מדינת ישראל
משרד החינוך

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: קיץ תש"ף, 2020
מספר השאלון: 006381
נספח: חוברת דפים ממסכת בבא קמא

תלמוד

מסכת בבא קמא

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.

פרק ראשון	(10×4)	—	40 נקודות
פרק שני	(11×4)	—	44 נקודות
פרק שלישי	(4×4)	—	16 נקודות
סך הכול		—	100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

/המשך מעבר לדף/

השאלות

פרק ראשון (40 נקודות)

ענה על ארבע מן השאלות 1-5 (לכל שאלה — 10 נקודות).

1. תשלומי נזיקין והאיסור להזיק

א. "אמר רב פפא יש מהן כיוצא בהן ויש מהן לאו כיוצא בהן".

על פי הגמרא, כתוב תולדה אחת של רגל שהיא "כיוצא בו", וכתוב את התולדה של רגל "שאינה כיוצא בו".

(2 נקודות)

ב. עיין בדברי הרב איסר זלמן מלצר שלפניך, וענה על השאלות שאחריהם.

והינה ידועה החקירה אם חיוב נזקין הוא מצד שהתורה הטילה דין שמירה על הבעלים ומחויבים בעד חסרון שמירתם, או דהבעלים מחויבים לשלם כשממונם הזיק, ושמירה היא פטור שפטרה התורה להבעלים משום אונס כיוון ששמרו כראוי. והינה מלשון הרמב"ם שכתב "כל נפש חיה שהיא ברשותו של אדם שהזיקה, הבעלים חייבים לשלם, שהרי ממונם הזיק", משמע דזהו עיקר טעם לחיוב תשלומין, ולא דבשביל זה מחויב בשמירה.

(הרב איסר זלמן מלצר, אבן האזל, הלכות נזקי ממון, פרק א', הלכה א')

(1) מדוע הבעלים חייבים בתשלומים על הנזק שהזיק ממונם, לפי כל אחד מצדדי החקירה?

(2) על פי הרב איסר זלמן מלצר, איזה מן הצדדים בא לידי ביטוי בדברי הרמב"ם? בתשובתך כתוב מאילו מילים בדברי הרמב"ם למד זאת הרב איסר זלמן מלצר.

(5 נקודות)

ג. עיין בדברי הרב אהרן ליכטנשטיין שלפניך, וענה על השאלה שאחריהם.

הרי דברים קל וחומר, אם אדם מצווה להשיב אבֵדת חברו, ודאי שהוא נאסר לאבד את ממון חברו. יתרה מזו, מצוות השבת אבֵדה כוללת בתוכה לא רק את החזרת החפץ האבוד, אלא גם את מניעת המצב של איבוד. לפיכך, קל וישיר הוא המעבר מדין השבת אבֵדה לאיסור להזיק.

(שיעורי הרא"ל — דינא דגרמי, עמ' 169-179)

הרב ליכטנשטיין למד ממצוות השבת אבֵדה שיש איסור להזיק.

הסבר את הלימוד של הרב ליכטנשטיין. (3 נקודות)

/המשך בעמוד 3

2. הפורץ גדר בפני בהמת חברו

א. "אמר מר הפורץ גדר בפני בהמת חברו היכי דמי אילימא בכותל בריא בדיני אדם נמי ניחייב".

(1) על פי רש"י, הסבר בעבור מה הפורץ חייב לשלם, ומדוע.

(2) רש"י טען שאין לחייב את הפורץ בעבור נזקי הבהמה.

מהו הנימוק של רש"י לטענה זו?

(4 נקודות)

ב. עיין בדברי הרמב"ם ובדברים של חכמי לוניל שלפניך, וענה על השאלה שאחריהם.

רמב"ם: הפורץ גדר לפני בהמת חברו ויצאת והזיקה, אם היה גדר חזק ובריא – חייב.

(רמב"ם, הלכות נזקי ממון, פרק ד', הלכה ב')

חכמי לוניל: הא אמרינן בגמרא שאין הלְסטים חייבין אלא אם כן הכישוה והדריכוה למקום הנזק.

(שו"ת הרמב"ם, סימן תלב)

הסבר את קושיית חכמי לוניל על הרמב"ם. (2 נקודות)

ג. עיין בדברי הרמב"ם שלפניך, וענה על השאלה שאחריהם.

הפרש גדול יש בין לְסטים שפרצו הדיר ובין חברו שפרץ לפני בהמתו. שהלְסטים כוונתם לגנוב הבהמה, לפיכך כל זמן שלא הוציאוה מרשות בעלים לא נתחייבו ולא נעשית ברשותם, ובעת שיוציאוה נעשית ברשותם ונתחייב בנזקיה, אבל אם הניחוה שם – הרי לא עשו הנזק שנתכוונו לו, שהוא הגנֵבה, ולפיכך פטורין. אבל הפורץ גדר לפני בהמת חברו אין כוונתו לגנוב, ולא נתכוון אלא שתצא הבהמה ותזיק ויתחייבו הבעלים בנזקיה, ולפיכך הוא חייב באותו נזק כדין כל מזיק. וזהו הפרש בין לְסטים ובין פורץ בהמת חברו.

(שו"ת הרמב"ם, סימן תלב)

על פי הרמב"ם, הסבר את ההבחנה בין לְסטים שפרצו גדר ובין אדם שפרץ גדר בפני בהמת חברו. בתשובתך הסבר כיצד הרמב"ם מיישב את הקושיה של חכמי לוניל. (4 נקודות)

/המשך בעמוד 4/

3. נזקי אש — ליבה וליבתה הרוח

"ת"ר ליבה וליבתה הרוח אם יש בליבויו כדי ללבותה חייב ואם לאו פטור. אמאי ליהווי כזורה ורוח מסייעתו".

א. הסבר את קושיית הגמרא על הברייתא. (2 נקודות)

ב. **(1)** הסבר את התירוץ של רב אשי לקושיית הגמרא.

(2) כתוב הבדל עקרוני בין שלושת התירוצים הראשונים — של אביי, של רבא ושל ר' זירא — ובין התירוץ של רב אשי.

(4 נקודות)

ג. עיין בדברי הרמב"ם ובדברי הראב"ד שלפניך, וענה על השאלה שאחריהם.

רמב"ם: ליבה וליבתו הרוח חייב, שהרי הוא גרם, וכל הגורם להזיק – משלם נזק שלם.

ראב"ד: ואיך לא הפליג כמו שמפליג בברייתא אם יש בליביו כדי ללבותה חייב ואם לאו פטור.

(הלכות נזקי ממון, פרק י"ד, הלכה ז')

(1) הסבר את קושיית הראב"ד על הרמב"ם.

(2) עיין בדברי ה"מגיד משנה" שלפניך, וענה על השאלה שאחריהם.

והייתי סבור לתרץ שדעת רבנו ז"ל היה לפסוק כאחת מן האוקימתות שנאמרו על זאת הברייתא, דאביי ורבא ודר' זירא... ולפי אוקימתות אלו דברי רבנו כפשטן קיימין.

(הרב וידאל די טולושא, מגיש משנה, שם)

ה"מגיד משנה" טען שהרמב"ם פסק כאחת מן האוקימתות של האמוראים לברייתא.

הסבר כיצד טענה זו מיישבת את קושיית הראב"ד.

(4 נקודות)

/המשך בעמוד 5/

4. עין תחת עין — ממון ופסיקה בדיני חבלות כיום

א. **(1)** נזקי אדם באדם ונזקי אדם בשור גובים בארץ־ישראל ולא גובים בבבל. הסבר את הטעם להבדל זה.

(2) על פי מסקנת הגמרא, כתוב את שני התנאים שבמקרה שהם יתקיימו — "עבדינן שליחותייהו" בבבל.

(4 נקודות)

ב. עיין בדברי הרב אברהם יצחק הכהן קוק, וענה על השאלות שאחריהם.

בכל מה שנתן רשות לבית דין לעשות לפי שעה דבר שלא על פי דין תורה, צריכים הם שלא להנהיג בדבר זה שום תואר וצורה של משפט האמור בתורה, שלא יביא הדבר לידי טעות, שהם מוסיפים על התורה או משנים אותה, חלילה, אלא יעשו היכר שאין עושים דבר זה כי אם מצד צורך השעה ולא מדין תורה. ומטעם זה החמירו מאוד גאוני בבל, שבמקום שפוסקים קנס במידי דלא עבדינן שליחותייהו אלא מפני צורך השעה, שלא לומר דבר קצוב כמה ייתן המתחייב, שזה יהיה כבר כמו משפט של תורה, ובאמת אין כוח לבית דין שאינם סמוכים לדין תורה במידי דלא עבדינן שליחותייהו, אלא מנדין את החייב עד שייתן כראוי, וכשרואים שנותן כשיעור הראוי לפי אומד הדעת שיתפייס הניזוק, די בכך.

(הרב אברהם יצחק הכהן קוק, שו"ת משפט כהן, סימן קמ"ג)

(1) מהו המנהג של גאוני בבל שהרב קוק מזכיר בדבריו?

(2) מהו העיקרון ההלכתי שעל פיו הרב קוק מנמק את מנהג הגאונים?

(4 נקודות)

ג. עיין בדברי הרב יעקב אריאל, וענה על השאלה שאחריהם.

השאלה הנוקבת היא – אם אכן משה אמת ותורתו אמת, מדוע כתבה התורה את הדברים בנוסח מטעה? הרי יכלה התורה לכתוב מפורש ממון תחת עין? והתשובה לכך היא שבכוונה נכתבו הדברים בנוסח זה בדווקא. מבחינה עקרונית, תאורטית בלבד, אכן העונש היה חייב להיות "עין תחת עין" ממש, אולם התרגום המעשי של החיוב הוא תמיד ממון. התורה שבכתב עוסקת ברעיון המופשט, בעוד שיישומו מתפרש על ידי התורה שבעל פה... התורה שבכתב מביעה את הדרישה הרעיונית, התורה שבעל פה – את הביצוע המעשי.

(הרב יעקב אריאל, מאהלי התורה, עמ' 132-134)

על פי הרב יעקב אריאל, מדוע לא נכתב בתורה במפורש "ממון תחת עין"? (2 נקודות)

/המשך בעמוד 6/

5. סומא — חייב במצוות או פטור מן המצוות

א. "אמר רב יוסף מריש הווה אמינא... והשתא דשמעית להא...".

מדוע העדיף בתחילה רב יוסף שיפסקו הלכה כרבי יהודה, ומדוע התחרט לאחר מכן? (2 נקודות)

ב. **(1)** על פי בעלי התוספות, הסבר את הסתירה בין דברי רבי יהודה בברייתא ש"**סומא פטור מן המצוות**" ובין דבריו במשנה במסכת מגילה "**שכל שלא ראה מאורות מימיו, לא יפרוס על שמע**".

(2) הסבר את תשובת בעלי התוספות לסתירה שכתבת בתת־סעיף הקודם, ב(1).

(4 נקודות)

ג. בעלי התוספות הִקשו מחיוב האישה במצוות על חיוב סומא במצוות.

הסבר את הקושיה של בעלי התוספות, והסבר את התירוץ שלהם לקושיה זו. (4 נקודות)

/המשך בעמוד 7/

פרק שני (44 נקודות)

ענה על ארבע מן השאלות 6-10 (לכל שאלה — 11 נקודות).

6. נפלה לגינה ונהנית; ומבריח ארי מנכסי חברו

א. **"נפלה לגינה ונהנית משלמת מה שנהנית".**

(1) על פי מסקנת הגמרא, יש שני אופנים של הנאת הבהמה שבכל אחד מהם חל דין המשנה "משלמת מה שנהנית". כתוב את שני האופנים האלה.

(2) בהמה נפלה על ערוגה בגינה ואכלה מערוגה אחרת אך לא יצאה מן הגינה.

מהו הדין על פי רב כהנא, ומהו הדין על פי רבי יוחנן?

(6 נקודות)

ב. **(1)** אדם שהבריח ארי מנכסי חברו — האם בעל הנכסים צריך לשלם לו, ומדוע?

(2) אדם הבריח ארי מעדר של חברו — על פי ר"י המובא בתוספות, באיזה מקרה דינו כמבריח ארי, ומדוע, ובאיזה מקרה אין דינו כמבריח ארי, ומדוע?

(5 נקודות)

7. שומר אבֵדה — מחלוקת רבה ורב יוסף

א. **(1)** **"איתיביה רב יוסף לרבה... נגנבה או אבְדה חייב באחריותה".**

הסבר את קושיית רב יוסף על דברי רבה.

(2) הסבר את תשובת רבה לקושיית רב יוסף.

(4 נקודות)

ב. **(1)** **"איתיביה לעולם הוא חייב עד שיחזירנה...".**

הסבר את קושיית רב יוסף על דברי רבה.

(2) **"אמר ליה מודינא לך בבעלי חיים...".**

על פי תשובת רבה, באיזה מקרה הוא חולק על רב יוסף, ומדוע, ובאיזה מקרה הוא מסכים לדעתו, ומדוע?

(4 נקודות)

ג. בעלי התוספות שאלו מדוע לא השיב רבה את התשובה שבסעיף ב(2) לקושיה שבסעיף א(1).

הסבר תשובה אחת של בעלי התוספות לשאלתם. (3 נקודות)

/המשך בעמוד 8/

8. "הנותן דינר זהב לאישה..."

א. "הנותן דינר זהב לאישה ואמר לה היזהרי בו של כסף הוא".

(1) מהו הדין במקרה שהאישה הזיקה לדינר, ומדוע?

(2) מהו הדין במקרה שהאישה פשעה בשמירה והדינר אבד, ומדוע?

(5 נקודות)

ב. "ההוא גברא דבטש בכספתא דחבריה... דקא טעין מרגניתא".

(1) על פי בעלי התוספות, אפילו במקרה שיש עדים להימצאותה של מרגנית בכספת, היה רב אשי מתלבט אם לחייב את המזיק בעבור המרגנית.

על פי בעלי התוספות, כתוב מדוע אפשר לומר שהמזיק פטור מלשלם בעבור המרגנית גם אם יש עדים.

(2) בעלי התוספות כתבו: "ולא דמי לדינר זהב דלעיל".

על פי בעלי התוספות, מדוע היינו חושבים שיש דמיון בין המקרה שבו הופקד דינר זהב בידי אישה ובין המקרה שבו אדם הזיק לכספת של חברו, ומדוע לפי המסקנה של בעלי התוספות המקרים אינם דומים?

(6 נקודות)

9. גידול בהמה

א. **(1)** על פי רש"י, הסבר בלשונך מדוע אסור לגדל בהמה דקה בארץ־ישראל.

(2) על פי בעלי התוספות, אסור לגדל בהמה דקה בארץ־ישראל אף על ידי אחרים.

כתוב הוכחה אחת שהביאו בעלי התוספות לדבריהם מסוגייתנו.

(5 נקודות)

ב. **(1)** המשנה במסכת שביעית פוסקת: "אין עושין סחורה בנבלות וטרפות".

בעלי התוספות הִקשו ממשנה זו על דברי הגמרא "אין מגדלין חזירים בכל מקום".

הסבר את הקושיה של בעלי התוספות (שים לב: אין מדובר בתוספות שהוזכרו בסעיף א).

(2) הסבר את התירוץ של בעלי התוספות לקושיה זו.

(6 נקודות)

10. האם יש אומד בנזיקין?

א. "איבעיא להו יש אומד לנזיקין או אין אומד לנזיקין".

הסבר בלשונך את הנפקא מינה אם יש או אין אומד בנזיקין. (3 נקודות)

ב. "תא שמע הכהו... על אוזנו וחירשו עבד יוצא בהן לחירות... כנגד אוזנו ואינו שומע אין עבד יוצא בהן לחירות".

הגמרא ניסתה להוכיח מדברי הברייתא האלה ש"יש אומד לנזיקין".

(1) הסבר את הוכחת הגמרא.

(2) הגמרא דחתה את ההוכחה מדברי הברייתא. הסבר את דחיית הגמרא.

(5 נקודות)

ג. לפי מסקנת הגמרא, יש שני סוגי אומד בנזיקין. הסבר בלשונך את שני הסוגים. (3 נקודות)

/המשך בעמוד 9/

פרק שלישי — קטע שלא נלמד (16 נקודות)

לפניך קטע מן הגמרא במסכת בבא קמא, דף כז, ע"א-ע"ב.

לְמד את הקטע (היעזר בפירוש רש"י), וענה על השאלות לפי ההוראה שבעמוד 10.

המניח פרק שלישי בבא קמא

מתני' המניח [1]את הכד ברה"ר ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור ואם הוזק בה בעל החבית חייב בנזקו:

גמ' אמאי פטור
איבעי ליה לעיוני ומיזל אמרי דבי רב משמיה דרב בממלא רה"ר כולה חביות שמואל אמר באפילה שנו רבי יוחנן אמר בקרן זוית אמר רב פפא לא דיקא מתניתין אלא או כשמואל או כרבי יוחנן דאי כרב מאי אריא נתקל אפילו שבר נמי [2]אמר רב זביד משמיה דרבא הוא הדין דאפי' שבר והאי דקתני נתקל איידי דבעי למתני סיפא ואם הוזק בה בעל חבית חייב בנזקו דדוקא נתקל אבל שבר לא מאי טעמא הוא דאזיק אנפשיה קתני רישא נתקל אמר ליה ר' אבא לרב אשי הכי אמרי במערבא משמיה דר' [3]עולא [4]לפי שאין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים

פירוש רש"י:

המניח אפ הכד. **ושברה פטור.** בגמרא [ע"כ] מפרש טעמא:
ואם הוזק בה. הנתקל: **בעל החבית חייב.** מפרש בגמ' [שם]:
בקרן זוית. כשנכנסין ממבוי למבוי מן הצד הניחה בצד המבוי אצל הקרן וכשחוזר זה פניו לצד רחב אומה: **אלא אי כשמואל אי כר' יוחנן.** שהמניח צד פצע הלכך דוקא נתקל אצל שבר בלצון חייב: **דוקא נתקל אצל שבר.** בלצון ואפ"ג הוזק במרסיו פטור בעל החבית דליכא הוא דאזיק אנפשיה: **תנא רישא.** נמי נתקל: **לפי שאין דרך בני אדם להתבונן בדרכים.** אמתני' מהדר לצד תימא בחפילה אור[3] בקרן זוית אצל חפי' בחורה פטור הנתקל ודקתני לך אידי עיוני ומיזל אין דרך בני אדם להתבונן בדרכים:

/המשך בעמוד 10/

ענה על ארבע מן השאלות 11-15 (לכל שאלה — 4 נקודות).

11. "אמאי פטור... כולה חביות".

הסבר את שאלת הגמרא על המשנה ואת תשובתו של רב לשאלה.

12. "שמואל אמר... בקרן זווית".

הסבר את תשובותיהם של שמואל ושל ר' יוחנן לשאלת הגמרא (שנזכרה לעיל בשאלה 11).

13. "אמר רב פפא... אפילו שבר נמי".

הסבר מדוע דברי המשנה מתאימים לדברי שמואל ור' יוחנן ומדוע הם אינם מתאימים לדברי רב.

14. "אמר רב זביד... קתני רישא נתקל".

הסבר את תשובת רב זביד בשם רבא לקושיית רב פפא, והסבר מדוע ברישא של המשנה כתוב "נתקל" ולא "שבר".

15. "אמר ליה ר' אבא... להתבונן בדרכים".

הסבר את תשובתו של עולא לשאלת הגמרא בתחילת הסוגיה, וכתוב הבדל עקרוני בין שלושת התירוצים — של רב, של שמואל ושל ר' יוחנן — ובין התירוץ של עולא.

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך

נספח — חוברת דפים ממסכת בבא קמא

הנחיות לנבחן

בחוברת שלפניך דפי גמרא מתוך תוכנית הלימודים.

בדפים אלה מובאות הסוגיות שבהן עוסקות השאלות בפרק ראשון ובפרק שני במבחן.

מפתח הדפים בחוברת:

עמודים 6-3	—	דף ב, ע"א — דף ג, ע"ב
עמודים 13-8	—	דף נה, ע"ב — דף נח, ע"א
עמודים 15-14	—	דף נט, ע"ב — דף ס, ע"א
עמוד 17	—	דף סב, ע"א
עמודים 19-18	—	דף עט, ע"ב — דף פ, ע"א
עמוד 20	—	דף פב, ע"ב
עמודים 22-21	—	דף פד, ע"א — דף פד, ע"ב
עמודים 25-24	—	דף פו, ע"ב — דף פז, ע"א
עמוד 27	—	דף צא, ע"א

ארבעה אבות פרק ראשון בבא קמא ב.

עין משפט
נר מצוה

ארבעה אבות נזיקין. תמוה קרי להך דכתיבן בקרא בהדיא וכגמרא [ב: ג.] מפרש מי ניהו מולדות: **השור והבור והמבעה.** כסדר שהן כתובין בפרשה[ס] סדרן במשנה לפרשה לתשלום נמצאו השור שניים בבור: **מבעה.** מפרש בגמ' [ג:]: **הבער.** כי תגלח תם[ו]:

לא הרי שור בהרי המבעה. כלומר אי כתב רחמנא שור לא נפיק מבעה מיניה ותמהו להכי אילטריכו למיכתב ולהכי נקט ברישא בהרי המבעה ולא נקט להו בסדר לא הרי השור בהרי הבור משום דתו לא הוי מלי למיתני לא זה ולא זה שיש בהן רוח חיים להא בור אין בו רוח חיים ועוד טעמא אחרינא דהא רבותא דשמעינן אע"ג שיש לשניהם רוח חיים לא נפיק חד מתרי. וכגמ' [ה.] מפרש מאי לא הרי דקאמר: **הרי הלא אלין בו רוח חיים.** ואי לא כתביה רחמנא הוה אמינא ליפטר: **לא זה ולא זה בו.** אלו שלשתן דרכן לילך ולהזיק: **הלך השוה בו'.** מפרש בגמ' [ו.] לאתויי מאי: **במיטב הארץ.** מעידית נכסיו יגבה דמי הזיקו מן רוחה לפרוע לו בקרקע: **גמ' חטאת.** בשוגג: **סקילה.** במזיד: **אי עדיד שתי תנופות.** בשוגג: **מיחייב.** מרמי מטותא: **לא מיחייב אלא חדא.** מאן מלאכה אבל אתולדה דידיה לא מיחייב: **ור"ח דמחייב תרתי בו'.** דאי עביד אב ותולדה דידיה מחייב לא עדיד אב ותולדה דידיה מחייב תרתי (דף טו.). כולהו אבות מלאכות ממשכן גמרינן להו במסכת שבת (דף מט:): ועוד

ארבעה אבות נזיקין. תימה דוכתא דלא תני הן כמו הכא וכגמרא גבי שלש עשרה אבות מזיקין ובתרבעה מחוסרי כפרה (כריתות דף ח:) ותימה דוכתא דקתני הן כדקתני תרבעה שומרין הן (שבועות ד' מט.) ותרבעה דשני שניס הן (כ"ק ד' ב. ושם) (גליון. וע"ע תוספ' בבא קמא פ"ב ה"ב ד"ה ארבעה אבות נזיקין). לא קשיא דמר קתני כדקתני ליה ומר קתני כדקתני ליה. ועי' תוס' ב"ק ד' ב. ד"ה ארבעה אבות נזיקין. ועי' תוס' ב"ב ד' ב. ד"ה ארבעה אבות נזיקין. ועי' תוס' ב"ק ד' ב. ד"ה ארבעה אבות נזיקין. ועי' תוס' ב"ב

ב: ארבעה אבות פרק ראשון בבא קמא

עין משפט נר מצוה

ראילו אב מטמא אדם וכלים. גרס ולא גרסינן מדם ונגדיס שמשון זה משמע מטמא מדם לטמא בנגדים ות"ת והרי טמא מת עושה כלי מתכת כיוצא בו לחרב הרי הוא כאבן לטמא מן כיוצא בהן וי"ל דלחכמי לינו עושה כיוצא בו שמוציא מתכת אין עושה כלי מתכת אחר כיוצא בו כמו שמדקדק ר"ת בריש מתני' דלהלות:

תנו רבנן שלשה אבות. הפסיק בגמרא זו לפרש תולדותיהן לפי כיוצא בהן דקאמר רב פפא לקמן: **אבל במחוברת אימא בולה מועדת היא.** לפי שם נזק שלם לפילו בפעם רלשונה ות"ת ומהי מיתי לי מתלושה דייק כתלושה לי משמר לגזת בפעם רלשונה למ"ד (לקמן ד' ה:) קרן עדיפא דכוותה להזיק ולפילו קרן לחי וכדמפרש ר"ת לקמן דהיינו למ"ד פלגא נזקא ממונא דלית ליה סתם שוורים לפי בחזקת שימור קיימי לפל למ"ד פלגא נזקא קנסא דלית ליה סתם שוורים בחזקת שימור קיימי לפי לחית קרן מכולהו כדלמרינן לקמן (שם) כי שדית גוד בייתיה לחי כולהו לבר מקרן דלית ליכא למיפרך שכן מועדין מתחילתן פי' דרכן להזיק משל"כ בקרן דבחזקת שימור קיימי וי"ל דלמ"ד פלגא דזקא קנסא הא דקאמר לפל במחוברת לחית כולה מועדת היא ויפלס נזק שלם בפעם רלשונה לפי משום מועדת אלא לפיכך קרא לגשמועינן דלין מועדת אלא התנא סונרך לגשמועינן להניא לחית מן הפסוק דממוכרת נמי הוי בכלל גניבה שלא תטעה לומר דגניבה היינו בתלושה דומיא דקני בראל דלקיש לפל במחוברת דרכו להזיק מתחילתו ונלמוד מבור ומחל מפלות לחייבו לכתחלה נזק שלם:

ומלתא אגב אורחיה קמ"ל. ולפילו לרב פפא דלמר לקמן בשור שנגח ד' וה' (לף ט.) דמועד לגדם סתמת לא הוי מועד לבהמה היינו דוקא שנגח ג' בני לדם דבהכי לא הוי מועד לבהמה לפל נגח לדם ושור וחמור להוי מג' מינים הוי מועד ואמל לכל לפל נגח שור ואמל ונגמל לא הוי מועד לגדם ואע"ג דלכל בהמה הוי מועד לפילו לרב פפא דלחיתא התם ות"ל מנהם פי' ה"ק מועד לגדם שהיה מועד לכל ואזר בו מבהמה ונשתר מועד לגדם הוי מועד לבהמה דבהמה לגו מזיק היא לפל מועד לכל ואזיק לגדם מועד לגדם מזיק היא: **באשר יבער הגלל** (שמות כ"א) שהשן דומה לגדן שיש: הגוף: **פתח הכשוב בנגיפה.** כי יגוף שור לים לת שור רעהו: **ופייס בנגיפה.** לו נודע כי שור נגח הוא ולא כתיב כי שור נגף הוא לגדם נגח: **נומר לך.** להך נגיפה לגו לחיפת הגוף היא לגדם נגיפת קרן ולינא למימר לחכמי נגיפה הוי לא ונגיפה זו היא נגיפה דהיינו לחיפת הגוף להא נגיפה לפלמן דבקרן היא: **גבי גדם.** כשהשור נגח לדם כתיב [שמות כא] כי יגוף שור לת לים ונגבי נגיפה שור בשור כתיב [שם] כי יגוף שור לים לת שור רעהו: **לדם דלים ליה מוגח.** שים לו לדעת לשמור לת גופו: **כתיב כי יגף.** דולמי מתכוון השור להרע ונע עליו בכח לפל נגיפה הוי משמע שמגלו עומד ולחפו בקרניו. לישנא לחריתי [שם] קרן לית ליה מוגח ולינו נוח להמיתו בנגיפה להיא לחיפת קרן מעט לגדם נגיפה בכח ובכוונה ובחזיפת קרן בגוף: **ואגב אורחיה קמ"ל.** קרן מדלגה נגיפה בגדם ונגיפה בבהמה דמשמע נוחה היא בהכחה למות מן לגדם משמיענו דשור המועד להרוג לת בהכחה ג' פעמים לפ חשיב בעדלגה לגבי לדם דשם נגח לדם ומת דינו כתם דלינו משלם לת הכופר בדמים בהוגע לדם כתיב בקול שור ובעל שור נקי ומועמד כתיב [שם] וגם בעליו יומת והיינו מיתה היינו ממון שמשלם לת הכופר דמי נהרג ליורשיו ולפ מיתה ממש דמשמיען בפ"ק דסנהדרין (דף טו:) על רלימתו לתה הורגו ולי לתה הורגו על רלימת שורו לפל מועד לגדם הוי מועד לבהמה ומועד להרוג לת לגדם משכחת לה [שמות עמד ו] בדין עד שנגח שלש פעמים שלא נקבל מיד כשהמית בהלשון: **רגילה תוגדה דרגל היא.** דעל ידי כפיפת רגליה היא רוגצת: **רגל הזיקה מצוי.** דכל שעה היא מהלכת ואם יש כלוס תחת רגליה היא דורסת: **כני לין הזיקן מצוי.** הלכך תולדה דקרן הן דמין הזיקו מצוי ולין הנגה להזיקו ומשלמי מלי נזק בקרן: **מאי שנע קרן.** דמחייב דכוותה להזיק כו': **ושלח.** לת בעירה: הגלל

ואטמא מת תולדותיהן לאו כיוצא בהן דאילו אב מטמא אדם וכלים ואילו תולדות אוכלין ומשקין מטמא אדם וכלים לא מטמא הכא מאי אמר רב פפא יש מהן כיוצא בהן ויש מהן לאו כיוצא בהן ת"ר ג' אבות נאמרו בשור הקרן והשן והרגל קרן מנלן דת"ר כי יגח אין נגיחה אלא בקרן שנאמר ויעש לו צדקיה בן כנענה קרני ברזל ויאמר ה' באלה תנגח את ארם וגו' ואומר בבור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו בהם עמים ינגח מאי ואומר וכי תימא דברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן ת"ש בבור שורו הדר לו והאי מילף הוא גילוי מילתא בעלמא הוא דנגיחה בקרן הוא אלא מהו דתימא כי פליג רחמנא בין תם למועד ה"מ בתלושה אבל במחוברת אימא כולה מועדת היא ת"ש בבור שורו הדר לו וגו' תולדה דקרן מאי היא נגיפה נשיכה רביצה ובעיטה מאי שנא נגיחה דקרי לה אב דכתיב כי יגח נגיפה נמי כתיב כי יגוף האי נגיפה נגיחה היא דתניא פתח בנגיפה וסיים בנגיחה לומר לך זו היא נגיפה זו היא נגיחה מאי שנא גבי אדם דכתיב כי יגח ומאי שנא גבי בהמה דכתיב כי יגוף אדם דאית ליה מזלא כתיב כי יגח בהמה דלית לה מזלא כתיב כי יגוף ומלתא אגב אורחיה קמ"ל דמועד לאדם הוי מועד לבהמה ומועד לבהמה לא הוי מועד לאדם נשיכה תולדה דשן היא לא שן יש הנאה להזיקה הא אין הנאה להזיקה רביצה ובעיטה תולדה דרגל היא לא רגל הזיקה מצוי הני אין הזיקן מצוי אלא תולדותיהן לאו כיוצא בהן דאמר רב פפא אהייא אילימא אהני מאי שנא קרן דכוותה להזיק וממונך ושמירתו עליך הני נמי כוותה להזיק וממונך ושמירתן עליך אלא תולדה דקרן בקרן וכי קאמר רב פפא אשן ורגל שן ורגל היכא כתיבי דתניא ושלח זה הרגל וכן הוא אומר משלחי רגל השור והחמור ובער זו השן וכן הוא אומר כאשר יבער הגלל

ועוד מת. מי שנגע בתת הוי לת הטומלה לתת עלמו לתי לגוף הטומלה הוי והטוגע בו הוי לת הטומלה ומטמא לדם ולינו להא כתיב כל לשר יגע בו הטמא יטמא וגו' (במדבר יט) והלי קרי בטמא מת כתיב ומשמע דמטמא לדם להא כתיב והנפש הטוגעת

מסורת הש"ס

ב) ע' מוס' נדה נפ: ד"ה ולכתוב], ג) [מגיבה י: נדה כג.], ג) [שבת נג:], ד) [לקמן נו.], ה) לקמן נה:; ו) נפ"ת: הועד,

תורה אור השלם

1. וְכִי יִגַּח שׁוֹר אֶת אִישׁ אוֹ אֶת אִשָּׁה וָמֵת סָקוֹל יִסָּקֵל הַשּׁוֹר וְלֹא יֵאָכֵל אֶת בְּשָׂרוֹ וּבַעַל הַשּׁוֹר נָקִי: שמות כא כח
2. וַיַּעַשׂ לוֹ צִדְקִיָּה בֶן כְּנַעֲנָה קַרְנֵי בַרְזֶל וַיֹּאמֶר כֹּה אָמַר יְיָ בְּאֵלֶּה תְנַגַּח אֶת אֲרָם עַד כַּלֹּתָם: מלכים א כב יא
3. בְּבוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ וְקַרְנֵי רְאֵם קַרְנָיו בָּהֶם עַמִּים יְנַגַּח יַחְדָּו אַפְסֵי אָרֶץ וְהֵם רִבְבוֹת אֶפְרַיִם וְהֵם אַלְפֵי מְנַשֶּׁה: דברים לג יז
4. וְכִי יִגַּח שׁוֹר אִישׁ אֶת שׁוֹר רֵעֵהוּ וָמֵת וּמָכְרוּ אֶת הַשּׁוֹר חַיּוֹ וְחָצוּ אֶת כַּסְפּוֹ וְגַם אֶת הַמֵּת יֶחֱצוּן: אוֹ נוֹדַע כִּי שׁוֹר נַגָּח הוּא מִתְּמוֹל שִׁלְשֹׁם וְלֹא יִשְׁמְרֶנּוּ בְּעָלָיו שַׁלֵּם יְשַׁלֵּם שׁוֹר תַּחַת הַשּׁוֹר וְהַמֵּת יִהְיֶה לוֹ: שמות כא לה-לו
5. כִּי יְבַעֵר אִישׁ שָׂדֶה אוֹ כֶרֶם וְשִׁלַּח אֶת בְּעִירוֹ וּבִעֵר בִּשְׂדֵה אַחֵר מֵיטַב שָׂדֵהוּ וּמֵיטַב כַּרְמוֹ יְשַׁלֵּם: שמות כב ד
6. אֲשֶׁרֵיכֶם זֹרְעֵי עַל כָּל מָיִם מְשַׁלְּחֵי רֶגֶל הַשּׁוֹר וְהַחֲמוֹר: ישעיהו לב כ
7. לָכֵן הִנֵּנִי מֵבִיא רָעָה אֶל בֵּית יָרָבְעָם וְהִכְרַתִּי לְיָרָבְעָם מַשְׁתִּין בְּקִיר עָצוּר וְעָזוּב בְּיִשְׂרָאֵל וּבִעַרְתִּי אַחֲרֵי בֵּית יָרָבְעָם כַּאֲשֶׁר יְבַעֵר הַגֶּלֶל עַד תֻּמּוֹ: מלכים א יד י

גליון הש"ס

גמ' דברי תורה מדברי קבלה. ע' תוליו קט ע"ש תוס' ד"ה בתיב בי רש"י ד"ה בתיב בי יגח בו' אית ליה מולא. עיין שבת נג ע"ש בתש"י ד"ה מגלת: שם ד"ה ואגב אורחיה. בשלא עמד בדין. לקמן ד' (ה) [מע] ע"ש:

מוסף רש"י

כי יגוף. ידמוף, בין בקרניו בין בגופו בין שנפלו בשיניו, כולן בכלל נגיפה הם, אמין נגיפה אלא לשון מכה (שמות כא לה). **אדם דאית ליה מזלא.** מלמך שלו ומלין עליו (שבת נג:). **ושלח זה הרגל.** מזקי מדלק קף רגל השן. **ובער זה** ומבעבת (שם).

ארבעה אבות פרק ראשון בבא קמא ג.

מסורת הש"ס

ג) [ובמיס ד: עיכין ד: מיר נמ:], ב) [נקמן יח:], ג) [פי' על זה מענק בפירוש רש"י נקמן יח:], ד) [שמות כא], ה) [עיין תוספות סהדרין מה. ד"ה מה],

גליון הש"ם

גמ' אי קרן כתיב. ומי דכתיב אחר משלם מק משלם והקרא דומיא דמ כספו כתיב"ך ת"ש לימכא ימלון דלכתי' לקמן כו ע"ש למין מני מק מלון: רש"י ד"ה אידי ואידי וכו' ואי קשיא. וכן הקשה תוס' וק"ל הא בפשוטו ניחא דומיא דמתיה לחתיה גא מני למיכתב דלא היינו יודעין מי ליידי משן מי מרגל מס"ק כתיב לעזוריי דמייתי משן. וכן בהא דמתניתן ס"ד אידי ואידי מרגל גא מני לכתוב ונבור לחוד דלא היינו יודעין במאי מייתי לה כתיב ונשלח לאוריי דמייתי מרגל ופ"ע: שם ד"ה נתחכמה בו' שנתגלגלה עליהן. עיין לקמן יח ע"ב ברש"י ד"ה דלמיק: תד"ה הא דלא מבליא קרנא וכו' דקרא אידי באבילה דמבליא קרנא. עי' לקמן כג ע"ב:

מוסף רש"י

בפרומביא. רמן (לקמן יז:). ובזוג. שמקלטת (שם). בין לרב בין לשמואל היינו בור. דהא נמי מתילא עשיתן לנזק, דהוה ליה לנפוקי מדעמיה דקופו ליפול ברוח מלויה (לקמן ו:).

רבינו חננאל

אמר מר ושלח זו הרגל (וכו') [ונקן] הוא אומר משלחי רגל השור והחמור. ולולי האי קרא משלחי רגל השור האי ושלח את בעירה במאי אוקימנא לה. אי קרן, כתי' ובער כי יגח. אי שן, כתי' ובער בשדה אחר. ואוקימנא בשן כדכתי' כאשר יבער הגלל. פי' השן שהיא דומה א) לאבן גלל. מהו דתימא הני תרי קראי ושלח ובער תרוייהו אשן והא דאכל פרי לגמרי וקא מיכליא קרנא, והא דאפסדינהו לפירי דחייב ולא מיכליא קרנא. והשתא דאוקימנא ושלח זו הרגל, שן אי לא מיכליא קרנא מנלן דחייב. ופרכ' דומיא דרגל כו'. אמר מר ובער זה השן כו'. כענינא דרגל. ואקשי' ולימכתב רחמנא ושלח דמשמע תרתי, משמע רגל דכתי' משלחי רגל השור, ומשמע שן דכתי' ושן בהמות אשלח בם, ולא בעי ובער. ופרכ' אי לא הוה כתי' ובער הוה אמינא חד מינייהו. אי רגל הדהזיקה מצרי, שמצויה הליכתה בכל עת והפסדתה בהליכתה, אי שן דיש הנאה להזיקה, אבל תרוייהו לא. ואמרי' מכדי שקול הוא יבואו שניהם. פי' מכדי דין השן והרגל שוה, זה יש הנאה להזיקה וזו הזיקה מצוי. אין אחד מכריע על חבירו, באי זו דרך אתה יכול לרבות אחת מהן ולמעט האחר, אי אפשר לך אלא לרבות את שניהן. הוה אמינא דאע"ג דמרבת לתרוייהו הוה אמינא לעולם אינו חייב אלא אם שולחיה הוא ואכלה, אבל אם הלכה מעצמה ואכלה לא. קמ"ל ובער בין שילחה ובין הלכה מעצמה.

ד) עי' תוס' דף ג: ד"ה כמאי יעבר וכו'.

הגלל. היינו שן שפעמים מגולה ופעמים מכוסה וכמיב ביה יעבר. ליתנה בחריגת גלל זה רעי שהשן מצערת למתכל ועשית גלל כמו גלגלי מדם וגללי בהמה: **אידי ואידי.** ושלח ובער תרוייהו אשן ושלח אתא למיודע היכא כלי קרנא דמשמע כגון שמבלה ערוגה וסופו לחזור ולגמוח אבל לא כמבלה וביער היינו היכא דמבלית קרנא דמשמע וביער שמבער לגמרי. [ד] ומי קשיא היכא מני למימר אידי ואידי אשן הם דמבלית קרנא והם דלא מבלית קרנא דלא מיבלית לחיתיב וכ"ש היכא דבלית תרתי מי מהמי קרנא ס"ת היכא דבלית דמבלית קרנא אבל לא מבלית לא לכתוב מיכא דלמימר ודאי אידי ואידי אשן הם מי לאו דכתב רחמנא משלחי רגל השור: **מה רגל לא שנא רגל.** דהם לא כתיב ביה ובער: **מה שן לא שנא שן.** דהם לא כתיב ביה ושילח: **או הם או הם או רגל משום דהויקה מצוי.** אבל שן לא: **או שן משום דיש הנאה להויקה.** אבל רגל לא: **מכדי.** שן ורגל שקולין הן שהרי זה חמור מזה שהרי בשניהם יש בהן לד חמור: **ויבואו שניהם.** מושלמה: **הני מילייהו מפקת.** לגמ' ליתי מיניהו הם שניהן שור: **אצטריך.** ליה ובער דאי מפקת מושלמה הוה אמינא הני מילי היכא דשלחי ליה בכוונה לרעות שדהו מבילי אבל מחזא ממילא לא: **קמ"ל.** ובער וכיון דנפקא לן שן מממילא מובער אתיא רגל וילפה מיניה: **נתחכמה בכותל להנאתה.** והפילתו או טיפה פירות להנאתה [ה] שנתגלגלה עליהן כלרך קוסים וחמוריס דהיינו דומיא דשן יש הנאה להזיקה: **ומאי שנא שן.** מהאך דקא מוקמת מילתיה דרב פפא בתולדה דשן ורגל: כל היזק דלך הילוך שלא בכוונה הוי תולדה דרגל דהזיקו מצוי ואין כוונתו להזיק: **ובשערה.** שנדבקו כליס בשערה וגלרתן ושברתן: **מאי שנא רגל.** דמיחייב להזיק מצוי הוי: **אב עשרה.** בור עמוק י' טפחים היינו אב דבכי דרכו להמית: **וזה אב לנזקין.** דאם נפל שור בבור ומת עשרה ומת פטור בעל הבור ואם הזיק חייב וזה פטור להם מדיוקא דקרא נפקא מדכתיב ומת יהיה לו דמשמע בור שעשרה דבר מקטיל הוא חייב במיתה וזה הם בליר מכסי במיתה לא חייב הם ניזקין ממחייב. **ליתנא מחריגת סוף סוף זה אב למיתה וזה אב לנזקין.** דכי היכי דנפיק לן מקרא בור עשרה למיתה נפקא לן בור ט' לנזקין דכתיב[ו] ונפל שמה שור או חמור מושמע אין מת ואין הזיק נפל הבור ישלם ומיהו אם מת השור אמור רבנן בבור תשעה פטור דלמ מחמת הבור מת למין בו כדי להמית אבל הזיק חייב בבור תשעה בר ניזקין הוא: **אלמו או סכינו שהניחן ברשות הרבים.** ונתקלו בהן בני אדם והזיקו להם: **דאפקריניהו.** שהפקירן בפרק המניח את הכד (לקמן דף כח.): **נתן לרב נתן לשמואל.** דפליגי בפרק המניח את הכד (לקמן דף כח.): **היינו בור.** דמתוייהו אמרו כל מקלה שהפקיר נפקא לן מבור לחייב כי היכי דבור מיוצא בהכ"ל היא להוי הפקר כדאמרינן לקמן בפ' שור שנגח את הפרה (דף מט: ג.) שעל עסקי כרייה ופמיחה בא לו אף כל מקלה שהפקירה חייב: מי

הא דלא מבליא קרנא. פ"ה שהת שעתיד לגמוח אבל לא כמבלה וקשה הא מכלית קרנא שגם הבעלים הם יכולים לקלוט אלא ר"ל שטעמה פירות להנאתה מכל מקום קרי ליה נקמן לטעיפת פירות להנאתה מולה כיון דפשטיה דקרא בחיירי מבליא קרנא[ה]: **והא דמבליא קרנא.** ופ"ת ולכמוב רחמנא ושילח ולא בעי ובער ויש לומר דהוה אמינא דוקא דשלח שלוחו: **דומיא דרגל.** דכתב רחמנא משלחי רגל השור והחמור הא לאו הכי במאי מוקמת לה אי קרן כתיב אי שן כתיב איצטריך סד"א אידי ואידי אשן והא דמבליא קרנא הא דלא מבליא קרנא קמ"ל והשתא דאוקימנא ארגל שן דלא מבליא קרנא מנלן דומיא דרגל מה רגל לא שנא מבליא קרנא ולא שנא לא מבליא קרנא אף שן [ח]לא שנא מבליא קרנא ולא שנא לא מבליא קרנא אמר מר [ו]ובער זו השן וכן הוא אומר [ז]כאשר יבער הגלל עד תומו טעמא דכתב רחמנא כאשר יבער הגלל עד תומו הא לאו הכי במאי אוקימנא לה [ט] אי קרן כתיב אי רגל כתיב איצטריך סד"א אידי ואידי ארגל הא דאזיל ממילא הא דשלח שלוחי קמ"ל והשתא דאוקי אשן רגל דאזלה ממילא מנלן דומיא דשן מה שן לא שנא שלחה שלוחי ל"ש דאזל ממילא אף רגל לא שנא שלחה שלוחי לא שנא אזלה ממילא ולכתוב רחמנא ושילח ולא בעי וביער דמשמע רגל ומשמע שן משמע רגל דכתיב [ז]משלחי רגל השור והחמור ומשמע שן דכתיב [ח]ושן בהמות אשלח בם אי לאו קרא יתירה ה"א או הא או הא או רגל דהזיקו מצוי או שן דיש הנאה להזיקו [י]מכדי שקולין הן ויבאו שניהם דהי מנייהו מפקת אצטריך סד"א הני מילי היכי דשלח שלוחי אבל אזלא ממילא לא קמ"ל: תולדה דשן מאי היא [כ]נתחכמה בכותל להנאתה וטינפה פירות להנאתה מאי שנא שן דיש הנאה להזיקו וממונך ושמירתו עליך הני נמי יש הנאה להזיקן וממונך ושמירתן עליך אלא [ל]תולדה דשן כשן וכי קאמר רב פפא אתולדה דרגל תולדה דרגל מאי היא [מ]הזיקה בגופה דרך הילוכה בשערה דרך הילוכה בשליף שעליה [נ]בפרומביא שבפיה בזוג שבצוארה מאי שנא רגל דהזיקו מצוי וממונך ושמירתו עליך הני נמי הזיקן מצוי וממונך ושמירתן עליך אלא [ס]תולדה דרגל ברגל וכי קאמר רב פפא אתולדה דבור תולדה דבור מאי ניהו אילימא אב י' ותולדה ט' לא ט' כתיבי ולא י' כתיבי הא לא קשיא [ע]והמת יהיה לו אמר רחמנא וקים להו לרבנן י' עבדן מיתה ט' נזקין עבדי מיתה לא עבדי סוף סוף להו למיתה וזה אב למיתה וזה אב לנזקין אלא [פ]אאבנו סכינו ומשאו שהניחן ברשות הרבים והזיקו היכי דמי אי דאפקרינהו בין לרב ובין לשמואל היינו בור ואי ממזקי דקרא דוקא לא ממעטו אלא ממאי דכתיב בקרא בהדיה דהיינו בור עבר ולא מיתוקמא[צ] **בין לרב בין לשמואל היינו בור.** ופ"ת בה רב אית ליה לקמן (דף נ:) בור שמייצתו תורה להבלו ולא לחבטו וי"ל להתם משום דקרקע עולם הזיקתו אבל הכא מבטח בידיה הוא: משורו

עין משפט נר מצוה

בא א (מיי' פ"ג מהל' מזק ממון) סמג עשין מז טוש"ע מ"מ סי' שלג סעיף ג:

כב ב מיי' שם פ"ו הל' י' סמג שם טוש"ע מ"מ שם:

כג ג מיי' שם ופ"ב שם הל' ג סמג עשין שם טוש"ע שם סעיף ג:

כה ה מיי' שם פ"ו הל' י' טור ש"ע שם ופי' שפט סעיף יח:

כד ד מיי' שם סמג שם טור ש"ע שם סי' שפט סעיף ג:

כו ו מיי' פ"ב שם הלכה י' סמג עשין שם טוש"ע מ"מ סי' מ סעיף י':

כז ז מיי' פ"ג שם הל' ג סמג שם טוש"ע שם סי' מיג סעיף ג:

תורה אור השלם

1. כִּי יִבְעֶר אִישׁ שָׂדֶה אוֹ כֶרֶם וְשִׁלַּח אֶת בְּעִירוֹ וּבִעֵר בִּשְׂדֵה אַחֵר מֵיטַב שָׂדֵהוּ וּמֵיטַב כַּרְמּוֹ יְשַׁלֵּם: שמות כב ד
2. לָכֵן הִנֵּנִי מֵבִיא רָעָה אֶל בֵּית יָרָבְעָם וְהִכְרַתִּי לְיָרָבְעָם מַשְׁתִּין בְּקִיר עָצוּר וְעָזוּב בְּיִשְׂרָאֵל וּבִעַרְתִּי אַחֲרֵי בֵּית יָרָבְעָם כַּאֲשֶׁר יְבַעֵר הַגֶּלֶל עַד תֻּמּוֹ: מלכים א יד י
3. אֲשֶׁרֵיכֶם זֹרְעֵי עַל כָּל מַיִם מְשַׁלְּחֵי רֶגֶל הַשּׁוֹר וְהַחֲמוֹר: ישעיהו לב כ
4. מְזֵי רָעָב וּלְחֻמֵי רֶשֶׁף וְקֹטֶב מְרִירֵי וְשֶׁן בְּהֵמוֹת אֲשַׁלַּח בָּם עִם חֲמַת זֹחֲלֵי עָפָר: דברים לב כד
5. בַּעַל הַבּוֹר יְשַׁלֵּם כֶּסֶף יָשִׁיב לִבְעָלָיו וְהַמֵּת יִהְיֶה לּוֹ: שמות כא לד

רבינו חננאל (המשך)

ביצעא בו בתחלת שחיטת קדשים מה הפרט מפורש בחמאות הפנמיות. שחיטה וקבלה אין הולכה ורריקה לא. איכא למימר הכי ואיכא למימ' הכי שקול הוא יבואו שניהם. ס"א מכדי שקל הוא. תוב גרס' בפ' הכל מערכין דבר אחר נפשות להביא מנורל ומוכי שחין. והא אפיקתיה להנך, הנך לא צריכי קרא מאי טעמ' שקול הוא ויבאו כולן כי אצטריך למנול ומוכי שחין. **תולדה דשן** כל שיש לבהמה הנאה בהזיקה, כגון נתחככה בכותל להנאתה וטינפה פירות להנאתה. פי' אילולי שעשתה צרכיה היתה מצטערת לפיכך חייב מפני שנהנת. ודחי' נמי בהא ואמרי' תולדה דשן כשן. כי קאמר רב פפא בתולדה דרגל. **תולדה דרגל** כל דבר שהזיקו מצוי ואין כוונתה להזיק, כגון הזיקה בגופה דרך הילוכה או בשערה דרך הילוכה. ודחי' נמי להא ואמ' כי קאמ' אתולדה דבור, דילפינן מן והמת יהיה לו וקים להו לרבנן ד' טפחים עבור מיתה ט' טפחים לא עבור מיתה. פי' בור אם הוא עמוק י' טפחים ונפל שמה שור ומת חייב, פחות מי' טפחים חייב בנזקיו ולא במיתה. ותרוייהו אבות נינהו, זה אב למיתה וזה אב לנזקין. **ותולדה דבור** מאי ניהו, אבנו סכינו ומשאו שהניחן ברשות הרבים. ואמרי' היכי דמי אי דאפקרינהו בין לרב ובין לשמואל היינו בור כר'. חלוקת רב ושמואל בפ' המניח את הכד הלכה נשברה כדו כר'.

ג: ארבעה אבות פרק ראשון בבא קמא

עין משפט נר מצוה

כח א מיי' פי"ג מהל' מזק ממון הל' ג סמג עשין סח טוש"ע מ"מ סי' שעיו ג ופי' מיי' פעיי ג:

כט ב מיי' פי"ל מהל' תופל ומזיק הלכה יח סמג עשין ע טוש"ע מ"מ סי' תכח שעיו ג:

ל ג ד מיי' שם פי"ו הל' י סמג שם טוש"ע מ"מ סי' שפד שעיי ג:

לא ה מיי' פרק י"ל מה' מזק ממון הל' טו סמג עשין סז שם טוש"ע מ"מ סי' שפו שעיף ג: לב ו ז ח מיי' שם פרק ג הלכה י ופרק ב שם הלכה ג סמג שם טוש"ע מ"מ סי' שפו שעיף יח וסי' שלז שעיף ג:

רבינו חננאל

ודחינן נמי ואמרי' כי קאמ' רב פפא אתולדה דמבעה וניעו. אלא אביחו ורבי יוחנן אמרי תרוייהו אדרבה אתולדה דמבעה עבה או רכה, כדאמ' בעניין תלמיד שרק בפני רבו ואמ' כח ורק קאמרי'. אי בתר דיניה זה הרוק, ודאי הזורק רוק מפיו מפקיר אותו, בין לרב ובין לשמואל היינו בור. כי קאמ' רב פפא אתולדה דאש, והן אבנו סכינו ומשאו שהניחן בראש הגג ונפלו ברוח מצויה והזיקו. ואקשי' הני כי אש דמו מה אש כח אחר מעורב בה, והיא הרוח שמעבירה ומציתה. ולולי הרוח לא היתה האש הולכת ומזקת, הני נמי כח אחר מעורב בהן והוא הרוח כו'. ואוקימנא כי קאמ' רב פפא בתולדה דרגל, בחצי נזק צרורות דהיל' גמירי לה כדתנן היתה מבעטת או שהיו צרורות מנתזות מתחת רגליה וישיבה את הכלים משלם חצי נזק. ואמאי קרי ליה תולדה דרגל לשלם מן העליה. ולרבא דמיבעייא ליה, אמאי קרי ליה תולדה דרגל, לפוטרה ברשות הרבים. **פי' והמבעה, רב אמר המבעה זה אדם** שנ' אם תבעיון בעיו. וקיימ' לן כרב דסוגיין דשמעתין כותיה. ולא עוד אלא אמוראי קיימי כוותיה ואליבא דידיה שקלי וטרו. **ושמואל אמ' לך מי כתי' בועה.** שמואל אמ' זה השן, איך נחפשו עשו נבעו מצפוניו כדמתרגם רב יוסף איכדין איתבליש עשו אתגליין מטמוריהו. ורב אמ' לך מי כת' נבעה. מכדי קראי לא דייקי לא כרב ולא כשמואל, רב מאי טעמ' לא אמ' כשמואל. אמ' תנא ליה במתני' וכלל קרנו ושנו ורגלו. ושמואל אמ' לך תנא שור והוא הקרן, תנא מבעה והוא השן.

משורו למדנו. היינו קרן דשן ורגל דפטורין בהס"כ ובמבנו ובסיונו מין לחלק בין תמות למועדות דלא שייך לחלק אלא בנעבלי חיים ות"ח היכי גמר מצור מה לצור שכן ס"מ וכוונתו להזיק ומפרש רשב"ם דתמי מבור ושור ממה הגד ולקמן גבי הגד השוה דקתמר אבור לתמויי מבנו וסכינו לה גרם מי גרע דתמר כולם משורו למדנו היינו שור דלרב ת"ש דבמה הגד תמי כדפרשי' אבל קשה כיון דמצור נמי ילף לפטרו בהו כליס כבור ולקמן בהמניח (לף כח.) ממייב בהו רב כליס גבי גשבר כדו:

וממונך. נלמ' דוקא גבי בור אבל ממונא הוא וכן גבי אש דפשיטא דאס הליק גדישו של חבירו בשא של אחר לחייב: **תולדה** ישן. הוה מצי למפרך דלקמן מוקי מתניתין בישן שדרכו להזיק וקבי ליה אבל בגלגל חדש דלא שכיח להזיק אדם מועד לעולם. לא פריך דישן נמי הוי אבל כדדרש עלה בגמרא בפ' כיצד (לקמן לף כו:) מפני מתת פגע בהס לא מייתי הכא קרא אלא מייתי דהוי כיוצא בו: **ביחו** וניעו. פירש הקונטרס מי האף וקשה לר"ת בפ' ס הנהס (בלא לף נה: ושם) דקתני ביחו וניעו ומי האף ונראה דביחו הוא היוצא מן הגרון בכח וניעו הוא היוצא מן הפה על ידי נענוע ע"כ:

לפוטרו ברה"ר. ות"ת אמאי קרי ליה תולדה מלשון מן העלייה וי"ל כיון דמן הדין היה משלם מן הלכתא למשה מסיני אלא מכי מן הלכתא לא משלם אלא חצי נזק אס כן אמי הלכתא להקל ולא להחמיר: **אמאי** קרי לה תולדה דרגל. ת"ש דאמי לרגל כיון שדיעה מלוס היה לו לקוטו לה אס לא בפני עלמו: **כדמתרגם** רב יוסף. נקט לה יוסף לפי שהיה נקי בתרגום שיש כאן עניני תרגום ולא כדפירש בעלמא לפי שהיה קצי נהור ודבריס שבכתב אי אתה רשאי לומר על פה ולכך היה אומר תרגום דאמור עס לעשות אמר אתס ע"כ דאבי ואין לך עס לעשות גדול מזה ע"כ:

לא ראי הקרן שאין הנאה להזיקו. ופשיטא פשא שהיה לו לשמור שורו שבקל היה יכול לשומרו אחין דאוקמה להזיקה אבל אין הנאה בהזיקה הוי אלא בשביל שלא יברח ויפסיד ולא יהנה בעליו בדמיו ואי אפשר לשומרו בלא הזיקה ולא נתחייב בשמירתו

המשך הנספח בעמוד הבא.

נה: הכונס פרק ששי בבא קמא

עין משפט נר מצוה

הכונס צאן לדיר. זה היה רואי לעשות לעיל בהדי מילי דשור דלא היה לו להפסיק במילי דבור אלא מגב דתנא נפל לבור והכאים מימיו תנא בתריה מילי דבור ד"ע מילי דבור רואי לעשות בתחילה קודם שיצאה דיני אמירה וגם דיני אם היה רואי לעשות בתחילה אלא מגב דתנן כסהו כראוי כבור להוליך להזכיר דין פותח וכורה שבו דבר הכתוב תנא נמי הך דעעל בפניה כראוי: **נפרצה בלילה.** תע"ס דתנא נעל בפניה כראוי פטור מלטרוך למתני נפרצה בלילה פטור כדלייך בפ"ק (דף יד.) הא ניוס חייב דקלא אית ליה למילתא ומסתמא ידע שנפרצה מי נמי בלילה אפילו נודע לו שנפרצה ויצתה הבהמה מן הנזקות יותר מדאי לאו בחזקה חייב נאפילו: **או שפרצוה לסטים.** ומלטרוך לאשמועינן לאפילו לסטים פטורים כשלא הוציאוה:

מאן תנא מועד בשמירה פחותה סני ליה. לא בעי למימר דתמתני דין בתם דין במועד וכדר"ע בן יעקב בפרק ד' וה' (לעיל דף מה:) דמשמע ליה דתמתני במועד לחודיה מיירי מדמקטע ולא לאין רגילות להיות בהן קרן אלא אן ורגל שאין רגילות שיתכוונו להזיק להכי דייק בסמוך וס"ל לגמרא השתא למועד דשן ורגל כמועד דקרן ולהכי קאמר ר"י היא דלר"מ כי היכי דבעי שמירה מעולה במועד דקרן ה"ג בעי בשן ורגל ורגל ע"ג דבקרן קלקי כתיב גלמוד שמוס מן המפורש ושור דכולהו נזקין כתיב בתר קרן וקיימא לאהסוס לין שמירה המפורש בה: **רבי** יהודה היא. קלא תימה דר"י דריש לעיל (דף מה:) ולא ישמרנו לזה ולא לאחר:

התורה מיעטה בשמירתם. ותע"ג לעיל בפ"ג (דף כה:) הוה בעי למילף דשן ורגל ורגל חייב ברשות הרבים מק"ו מקרן וכן בעי למילף למפטר קרן ברה"ר מן ורגל בק"ו מי לא לאו קלקי ולא פריכינן שכן מיעטה בשמירתם משום לאין שייך להקשות משמירה למתלומין מי נמי כר"ש בן יעקב לאמר אחד מהם ואחד מועד שגי ליה בשמירה פחותה ואמר **הא** בשהו **פטור.** ות"ת ולמה נכתוב מעולה הרבה קאמר וכ"ת למה לי קרא לסד"ג עד לטעים ליה כדאמר לעיל (דף כ.) וי"ל דפשיטא ליה דכסוי מעולה כטעים ליה חשיב לי נמי הוה הכתוב הכורה לפותח ופותח שמלא מכוסה בכיסוי כעין שמירה פחותה מסתמא לא חשיבי ליה בכסומו בכיסוי מעולה יותר מן הרשות ולא אמר הכתוב לא יכסנו אלא בשהו ובקונטרס משמע דכל כיסוי עד לטעים ליה חשיב כשמירה פחותה: **עד** דעביד בעין וביעה. אף על גב דבריים מכילתין (דף ג.) דלרשין מיעט אלא ממילא מ"מ מדלא כתיב ובערה ש"מ (ה) מלמד שמי לי"חייב. פי' לכותל לאהכמה ולאי לא מיחייב בפרישת גדר בעלמא לאין זה אלא גרמא בעלמא וי"ס שכתוב בהן בהדיא לכותל וא"ת נהי לחייב לכותל נימא לפטור מדיני אדם לא אהכמה מי נמי לא אייך לומר לאמתני פטור מדיני אדם לא היה שום חיוב אי בכותל או בבהמה אי נמי לא אייך לאמתני מלוה ומלוה בשלמא מלוה מלויה מ"מ אייך לאמתני חייב בדיני שמים כיון שים דבר שהוא חייב בו כגון בהמה ואשתא ש"ס דנקט בפני בהמת חבירו ולא נקט הפורץ גדר של חבירו לכותל לא מיחייב כדפריכית והא דקאמר לקמן מהו לחימת לכיון לאמקבר קאי מאי קעביד משמע לחייב בידי שמים קאי נמי לכותל י"ל דה"ק כיון לאמקבר קאי שהבעלים מלווין לקוברו שלא יפול על בני אדם ס"ד לכל הקודם במלוה זכה ואין זה להניח מלאמקבר בשביל בהמת חבירו ובדיני שמים נמי לא ליחייב קמ"ל אי נמי כלומר לאמקבר ולאמיפל קאי: [ועי' תוס' סנהדרין עז. ד"ה במקין] אילימא

הכונס א) צאן לדיר ונעל בפניה כראוי ויצאה והזיקה פטור ב) לא נעל בפניה כראוי ויצאה והזיקה חייב ג) נפרצה בלילה או שפרצוה לסטים ויצאה והזיקה פטור ד) הוציאוה לסטים לסטים חייבין ה) הניחה בחמה או שמסרה לחרש שוטה וקטן ויצאה והזיקה חייב ו) מסרה לרועה נכנם הרועה תחתיו ז) נפלה לגינה ונהנית משלמת מה שנהנית ח) ירדה כדרכה והזיקה משלמת מה שהזיקה ט) כיצד משלמת מה שהזיקה י) שמין בית סאה באותה שדה כמה היתה יפה וכמה היא יפה ר' שמעון אומר יא) אכלה פירות גמורים משלמת פירות גמורים אם סאה סאה אם סאתים סאתים: **גמ'** ת"ר יב) איזהו כראוי ואיזהו שלא כראוי דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה זהו כראוי שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה זהו שלא כראוי א"ר מני בר פטיש מאן תנא מועד דסגי ליה בשמירה פחותה ר"י היא דתנן יג) קשרו בעליו במוסירה ונעל לפניו כראוי ויצא והזיק אחד תם ואחד מועד חייב דברי ר"מ ר' יהודה אומר תם חייב מועד פטור שנאמר [1] ולא ישמרנו בעליו ושמור הוא זה ר"א אומר אין לו שמירה אלא סכין אפילו תימא ר"מ שאני שן ורגל דהתורה מיעטה בשמירתן דאמר ר' אלעזר ואמרי לה במתניתא תנא ארבעה דברים התורה מיעטה בשמירתן ואלו הן בור ואש שן ורגל בור דכתיב [2] כי יפתח איש בור או כי יכרה איש בור ולא יכסנו הא כסהו פטור אש דכתיב [3] שלם ישלם המבעיר את הבערה עד דעביד כעין מבעיר שן דכתיב [4] ובער בשדה אחר עד דעביד כעין ובער רגל דכתיב ושלח עד דעביד כעין ושלח ותניא [5] ושלח זה הרגל וכן הוא אומר [6] משלחי רגל השור והחמור ובער זה השן וכן הוא אומר [6] כאשר יבער הגלל עד תומו מטעמא דעביד כעין ושלח ובער הא לא עביד לא אמר רבה מתניתין נמי דיקא דקתני צאן מכדי בשור קא עסקינן ואתי ניתני שור מאי שנא דקתני צאן לאו משום דהתורה מיעטה בשמירתן לאו משום דכאן קרן לא כתיבא בה שן ורגל הוא דכתיב ביה וקמ"ל דשן ורגל דמועדין הוא ש"מ: תניא [5] אמר ר' יהושע ארבעה דברים העושה אותן פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ואלו הן הפורץ גדר בפני בהמת חבירו והכופף קמטו של חבירו בפני הדליקה והשוכר עדי שקר להעיד והיודע עדות לחבירו ואינו מעיד לו: אמר מר [3] הפורץ גדר בפני בהמת חבירו ה"ד אילימא בכותל בריא [5] בדיני אדם נמי ניחייב [7] אלא בכותל

הכונס. פטור. דהא נטרה ומאי הוי ליה למעבד: **הניחה בחמה.** מלעלה לה שמשא ולא שגי ליה בעלילה כרלוי למזקיקין בגמרא דהיינו לא שיכולה לעמוד כרוח מלויה: **נהנה הרועה בחציו.** להתחייב במזקין: **נפלה לגינה.** בלוחש מגב בעלה הסמוך לגינת חבירו לו שהיתה רמ"ך גבוה מן הגינה ונפלה: **מה שנהנית.** לפי הנחתה ולא לפי הזיקה: **שמין ביה בחה נחושה שדה.** לין שמין לא הערוגה לבדה מפני שמפסיד מזיק שמשין לותה בכל שוויה וחמנא אמר ונצר נשדה אחרי [1] ודרשינן בגמ' [נמ:] מלמד שמשין לותה על גב שדה לחרת אלא שמין ביה שה שדה בלותה שדה כמה היתה יפה קודם שנחלכה ממנה הערוגה לותה וכמה היא יפה עכשיו והשתא לא משלם כולהו למיה דמי אלוקה ביה שה שדה כשביל הפסד ערוגה לינו מזלזל בה בשביל הפסד ערוגה אחת כי שם דבר מועט: **ר"ש אומר אלא פירות גמורין.** שכבר ביטלו כל לרכן: **משלמת.** כל היזיק. והיכא שיימינן לגד שדה היכא דעדיין לא נגמרו: **גמ' מאן תנא מועד בשמירה פחותה סגי ליה.** מני מתני' דלמר לאן שהזיק בשן ורגל הוא דהיינו מועד בתמילתו סגי לה בעלילה כדאלו דהיינו שמירה פחותה כדלמוקימנא שיכולה לעמוד ברוח מלויה ומי אמי רוח שמין מלויה לא קאי: **קשרו בעליו.** לשור: **ונעל בפניו כראוי** גרסי': **סם חייב.** אלא סגי ליה בפחותה וטעמא דר' יהודה בפרק שור שנגח ד' וה' (לעיל דף מה:): **ר"ת.** פליג אתרוייהו דאלו ור"מ מיהו בשמירה מעולה סגי ליה ור"ת סבר ליה בעפרת: **הא לסהו.** אפי' פותח ולא בעי עד לטעים ליה בעפרת: **בעין מבעיר.** בפשיטה: **בעין ובער.** כעין שיאכילנה לבהמתו בידים כלומר בפשיטה: **מפני נמי דיקא.** לטעמא משום להתורה מיעטה אבל בקרן מועדת אלו כר"ש ס"ל: **מדקאני לאן.** לשין הזיקה אלא בשן ורגל: **עסקינן ואתי.** כולהו פירקי עד השתא: **פטור מדיני אדם.** קסבר גרמא בנזקין פטור: **הפורץ גדר.** וילאתה הבהמה ונכרכה: **הכופף קמטו.** לבד הדליקה כדי שתבער בה השם: **אי בכותל בריא בדיני אדם נמי ניחייב.** מיהא אכותל להא בידים עבד [א] ואהכמה ליכא למימר דמחייב להא מן פרוה לפטים פטור:

נכותל

מסורת הש"ס

ה) [עי' תוס' לקמן מז: ד"ה שפלה], ו) [עי' לקמן נח: ד"ה שמין], ז) [עי' לקמן נט: ד"ה שמין ותוס' ד"ה שמין], ח) לעיל נה: [ועי' תוס' שבת נב. ד"ה קשרה], ט) [תוספתא שבועות פ"ג ע"ג], י) [שמות כב].

תורה אור השלם

1. אוֹ נוֹדַע כִּי שׁוֹר נַגָּח הוּא מִתְּמוֹל שִׁלְשֹׁם וְלֹא יִשְׁמְרֶנּוּ בְּעָלָיו שִׁלַּם יְשַׁלֵּם שׁוֹר תַּחַת הַשּׁוֹר וְהַמֵּת יִהְיֶה לוֹ: שמות כא לו
2. וְכִי יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר אוֹ כִּי יִכְרֶה אִישׁ בֹּר וְלֹא יְכַסֶּנּוּ וְנָפַל שָׁמָּה שׁוֹר אוֹ חֲמוֹר: שמות כא לג
3. כִּי תֵצֵא אֵשׁ וּמָצְאָה קִצִּים וְאֻכַל גָּדִישׁ אוֹ הַשָּׂדֶה אוֹ הַשָּׂדֶה שִׁלֵּם יְשַׁלֵּם הַמַּבְעֵר אֶת הַבְּעֵרָה: שמות כב ה
4. כִּי יַבְעֵר אִישׁ שָׂדֶה אוֹ כֶרֶם וְשִׁלַּח אֶת בְּעִירוֹ וּבִעֵר בִּשְׂדֵה אַחֵר מֵיטַב שָׂדֵהוּ וּמֵיטַב כַּרְמּוֹ יְשַׁלֵּם: שמות כב ד
5. אֲשֶׁרֵיכֶם זֹרְעֵי עַל כָּל מַיִם מְשַׁלְּחֵי רֶגֶל הַשּׁוֹר וְהַחֲמוֹר: ישעיהו לב כ
6. לָכֵן הִנְנִי מֵביא רָעָה אֶל בֵּית יָרָבְעָם וְהִכְרַתִּי לְיָרָבְעָם מַשְׁתִּין בְּקִיר עָצוּר וְעָזוּב בְּיִשְׂרָאֵל וּבִעַרְתִּי אַחֲרֵי בֵּית יָרָבְעָם כַּאֲשֶׁר יְבַעֵר הַגֵּלֶל עַד תֻּמּוֹ: מלכים א יד י

הגהות הב"ח

(ה) תוס' ד"ה עד וכו' ס"מ דאדם נמי:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה מי כסותל כו' ואהכמה כו'. נ"ב וכן פי' מוספות כאן ובסנהדרין אבל כתבו שם ד"ל דגם אהכמה חייב ול"ד למתני' דמיירי בנזקים וכ"ד הרמ"ה. והרמב"ם כ' לאף בנזקים מיחייב כאן משום דמתכוין (ועי' בסגר"פ פי' שלו סק"מ ום"ק י"):

רבינו חננאל

פרק ששי: הכונס

הכונס צאן לדיר. הפורץ גדר לפני בהמת חבירו כר'. בדיני אדם נמי [יהא] חייב. **והאיכא הנותן סם המות בפני בהמת חבירו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים.** ויש ספרים דמיתי ליה הכא בהגך דקאמר ותו ליכא, וכך היא בפר"ח ז"ל.

מוסף רש"י

שמין בית סאה באותו שדה. ואין מדקדקין להיות שמין אחילה לבדה מה היתה יפה הערוגה זו שנאכלה, אלא מה נחסר בית סאה מלא מדמיה אם היה בה למכור הקרקע עם זריעתה, מה נחסרו דמיו בשביל אכילת ערוגה זו, דהיינו קולא גביה, דהכא לקנות קרקע לא יימינו בכך, ובדבר מועט יתפשר בפחות דמים (ב"מ צה:). **ונעל לפניו כראוי.** היינו שמירה פחותה, לא שיכולה לעמוד ברוח מלויה (לעיל מה:). **שנאמר ולא ישמרנו בעליו.** למועד כתיב, מיעט הכתוב לשמירה מועטת (שם). אין לו שמירה. למועד, אלא סכין. ופשיטא אמרו שמירה מעולה ופחיל הכתוב בפחותה, ונלמד מהלוקת בדבר, ר"מ ור"ת בפחותה שוין חייב (שם). **פטור מדיני אדם.** לשלם. **וחייב בדיני שמים.** שמתכוין לפשוע לת ישראל (גיטין נג.).

הכונס פרק ששי בבא קמא נו.

מסורת הש"ס

נכוסף רעוע. לקמן יפסדיה למסתר קמי: **דמטי ליה.** כשכפפה הגיע לה הליקה: **ברוח מצויה.** הרי בידים הצעיר ובדיני ממש ניחייב: **ברוח שאינה מצויה.** דמידי לא סלקא מדעתיה היא: **טמון וימצא.** שכישה קמא מצידו כשדמה לליקה מלא והוא לו שלא את הצעיר ושוייה טמון וגרם להפסיד את הניזק ולפטור את המצניע לפטור על טמון בחס(ו): **לנפשיה.** להוליא ממון מחבירו לעצמו: **ממונא בעי לשלומי.** לוחו ממון שהוליא חייב להחזיר: **לחבריה.** שכך עלי שקר להוליא ממה מרלוחן לשמעון: **פשיעא דלורייתא הוא.** לחייב בדיני שמים: **אם לא יגיד.** כאדי קא משתעי מדקפיד שהגדה משמע שאילו מגידין מתחייב זה ממון (ו) **ועוד** ק"ל (פסוקי דף ג:) כל מקום שנאמר עד הרי כאן שני עדים עד שיפרט לך הכתוב אחד לכאחד לא יקום עד אחד בחים (דברים יט): **אלא אחד.** שמחייבו שבועה ובדיני שמים מיחייב לאי הוה מסהיד מחייב ליה שבועה ולשלם לא הוי משתבע בשיקרא ומשלם: **ותו ליכא.** לחייבין בדיני שמים: **העושה מלאכה בשני חטאת.** שאקל כשגגן משקלות במסכת גיטין (דף נג.) והן נפסלין במלאכה: **פטור מדיני אדם.** (ז) להיזק שאילו ניכר לא שמיה שמיה היזק. שלולו הני תיובתי מתניתא דגיטו: **המצניע.** תקע לו בחנות פחוסה ובעמו לא עבד ביה מעשה בגופו: **ר"מ מחייב בהזיקן.** פלוגתייהו מיפרשא בהמניח את הכד (לעיל דף כט.) שנתקל פוסע ושמפקיר מזקיו: **אינו כשומר.** שלא מצעיר בה חסם מהו: **דברי הכל חומרו.** והיה להם שלא יעידו: **והוא שהעבירו.** הא למדנו נפלגה בלילה פטור כגון שהעבירה בהמתה והפילה הכותל לתוכו הוא: **אבל לא העבירו.** שלא מעצמה נפלה: **שהילכו בפשיעה.** שלא נפילה לעביד למיפל: **וסופו נאנוס.** להא לא נפלה שלא מחמתו: **הניחו (מאן דאמר כו'.** פלוגתא היא בסוף המפקיד (ב"מ דף מב.) תרי ליתני דב"ח שלוחא דרב יוסף: ה"ג **אינו מצני' כשומר** ברית **ואפילו לא העבירו.** הניחה בחמה כו' **אמר רבה ואפילו העבירו.** וכשהיל בריית: **שהילכו בפשיעה.** שהניחה בחמה ופשיעה היא שלא פחיתה הלות לתמריון לקמיה כל תחבולות שיכולה לעשות עושה שגב לעבה: **וסופו נאנוס.** שחחרה: **טלדקא.** מחבולות: כיון

נזכוסף רעוע לגלי לפסדיה למסתר קמי: **דמטי ליה.** כשכפפה הגיע לה הליקה: **ברוח מצויה.** הרי בידים הצעיר ובדיני ממש ניחייב: **ברוח שאינה מצויה.** דמידי לא סלקא מדעתיה היא: **טמון וימצא.** שכישה קמא מצידו כשדמה לליקה מלא והוא לו שלא את הצעיר ושוייה טמון וגרם להפסיד את הניזק ולפטור את המצניע לפטור על טמון בחס(ו): **לנפשיה.** להוליא ממון מחבירו לעצמו: **ממונא בעי לשלומי.** לוחו ממון שהוליא חייב להחזיר: **לחבריה.** שכך עלי שקר להוליא ממה מרלוחן לשמעון: **פשיעא דלורייתא הוא.** לחייב בדיני שמים: **אם לא יגיד.** כאדי קא משתעי מדקפיד שהגדה משמע שאילו מגידין מתחייב זה ממון (ו) **ועוד** ק"ל (פסוקי דף ג:) כל מקום שנאמר עד הרי כאן שני עדים עד שיפרט לך הכתוב אחד לכאחד לא יקום עד אחד בחים (דברים יט): **אלא אחד.** שמחייבו שבועה ובדיני שמים מיחייב לאי הוה מסהיד מחייב ליה שבועה ולשלם לא הוי משתבע בשיקרא ומשלם: **ותו ליכא.** לחייבין בדיני שמים: **העושה מלאכה בשני חטאת.** שאקל כשגגן משקלות במסכת גיטין (דף נג.) והן נפסלין במלאכה: **פטור מדיני אדם.** להיזק שאילו ניכר לא שמיה שמיה היזק. שלולו הני תיובתי מתניתא דגיטו: **המצניע.** תקע לו בחנות פחוסה ובעמו לא עבד ביה מעשה בגופו: **ר"מ מחייב בהזיקן.** פלוגתייהו מיפרשא בהמניח את הכד (לעיל דף כט.) שנתקל פוסע ושמפקיר מזקיו: **אינו כשומר.** שלא מצעיר בה חסם מהו: **דברי הכל חומרו.** והיה להם שלא יעידו: **והוא שהעבירו.** הא למדנו נפלגה בלילה פטור כגון שהעבירה בהמתה והפילה הכותל לתוכו הוא: **אבל לא העבירו.** שלא מעצמה נפלה: **שהילכו בפשיעה.** שלא נפילה לעביד למיפל: **וסופו נאנוס.** להא לא נפלה שלא מחמתו: **הניחו (מאן דאמר כו'.** פלוגתא היא בסוף המפקיד (ב"מ דף מב.) תרי ליתני דב"ח שלוחא דרב יוסף: ה"ג **אינו מצני' כשומר** ברית **ואפילו לא העבירו.** הניחה בחמה כו' **אמר רבה ואפילו העבירו.** וכשהיל בריית: **שהילכו בפשיעה.** שהניחה בחמה ופשיעה היא שלא פחיתה הלות לתמריון לקמיה כל תחבולות שיכולה לעשות עושה שגב לעבה: **וסופו נאנוס.** שחחרה: **טלדקא.** מחבולות: כיון

אילימא דמטיא ליה ברוח מצויה בדיני אדם נמי ליחייב. ופ"ת כיון שאין מילוק בין מקרב דבר שלא הסח שלא הסח אלא שלא הסבר לחלי מה

נו: הכונס פרק ששי בבא קמא

פשיטא כיון דאפקוה קיימא לה ברשותייהו לכל מילי. נהוליתא לגוזלה מיירי ממני׳ כדמוקי לה בירושלמי ומ״ש ומעליה דקיימא ברשותייהו אפי׳ להמחייב על מה שהיא מוקח דלמכי קלי דקתני וילמתא והזיקה דליכא למימר כי היכי דמסרה לשומר חנם והשואל ונכנסו תחת בעליס ס״ש גזלן דלמא שומר הוא דמחייב אגזל גזלן לא ממעיטו דברים שהשומר חייב והגזלן פטור שהכי נכתבה בהמה כתבה להדיא ובפירוש שהרקיבו מקלת מוכח בהגוזל קמא (לקמן ד׳ נמ:) דגזלן חומר לו הכי שלך לפיך משום הלא חשיב שיורי ולא קניהו ופטור אפילו בפשיעה הלא קבל עליו שמירה אבל שומר חנם כיון שמחמייב בכתבה הלא הלר׳ והרקיבו כולם אם נעשו בפשיעה כמו כן יתחייב בכתבה להדיא והרקיבו מקלתה כיון דקבל עליו שמירה ללמוד לא יתחייב אזה כמו אזה שלין השומר קונה בשיורי ואפילו שומר דקי״ל הלף לשומר שמין כלרב כהנא ורב אסי (לעיל ד׳ יא.) ואין לומר דמחמיבי לפי שאין יכולין לקייס בה מלות השבה דמשלם מגופו דאזן ורגל לייתי מתני׳ ושם כאן השבה מעליא כשמחזירים חותה לבעלים וי״ל דקברא הוא דגזלן נכנס תחת הבעלים לכיון שהולית מרשות בעלים שהיו חייבין בשמירתה ואין הבעלים יכולים לשומרה לפי שנגזלה מהם יש על הגזלן לשומרה לבעלים מזקין אקלו בעלים כל מי שבידו לשומרה ולא דמי לאפקוה ניזק לר״ע (לעיל ד׳ נו:) דאפי׳ שומר חנם אינו על חלק מבידו דשותף אין מתכוין להחזיק רק בשלו ואינו בא להוליא חלק מבידו מרשותו כמו גזלן ועוד כיון דגזלן קמה ליה ברשותייהו גם לעניין חומין יש לחשב בעלים יותר משותף ודכי משמע ליענ״ש דקמה ברשותייהו לכל מילי (ג) מה שהוא ברשותו לכל מילי יש לו להועיל כאן:

המעמיד בהמת חבירו על קמת חבירו חייב. ומ״ש אאין הבהמה שלו חייב מטעם אין ורגל דלעיל״ג דכתיב בעירה בדליה מזקיק הוא לחייל והוא עשה כמו מדליק בפשתנו של חבירו גורו של חבירו לגבל אין לפרש דמחייב מטעם אם דברי הזיקק והוי כאילו נותן בשם אם ואע״ג דפטרינן נותן סם המות לפני בהמת חבירו אאני התם לו משום דלא עבידא לאכלה לו משום דה״ל שלא מלכל כדאמר לעיל (דף מז:) דל״ל מטעם זה ס״ל להמחייב [א] דאפילו בהכ״ל ולא משמע משום דוכתא למחייב ברשות הרבים אן דאפילו מקרב בהמתו אגל הפירות ומעמידה עלייהו: **הכישה** אמרת לן. ומאילה היה סובר למעמיד בהמה היינו שמחזיק בידו להפסיד ומוליכה ממש על הקמה ומעמידה שם ולהכי הוה פשיטא טפי: **ולסטים** נמי שהכישוה. לגוזלה מיירי כדמוקי לה בירושלמי ולא חשיב לה מילתא דפשיטא כמו שהיה מוסב המקשה ולא חייש לפרש למה אין פשיטא לפי שקל להבין: **בההיא** הנאה דלא קבעי **למיתב ריפתא לעניא**. משום דעוסק במלוה ודוקא בשעה דמתעסק בה כגון שוטח לגולבה או משום שצריך לה לאכילה אגל בשביל שאכילה בניתו לא יפטר מלמיתב ריפתא לעניא כיון שיכול לקייס שמיסס דכמוכח בסוכה (דף כה. ושם) [ב] דלא נפקא לן מקרא דלעוסק במלוה פטור מן המלוה אפילו יכול לקייס שמיסס וסברא הוא דלמטו מלם שיש לו תפילין ברשותו ונלוים ומזוזה בפתחו יפטר מן המלות ועוד דבפרק אין בין המודר (נדרים נב:) אמר לפרושטה דרב יוסף לא שכיח ואי פטורא ליה כל זמן שהאכילה בניתו שכיח ושכיח הוא פסק ר״מ ור״ג דהלכה כרב יוסף משום דלמריגן בתין בין המודר (שם) דל״ש הא לגבי פרושטה דרב יוסף ואפילו אתן דשרי למודר להמזיר אכילה לו אבל אינו מחזיר לחיטה ריחא לחיטה כלל דגם רבה מודה לרב יוסף דעוסק במלוה פטור מן המלוה אלא דמ״ל דלא נעשה שומר שכר בכך ומ״מ הוא נהנה לכך אסור למודר אגל לו הוה שומר שכר ואין לדקדק נמי מאמעטין דהלכה כרב יוסף דמשני רב יוסף לעולם בגניתו המשתמרת ומק״מ דלא בעיגן דעת בעלים כדרבי אלעזר בכבי אלעזר דאמר (ב״מ ד׳ כט. ושם) כי נגלה דבכה קבלה מרב יוסף דקרא כדר״ת אתי ורבה נמי סהיה מדקדק ודכי מוקי לה סוגיא דלגו מלישות (ב״מ ד׳ נמ.) ונראה לר״י דהלכה כרבה בכל מקום לגבי רב יוסף כר מדלה ענין ומחלה כדאיתא בגמ׳ שם (ב״ב ד׳ קמג:) ואין לפרש דהיינו דוקא בנבח בתרא כמו שיש מפרשים מדאמר במי שאמרו (גיטין ד׳ עד: ושם) ותסברא והא ק״ל כרבה ובהא אין הלכה כרשב״ג ואין לומר דשמא בההיא מילתא קיימא לן דהלכה כרבה דהוה ליה למימר והא ק״ל בהא הלכתא כרבה כלאמר ובהא אין הלכה כרשב״ג ועוד דבפרק המפקיד (ב״מ מג.) גבי מפקיד מעות אגל שולחני מוסיפים ישמעם בהן [ג] (לרוסיים לא ישמעם בהן) לפיכך אם אבדו חייב בשלחניותם קאמר רב נחמן דקי״ל כוותיה דיהיו נאמנין לו דמשום שהמיהו לו חכמים להשמעם בהן אינו נעשה רק שומר שכר ק״ל בשלו מלישות (שם דף טו.) גבי מה יהא בדמים רבי טרפון אומר ישמעם בהן לפיכך אם אבדו חייב בשלחניותן לא הוי שלו ס״ס כמו שאמר אם לרבה ואין לומר דהתם מודה רב נחמן דחייב בשומרין משום דמשום דבלאו הכי היה שומר שכר שהיה מחזיר לחין זה אבדת המשום שני [ד] אבדות דפטור מלמיתב ריפתא לעניא ועוד דמותר להשתמש לא יעשה בשביל כך שוהל שלו ס״ס בעלמא ועוד יש להניח דאין הלכתא כרבה מדאמרי׳ בגמרא [ה] מתניתין דהשולחנין (ב״מ דף פ:) הלוהו על המשכון שומר שכר ממורעתא דלא כרבי אלעזר דאמר במלוה מביאו על המשכון ואבד יאבד שבש ויטול מעותיו ולרב יוסף הו״מ לשומרין להשתמש בו ופושה לו והולך מהלוותו כך פירש התם בקונטרס ול״ב הו״מ לשומרין מתניתין בתין לריך למשכון לר״ע מלוה

פשיטא כיון דאפקוה קיימא לה ברשותייהו לכל מילי. דקמו לה בחפה. שלא משכוה שלא עמדו בפניה לכל לד שלא תלך אלא ואחה שלא לקמה לגמרי: **מעמיד.** משמע שמומחה בידו ומוליכה לקמה: **הכישה.** משמע שמרת לן בהיא דהמעמיד ומשום הכי מיחייב: **ולסטים נמי הכישוה.** במקל ומשמועינן מתני׳ דהכישה במקל זו היא משיכה: **שלא בחפיו דשומר.** והכי משמע מקרא שומר לרועה נכנס הרועה בחתיו ושלי בעלים ומשמעו דיעל בהדי שני והרמתן מסמלק: **שומר שמסר לשומר חייב.** לפילו בגומנין לחמר ליה מפקיד לח מהיימנת לי בשבועה שלשקפה לא מהיימן לי בשבועה שלשקפה בפ׳ המפקיד (ב״מ לו:): **לברזיליה.** לגלמידו: **שומר אבידה.** הכניס לבידת חבירו לביתו לכיכתיב ואספתו לל תוך ביתך וגו׳ (דברים כב): **דלא בעי למיכב רפתא לעניא.** להעוסק במלוה פטור מן המלוה מוקמינן לה כרבה מדלה נחמן לחייב בגומנין משום דמשום הכי היה שומר שכר ומשום דבשלו לא מהני ס״ס כמו שלמר לקמן (ד׳ כה.): **דלמ** נפקא לן בסמ׳ סוכה (ד׳ כה.):

המזירה

למימסר לברזיליה איכא דאמרי מדקתני מסרה לרועה ולא קתני מסרה לאחר ש״מ מאי מסרה לרועה מסר רועה לברזיליה דאורחיה דרועה למימסר לברזיליה אבל לאחר לא לימא מסייע ליה לרבא דאמר רבא ה״שומר שמסר לשומר חייב אמרי לא דלמא אורחא דמילתא קתני והוא הדין לאחר: **איתמר** ו**שומר אבידה** רבה אמר בשומר חנם דמי רב יוסף אמר ו**כש״ש** דמי רבה אמר בשומר חנם דמי מאי הנאה קא מטי ליה רב יוסף אמר כש״ש דמי ז**בההיא** הנאה דלא בעיא למיתבי ליה ריפתא לעניא הוי כש״ש איבא דמפרשי הכי רב יוסף אמר כש״ש דמי כיון דרחמנא שעבדיה בעל כורחיה הלכך כש״ש דמי (סימן החזירה לעולם השב חייא אמרת נשבר שכר) **איתיביה** רב יוסף לרבה החזירה

מסורת הש״ס

ג) נעיל מד:, ג) נעיל יח: ב״מ לו:, ג) ב״מ כט. פב. שבועות מד. נדרים נב:, ד) [דברים ו], ה) [ד״ה שלומין], ו) [ד״ה הלן], ז) [עי׳ ב״מ מג.], ח) מהכ״מ בשם מה׳ שכנים הגיה דמלת שכנות ל״ל שכירות, ט) [בב״מ פב.]

הגהות הב״ח

(ל) תום׳ ד״ה פשיטא וכו׳ דמה שהוא בכשומו:

הגהות הגר״א

[א] תום׳ ד״ה המעמיד כו׳ לפילו בהם״ל כו׳. נ״ב לגל הכ״ש ופפק לחייב: [ב] ד״ה בההיא כו׳ גלא דוקא כו׳. נ״ב והנ״ל (פ״ב דסוכה וע״ש בר״ן) וש״פ מגמו דבשעה שעוסק לפילו יכול לקייס שמיסס פטור ע״ש: [ג] בא״ד ונראה ל״ר ל״ל דהלכה כו׳. נ״ב ור״ל ולמב״ם מוכלין ע״ש:

רבינו חננאל

פשיטא כיון דפקוב קיימא לה ברשותייהו. אמר **רב מתנה אמר רב** המעמיד בהמת חבירו על קמת חבירו חייב. מסרה לרועה נכנס הרועה בחתיו וכולי. ואוקימנה מסר בעל הבית בהמתו לרועה ומסרה הרועה לכרזיליה. פיר׳ כרזיליה רועה תחת ידו הרועה הגדול מקבל מבני אדם ויש לו אחרים תחת ידו שמוסר להן ויוצאין ומרעין אותם ביער, וכרזילא לרועה כמו ריש דוכנא למלמדי תינוקות. ומילתא ברירה היא דכל מאן דמסר לרועה אדעתא דמסר הוא לכרזיליה, ולפיכך אין יכול לטענן אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר, ומאחר שמסר לכרזילא נפטר הרועה ודין בעל בהמה עם כרזילא. **המוצא אבדה** ואינו מכיר בעליה ושומרה עד שיבואו בעליה, רבה אומ׳ כשומר חנם דאמי דהא לית ליה הנאה מידי, רב יוסף אמ׳ כשומר שכר בההיא הנאה דלא בעי מיהב ריפתא לעני, דקימא לן מתעסק במצוה פטור מן המצוה. איבא דאמ׳ מאי טעמא שעבדיה שעבדיה רחמנא בעל כורחיה הילכך הוי עלה שומר שכר. ואותיב ליה רב יוסף

עין משפט נר מצוה

בז א ב מיי׳ פ״ד מהל׳ מזקי ממון הלכה ג ועי׳ בהשגות ובמ״מ שמג עשין סם טוש״ע מ״מ סי׳ שלד שעיף ג:

בח ג מיי׳ שם פמג שם טוש״ע מ״מ סי׳ שלו שעיף ג:

בט ד ה מיי׳ שם הל׳ יא טוש״ע שם ס״ט:

ל ו ז מיי׳ פי״ג מהלכות מגידה הלכה י שמג עשין עד טוש״ע מ״מ סי׳ רמז שעיף מז:

מוסף רש״י

כולן נכנסו תחת הבעלים. מתמיינין בגזלן כבעלים (לעיל מד:). **שומר אבידה.** שמלא מבידה בלכיכתה ופפסתו בל תוך ביתו בלכתיב ופפסתו בל תוך ביתך (ב״מ פב.). **רבה** אמר כשומר חנם דמי. ואינו מחייב בלא בפשיעה **רבי יוסף** אמר כשומר שכר דמי. שכר מלוה (שם ושבועות מד:).

הכונס פרק ששי בבא קמא נז.

מסורת הש"ס

ב) [מוספתא דמ"מ פ"ב], ג) [מוספתא שם], ד) [לקמן קיח:], ה) ב"מ לג. ע"ש (תוען פו.), ו) ב"מ לג., ז) [ב"מ כב. לה.], ח) [לקמן עט:], ט) [שמות כב], י) [רש"ל מת"ז],

תורה אור השלם

1. לֹא תִרְאֶה אֶת שׁוֹר אָחִיךָ אוֹ אֶת שֵׂיוֹ נִדָּחִים וְהִתְעַלַּמְתָּ מֵהֶם הָשֵׁב תְּשִׁיבֵם לְאָחִיךָ:
דברים כב א

הגהות הב"ח

(ב) גמ' דשכיח דעיול ונפיק: (ג) תוס' ד"ה אלא וכו' פי' שאינה משתמרת אלא בכוח מצויה:

הגהות הגר"א

[א] גמ' ת"ל מדקתני כו'. נ"ב וגי' הכמ"ס (ת"ל) הכוח (בבא"מ) כו' וי"ל דמיירי ג"כ ממקום שהחזירה אבל הל"מ כתב כגי' לפנינו (ועבהגר"ח פיתון רפו ס"ק ה' ומס"ש ועוד דקאמר משמע דיידוע דמשמע בא"מ. עיין בתוספתא פ"ב דב"מ המוצא בהמת חבירו מייד כו' לעולם כו' ועתוס' כאן ד"ה לעולם כו') (ומ"ש רש"י ד"ה החזירה למקום שיראנה כולל, ופירק רבה, תרתי קתני והכי קתני החזירה שחרית בעידנא דשכיח בעל אבדה במתא דכי נפיק ועייל חזי לה אינו חייב ליטפל בה, אבל החזירה בצהרים בעידנא דלא שכיח במתא ולא חזי לה ונגנבה או אבדה חייב. ומותיב ליה תוב לעולם הוא חייב עד שיחזירנו לרשותו, ופריק בבעלי חיים מודינא לך דכיון דנקטו להו נגרא בריית בעו נטירותא יתירתא. **בבעלי חיים מודינא הואיל ואנקטה נגרא בריית**א. פי' לימד אותה להלך ברגליה חוץ לדיר.

עין משפט נר מצוה

לא א ב ג ד מיי' פי"ל מהל' גזילה ואבידה הלכה יד טו ועיין במ"מ סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסו סעיף ג:
לב ה מיי' פ"ל מהל' גזילה ואבידה י ועיין שם ופ"ל מהלכות גזילה ואבידה הלכה ח סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסו סעיף ג:
לג ו מיי' פי"ל מהלכות גזילה ואבידה הל' טז סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסו סעיף ג:
לד ז ח מיי' פ"ל מהל' גזילה הל' ד (וטוש"ע ח"מ סי' שנב):
לה ט מיי' שם פ"ל הל' ג סמג עשין עם (טוש"ע ח"מ שם):

מוסף רש"י

לגינתו ולחורבתו מנין. להוסיף הכאב ופטור (ב"מ לא.). **דלא בעינן דעת בעלים.** לומר לו שמור פרתך שהחזירים לגינתך שמלחמים תוכפת (שם). הכל צריכין דעת בעלים. נגב גזלן וד' שומרים שהשכיר לריכים להודיעו, ואם לא הודיעו ומתה או נגנבה חייבין בחזיונות, לכיון דידע שהכבה לא יהא שהובאה, לא מזכר בה ולא מלילה (שם). **הטוען טענת גנב באבידה.** מוקי לבבידה שטוען טענת גנב ואבדה (לקמן סג.).

החזירה למקום שיראנה. **למקום שירצה.** בעלים: שומר חנם פטור מגניבה ואבידה ושומר שכר חייב מגניבה ואבידה. **שחרית.** שכיח חיות בבידה בבל בלהריס מלוי במלחמתו בשדה: **עד שיחזירנו לרשותו.** של בעלים: **מאי לעולם ואו אפילו.** הניחה מונח בבידתו וקתני חייב: **מודינא לך.** בחבידת בעלי חייב לחייב השומר בגניבה ואבידה ולאו משום שכר מלוה אלא משום לגניבה ואבידה לידהו פשיטא היא: **דכיון דנקטו נגרי בריית.** כיון שרואה שמלומדות הן לשמח בעי נטירותא יתירתא ואפי' הוי שומר חנם חייב אבל שומר שכר אבידה דמטלטלי פטור מגניבה ואבידה: **נגרי.** פסיעות: **השב.** השבה מעלייתא משמע: **לגינתו ולחורבתו מנין.** לסגי ליה למונח בהשבתו לגינתו דבעלים: **הכל לריכין דעת בעלים.** גונב וגוזל או אבד מלרבנה שומרין שהמזיקו לריך להודיעו לבעלים ואם לא הודיעו חייב המחזיר בתחריותן: **טענת גנב.** לפטור עלמו ע"י גנב טטוען גנבה היתנו בחבידה שמלאתי ומלאת שבידו הוא משלם משלומי כפל כגנב עלמו דדרשינן בפרק מרובה (לקמן דף סג:) ואם לא ימלא הגנב[ב] אם לא ימלא כמו שאמר אבל הוא עלמו גנבו וכתיב בתריה ישלם אינם אי אמרת בשלמא שומר בבידה כשומר חנם דמי משום הכי משלם כפל דהוי בעי למפטר נפשיה בטענת גנב: **קרנא בעי שלומי.** מעיקרא כי טעין גנבה הוה מחייב נפשיה לשלומי קרנא: **טענת לסטים מוויין.** גנב מזויין גזל הימנו בחזקה דקא פטר נפשיה בטענת חום: **לסטים מוויין גזלן הוא.** ובטענת חום פטר נפשיה וכפל בטוען טענת גנב הוא דכתב ביה רחמנא (שמות כב) (דכתיב) וגונב מבית האיש: **גנב הוא.** ומשלם כפל וכן הפוטר עלמו בטענת לסטים מזויין. ולעניין חיוב לא מיחייב שומר שכר עליה אם אמת אמו דהא אתיס:

[ג] החזירה למקום שיראנה אינו חייב לטפל בה נגנבה או אבדה חייב באחריותה מאי נגנבה או אבדה לאו נגנבה מביתו ואבדה מביתו לא ממקום שהחזירה והא קתני אינו חייב ליטפל בה א"ל הכא במאי עסקינן כגון שהחזירה בצהרים ותרתי קתני והכי קתני [א]החזירה שחרית למקום שיראנה [ח] ושביח דעייל ונפיק וחזי לה אינו חייב ליטפל בה החזירה בצהרים למקום שיראנה דלא שביח דעייל ונפיק דלא חזי לה ונגנבה או אבדה חייב באחריותה איתיביה [ב]לעולם הוא חייב עד שיחזירנה לרשותו מאי לעולם אפילו מביתו ש"מ כשומר שכר דמי [א] א"ל [ג]מודינא לך בבעלי חיים דכיון [ד]דנקטי להו ניגרא ברייתא בעי נטירותא יתירתא איתיביה רבה לרב יוסף [ו]השב [ז]אין לי אלא בביתו לגינתו ולחורבתו מנין ת"ל תשיבם מכל מקום מאי לגינתו ולחורבתו אילימא לגינתו המשתמרת ולחורבתו המשתמרת היינו ביתו אלא פשיטא לגינתו שאינה משתמרת ולחורבתו שאינה משתמרת ש"מ כשומר חנם דמי א"ל [ד]לעולם לגינתו המשתמרת ולחורבתו המשתמרת ודקא קשיא לך היינו ביתו הא קא משמע לן דלא בעינן דעת בעלים בדרבי אלעזר [ט]דא"ר אלעזר [י]הכל צריכין דעת בעלים [י]חוץ מהשבת אבידה שהרי ריבתה בו תורה השבות הרבה א"ל אבי לרב יוסף ואת לא תסברא דשומר אבידה כשומר חנם דמי והא [י]אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן [ד]הטוען טענת גנב באבידה משלם תשלומי כפל ואי ס"ד שומר שכר הוי אמאי משלם תשלומי כפל קרנא בעי שלומי א"ל הכא במאי עסקינן [ח]כגון שטוען טענת לסטים מזויין א"ל [ט]לסטים מזויין [ט]כיון דמיטמר מאנשי גנב הוא איתיביה לא **אלא** לגינתו שאינה משתמרת. פי' [ב] גלגל גרוס מלויה וס"מ כשומר חנם דמי דלכתה שמירתו: **קרנא בעי לשלומי.** וכיון שחייב עלמו לשלומי כפל: **בגון** שטענו טענת לסטים מזויין. תימה למאי מוקי לה בלסטים מזויין ולמיק למימר דגנב הוא לוקמיה כגון שטענו טענת גניבה בחום שנגנבה ממנו בחום גדול כגון שאמר בספיס בחפירה בקרקע שאי אפשר לגנבה אלא במחילות תחת הקרקע להוי חום כלסטים מזויין וי"ו אם כח עליו חולי של טירוף הדעת או שינה בחום או חום אחר שאינו יכול לשמור ולרבה דפטר בסוף הפועלים (ב"מ דף נב:) על בעידנא דעייל לגיסי או דגם בעידנא דניימי מיגסי משכחת כפל בטוען טענת גנב בעידנא דעייל או בעידנא דניימי מיגסי ולהנהו תמורתי דפליגי עליה התם מ"מ משכחת כדפרישית ומיהו מיבא למימר דהכא לא מיים כיון דמשני בספיס מזויין וס"ל דגנב הוא ובסמוך נמי אבריית דפריך לא אם אמרת הוה מלי למימר נמי ולטעמיך דגזלן הוא לבמי תקשי לך דמלינו שומר שכר משלם כפל בטוען טענת גנב בחום אך בהוה ק"ו למין עליו תשובה קשה דבפרק השואל (ב"מ דף נה.) מפיק עלה דקסבר האי תנא לסטים מזויין גזלן הוא ומה בכך אבמי יש עליו תשובה דמה לשומר שכר שכן משלם כפל בטוען טענת גנב בחום ואין לומר דכיון דגניבה בחום לא שכיח לא חשיב פירכא אבל לסטים מזויין שכיח טפי דבכמה מקומות פריך מחומרות אלא שכיח ועוד אע"ג אלא שכיח יכול לטעון כן ונראה לר"י דכיון שחייב הכתוב שומר שכר בגניבה ואבדה קרובה לחום כלחמרינן בהשואל (שם) סבירא הוא דבבל ענין שחייב הגניבה יחמייב מגזרת הכתוב אפילו בחום גמור ואף על גב דלסטים מזויין להיותו שבויה דקרא פטר בו הכתוב אף על פי שאין חומו גדול יותר ודומק [ועי' תוס' ב"מ מב. ד"ה אמר אמואל]:

נז: הכונס פרק ששי בבא קמא

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

לו א מיי' פ"ד מהלכות גניבה הלכה ג:
לז ב מיי' פ"ט מהל' שכירות הל' ב סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שמ סעיף יב:
לח ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף כ:
לט ד ה מיי' שם סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שמ סעיף ה:
מ ו מיי' פ"ח מהלכות שלוח ופקדון הל' ג:
מא ז מיי' פ"ג מהלכות נזקי ממון הלכה יד סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' שלד סעיף ג:

מוסף רש"י

שכן משלם כפל בטוען טענת לסטים מזורין. לעניין מיפטר בשלומין הוי לזום וטוען טענת גנב הוי לעניין כפל לם נשבע ופלו עדים שהיה גנב, תאמר בשומר שהיה בא לידי כפל, לכי טוען ואמר לסטים מזין בא עלי ונטל, מחייב לת עלמו נקרן (ב"מ צה.). קרנא בלא שבועה עדיפא מכפילא בשבועה. לין זו מסוגה, דקרנא דמחייבת ליה לשומל מכי טוען לסטים מזין נטלה ופליט לא נשבע לשקר, עדיפא להיות ממורה משומר שכר הבא לידי כפל לם כפר ונשבע על ך לשקר ופס לומת תאמר פעול מן הקרן (שם). השוכר פרה מחבירו ונגנבה. פע"פ שהשוכר חייב בגניבה ואבידה, מכל מקום לם רולה לשקר ולישבע היה נפטר בשבועה, הלכך כי אמר גנבה וחייב עלמו נקרן נקוט לו לכפל (ב"מ לד.). שוכר כנושא שכר דמי. הואיל ולהגלמו הוא אלול, פע"פ שיתן שכר הוא, פעולתו שומר שכר הוא, אלא לא יהיב שכר היו שומל ותייב בלונקין, דסמא ליכא לימר לא הוי שומל והוי שומר שכר (ב"מ פ:). שוכר כשומר חנם דמי. לקח יהיב לגבי מלגמתו ופיו טוען שכר על שמירתו (שם).

לא אם אמרת בשומר חנם. גרלה דקתי להה דבעי למילף מ**שלם תשלומי כפל תאמר בשומר שכר שמחייב קרנא בלא שבועה מקרנא בלא שבועה ותימה להה תנא מנלן דפרשה רשבועה נאמרה בשומר חנם ושניה בשומר שכר ליפוך מנא דנפקיך השומל** (שם פ"ד:) לא קיימא לן בלא משום דקרנא בלא שבועה עדיפא ועוד קשה דשמוך גבי ק"ו שאין עליו תשובה דפריך מה לשומר שכר שכן משלם תשלומי כפל כו' כלומר ולכך אין הוא שיתחייב בגניבה ואבידה מדכתיב ביה ק"ל לומר שלא יתחייב כדי שיתחייב כפל וי"ל דה פשיטא דעדיפא חומרא דקרנא בלא שבועה מחומרא דכפילא בשבועה דמי יולא שיבא לידי כך ולכך יש לנו להעמיד פרשה שיבא שחייב קרן בגניבה בשומר שכר שהוא חמור ופרשה רשבועה שפטור בשומר חנם דלשר בפשוט הוא שזה חמור מזה שבל לעשות פירכא על ק"ו שפיר פרכינן מכפל מע"פ שהוא חומרא קטנה היא שאין בלמל מע"פ שיש בלמל חומרא אחרת חמורה ממנה והאי תנא דשמוך דקאמר קרנא בלא שבועה עדיפא מכפילא בשבועה מכפילא בשבועה ס"ל לאפי' פירכא אין לעשות ממנה מפני שזה קולתו גרמה לו שמחייב בכפל וזה חומרתו גורמת לו שפטור מכפל וכה"ג אית ליה בריש ג"מ (דף ו. ושם) גבי ר' חייא תורת זהמה לא פרין: **נמצא ש"ש משלם תשלומי כפל בטוען טענת לסטים מזיין.** מבל אי גזלן הוא ניחא דטוען טענת גזלן ונטבל שהוא בידו לא משלם כפל וא"ת אבל נטבל ש"מ משלם כפל בטוען טענת גנב בשלים בקרן נקוט לו לכפל (ב"מ לד.). שוכר כנושא שכר דמי. הואיל ולהגלמו הוא אלול, אע"פ שיתן שכר הוא, פעולתו שומר שכר הוא, אלא לא יהיב שכר היו שומל ותייב בלונקין, דסמא ליכא לימר לא הוי שומל והוי שומר שכר (ב"מ פ:). שוכר כשומר חנם דמי. לקח יהיב לגבי מלגמתו ופיו טוען שכר על שמירתו (שם).

**לא אם אמרת בשומר חנם שכן משלם תשלומי כפל תאמר בשומר שכר שאינו משלם תשלומי כפל ואי ס"ד לסטים מזיין גנב הוא נמצא בשומר שכר משלם תשלומי כפל בטוען טענת לסטים מזיין א"ל הכי קאמר לא אם אמרת בשומר חנם שכן משלם תשלומי כפל [א]בכל טענותיו תאמר בשומר שכר שאינו משלם תשלומי כפל אלא בטוען טענת לסטים מזיין איתיביה [ז]ונשבר או מת [ח]אין לי אלא שבורה ומתה גניבה ואבידה מנין אמרת ק"ו ומה שומר שכר [ט]שפטר בו שבורה ומתה [י]חייב בגניבה ואבידה [יא]שואל שחייב בשבורה ומתה אינו דין [יב]שחייב בגניבה ואבידה וזהו ק"ו שאין עליו תשובה ואי ס"ד לסטים מזיין גנב הוא אמאי אין עליו תשובה איבא למפרך מה לשומר שכר שכן משלם תשלומי כפל בטוען טענת לסטים מזיין א"ל לקבר האי תנא [יג]קרנא בלא שבועה עדיפא מכפילא בשבועה לימא מסיע ליה [יד]השוכר פרה מחבירו ונגנבה ואמר הלה הריני משלם ואיני נשבע ואח"כ נמצא הגנב משלם תשלומי כפל לשוכר סברוה כרבי יהודה דאמר שוכר כנושא שכר דמי ומדקתני ואמר הריני משלם ואיני נשבע מכלל דאי בעי פטר ליה נפשיה בשבועה ה"ד בגון דקא טעין טענת לסטים מזיין וקתני ואח"כ נמצא הגנב משלם תשלומי כפל לשוכר ש"מ לסטים מזיין גנב הוא אמרי מי סברת כר"י דאמר [טו]שוכר כנושא שכר דמי דלמא כר"מ ס"ל דאמר [טז] שוכר כשומר חנם דמי איבעית אימא כדמחליף רבה בר אבוה ותני [יז]שוכר כיצד משלם ר"מ אומר כשומר שכר ר"י אומר כשומר חנם רבי זירא אמר הכא במאי עסקינן בטוען טענת לסטים מזיין ונמצא לסטים שאינו מזיין: נפלה לגינה ונהנית משלמת מה שנהנית: אמר רב [יח]בנחבטה אבל אכלה אפילו מה שנהנית אינה משלמת לימא רב לטעמיה [יט]דאמר רב היה לה שלא תאכל אמרי הכי השתא אימור דאמר רב התם היה לה שלא תאכל היכא דאיתזקא היא דמצי א"ל מריה דפירי לא משלמנא היה לה שלא תאכל לאוזוקי היא אחריני דפטירה לשלומי מי אמר אלא לא אם אמרת בשומר חנם שכן משלם תשלומי כפל תאמר בשומר שכר שאינו משלם תשלומי כפל ואי ס"ד לסטים מזיין גנב הוא נמצא בשומר שכר משלם תשלומי כפל בטוען טענת לסטים מזיין א"ל הכי קאמר לא אם אמרת בשומר חנם שכן משלם תשלומי כפל [א]בכל טענותיו תאמר בשומר שכר שאינו משלם תשלומי כפל אלא בטוען טענת לסטים מזיין איתיביה [ז]ונשבר או מת [ח]אין לי אלא שבורה ומתה גניבה ואבידה מנין אמרת ק"ו ומה שומר שכר [ט]שפטר בו שבורה ומתה [י]חייב בגניבה ואבידה [יא]שואל שחייב בשבורה ומתה אינו דין [יב]שחייב בגניבה ואבידה וזהו ק"ו שאין עליו תשובה ואי ס"ד לסטים מזיין גנב הוא אמאי אין עליו תשובה איבא למפרך מה לשומר שכר שכן משלם תשלומי כפל בטוען טענת לסטים מזיין א"ל לקבר האי תנא [יג]קרנא בלא שבועה עדיפא מכפילא בשבועה לימא מסיע ליה [יד]השוכר פרה מחבירו ונגנבה ואמר הלה הריני משלם ואיני נשבע ואח"כ נמצא הגנב משלם תשלומי כפל לשוכר סברוה כרבי יהודה דאמר שוכר כנושא שכר דמי ומדקתני ואמר הריני משלם ואיני נשבע מכלל דאי בעי פטר ליה נפשיה בשבועה ה"ד בגון דקא טעין טענת לסטים מזיין וקתני ואח"כ נמצא הגנב משלם תשלומי כפל לשוכר ש"מ לסטים מזיין גנב הוא אמרי מי סברת כר"י דאמר [טו]שוכר כנושא שכר דמי דלמא כר"מ ס"ל דאמר [טז] שוכר כשומר חנם דמי איבעית אימא כדמחליף רבה בר אבוה ותני [יז]שוכר כיצד משלם ר"מ אומר כשומר שכר ר"י אומר כשומר חנם רבי זירא אמר הכא במאי עסקינן בטוען טענת לסטים מזיין ונמצא לסטים שאינו מזיין: נפלה לגינה ונהנית משלמת מה שנהנית: אמר רב [יח]בנחבטה אבל אכלה אפילו מה שנהנית אינה משלמת לימא רב לטעמיה [יט]דאמר רב היה לה שלא תאכל אמרי הכי השתא אימור דאמר רב התם היה לה שלא תאכל היכא דאיתזקא היא דמצי א"ל מריה דפירי לא משלמנא היה לה שלא תאכל לאוזוקי היא אחריני דפטירה לשלומי מי אמר אלא

לא אם אמרת בשומר חנם. גרלה דקתי להה דבעי למילף מ**שלם תשלומי כפל תאמר בשומר שכר שמחייב קרנא בלא שבועה מקרנא בלא שבועה ותימה להה תנא מנלן דפרשה רשבועה נאמרה בשומר חנם ושניה בשומר שכר ליפוך מנא דנפקיך השומל** (שם פ"ד:) לא קיימא לן בלא משום דקרנא בלא שבועה עדיפא ועוד קשה דשמוך גבי ק"ו שאין עליו תשובה דפריך מה לשומר שכר שכן משלם תשלומי כפל כו' כלומר ולכך אין הוא שיתחייב בגניבה ואבידה מדכתיב ביה ק"ל לומר שלא יתחייב כדי שיתחייב כפל וי"ל דה פשיטא דעדיפא חומרא דקרנא בלא שבועה מחומרא דכפילא בשבועה דמי יולא שיבא לידי כך ולכך יש לנו להעמיד פרשה שיבא שחייב קרן בגניבה בשומר שכר שהוא חמור ופרשה רשבועה שפטור בשומר חנם דלשר בפשוט הוא שזה חמור מזה לבל לעשות פירכא על ק"ו שפיר פרכינן מכפל מע"פ שהוא חומרא קטנה היא שאין בלמל מע"פ שיש בלמל חומרא אחרת חמורה ממנה והאי תנא דשמוך דקאמר קרנא בלא שבועה עדיפא מכפילא בשבועה מכפילא בשבועה ס"ל לאפי' פירכא אין לעשות ממנה מפני שזה קולתו גרמה לו שמחייב בכפל וזה חומרתו גורמת לו שפטור מכפל וכה"ג אית ליה בריש ג"מ (דף ו. ושם) גבי ר' חייא תורת זהמה לא פרין: **נמצא ש"ש משלם תשלומי כפל בטוען טענת לסטים מזיין.** מבל אי גזלן הוא ניחא דטוען טענת גזלן ונטבל שהוא בידו לא משלם כפל וא"ת אבל נטבל ש"מ משלם כפל בטוען טענת גנב בשלים בקרן נקוט לו לכפל (ב"מ לד.). שוכר כנושא שכר דמי. הואיל ולהגלמו הוא אלול, אע"פ שיתן שכר הוא, פעולתו שומר שכר הוא, אלא לא יהיב שכר היו שומל ותייב בלונקין, דסמא ליכא לימר לא הוי שומל והוי שומר שכר (ב"מ פ:). שוכר כשומר חנם דמי. לקח יהיב לגבי מלגמתו ופיו טוען שכר על שמירתו (שם).

נפלה לגינה ו והוזיקה **משלמת מה שנהנית.** [א] והוא שמיעה יכולה לירד דמ"ל נפלה משלמת מה שהזיקה דמחילתה בפשיעה וסופה בתומו הוא וסיפא דקתני ירדה מורמת למילתא נקט והוא הדין נפלה כיון שיכולה לירד:

לא אם אמרת בשומר חנם. מתניתא היא [ס]ולא ידענא היכא תניא: **כלל לא תא אמרת כו'.** כלומר כל טענות שעל ידי גנב בין מזויין ובין שאינו מזויין דהא אומר חנם פטור בגניבה ואבידה הלכך כשנמלא שקרן משלם כפל: **תאמר בשומר שכר שאינו משלם כפל.** טענת גנב שאינו מזויין לפי' נמלאת בידו דהא מעיקרא לא הוה פטר נפשיה מקרנא: **אין לי.** שיהא שומל חייב: **אלא בשבורה ומתה.** שהן לומס: **שפטר בו שבורה ומתה.** לכתיב ביה ומת או נשבר או נגנב וכתיב בתריה שבועת ה' תהיה בין שניהם (שמות כב): **חייב בגניבה ואבידה.** לכתיב ביה [שם] אם גנב יגנב וגו': **מה לשומר שכר כו'.** תאמר בשומל שאין בו בפל לעולם דהא מיחייב בלונקין לכתיב ונשבר או מת וכי נמי טוען לסטים מזיין נטלו היינו הוה מיחייב נפשיה בקרנא ומי אמינו בא לגנוב את הקרן לא יגלם בפל: **קסבר הלי קרנא.** דונשבר או מת: **קרנא בלא שבועה עדיפא מכפילא בשבועה.** שומל עדיף שמחייב בשבורה ומתה בלא שום שבועה אקר משומר שכר שפטור עליהן ואע"פ שיש בשומר שכר בפל בטוען טענת לסטים מזיין אין זה חומר לבפל אינו בשומרין על שיבא בלקר בגניבה היינו ואח"כ נלמו את הקרן לא יגלם בא בגנוב את שבועה בקרנא ומי אמינו בא בגנוב

הכונס פרק ששי בבא קמא נח.

מסורת הש"ס

ו) [נדרים נג. ב"ב נג.], ז) [ב"מ נב:], ח) [לעיל כח: וש"נ], ט) [ד"ה אין בן], י) ב"ק ימחר רס"ב,

גליון הש"ס

גמ' איבעי לך עבורי. עיין בב"מ דף נב ע"ב תוספות ד"ה מיבעי לך:

רבינו חננאל

אמר רב כהנא לא שנו אלא באותה ערוגה, אבל מערוגה לערוגה משלמת מה שהזיקה. ורבי יוחנן אמר אפילו מערוגה לערוגה וכו'. ופר"ח זצ"ל קיימא לן כר' יוחנן. אלא כיון שיצתה לדעת אע"פ שחזרה שלא לדעת וכו'. רר"ח ז"ל פי' אף על פי שחזרה שלא לדעת בעלים כגון ששמרוה כראוי שנעלו בפניה ויצתה או קשרוה ויצתה והלכה ונכנסה שם בגינה ברצונה, ע"כ.

עין משפט נר מצוה

מב א ב ג ד מיי' פ"ג מהלכות מזיק ממון הלכה יג סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סימן שלד סעיף ג:

מג ה מיי' שם הלכה יב ועי' בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף ב:

לא מבעיא לכלה דמשלמת. מיהת מה שנהנית לע"ג דלא פשע בשמירתה להא נהנית: **אבל נחבטה.** לתפי' בהיזק הזיקו לנוסף הוא: **אימא.** הלי נעל הדבה מבריח מרי מנכסי חבירו הוא שהניל את בהמת חבירו שלא נחבטה בקרקע ומנוה הוא לעבד ומילי לא לפקול קמ"ל: **שהוחלקה במימי רגליה.** מרה"ל לגירה לנוסף לא שנו אלא מלקה מדעתיה הוא: **לא שנו.** דמה שנהנית הוא דמשלמת ולא מה שהזיקה: **אלא.** שהכלה מיד בחומה ערוגה שנפלה שם דכיון לנוסף היא שנפלה לנוסף היא נמי בהכילתה לכיון דמזיק לתנוחה חומה לא מקומה שנפלה: **אבל.** הלכה מערוגה לערוגה והכלה משלמת מה שהזיקה: **לא איבעיא להו.** שידעו הבעלים שילחת: **ומחוור לדעת.** שלא נעל בפניה כראוי: **אלא כיון שילחתם לדעת.** שידעו בילחתה: **אף על גב שחזרה שלא לדעת.** להשמת לא סגי לה בשמירה פחותה לשלא כיון דילפה כו': **שחלטו בפשיעה.** בלטו לילה היה לו לשומרה שלא תנגח ותאכל: **וסופו נאוגס.** לא היה יודע שתלך ולמסטמורי

א"נ מבריח ארי מנכסי חבירו לית ליה פסידא. ומ"ת והרי פורע מוזו דחשבינן ליה מבריח מרי בריה אין בין המודר (נדרים ד' נג.) מע"ג דלית ליה פסידא וי"ל דהכי פי' מבריח מרי מנכסי חבירו מדעתו וכיון דמדעתו לפי' לית ליה פסידא כמו פורע מוזו חשיב מבריח מרי הלי שלא מדעתו ומ"ת מבריח מרי מנכסי חבירו לפי' כשאינו מדעתו שלא מדעתו חבירו מכריחו להבריח הלי לית ליה פסידא וכיון דאיכא תרתי שלא מדעתו ולית ליה פסידא לא חשיב מבריח לפי' לית ליה פסידא או שלא מדעתו ולית ליה פסידא חשיב מבריח מרי ואין נותן לו לפי' שכרו ומ"ת דכתוב [לתת] הפועלים (ב"מ נג:) אמר לשומר חנם שהיה לו לקדם בריועים ומקלות ולא קדם חייב ומפרש שומר חנם בחנם וש"מ בשכר ומסיק לחזר ונוטל מב"ח ומשמע דשומר חנם לא מחייב לקדם בשכר אבל כ"ש שומר קדם בשכר דשפיר עבד ונותנים לו מה שהוציא ומסתברא דה"ה לניים דשומר שכר עצמו נוטל ואין סברא לחלק בין רועה לשומרים דשומר עליו להתעסק ולשמור ובמרא (לקמן דף קטו:) שטף נהר מטוחו ושמור מבירו והניח שלו והציל של חבירו אין לו שלא שכרו ושכרו מיהא שקיל ולא אמרינן מבריח מרי בעלמא הוא וכן משיב אבידה שנותנין לו שכר כפועל בטל (ב"מ דף לא: ושם) לא אמר לייהוי כמבריח מרי בעלמא ולא יטול כלום ואין לומר דשכר הנהו

לא מבעיא קאמר לא מבעיא אכלה א דמשלמת מה שנהנית אבל נחבטה אימא ב מבריח ארי מנכסי חבירו הוא ומה שנהנית נמי לא משלם קמ"ל ואימא ה"נ מבריח ארי מנכסי חבירו מדעתו הוא האי לאו מדעתו אי נמי מבריח ארי מנכסי חבירו ליה ליה פסידא האי אית ליה פסידא היכי נפל רב כהנא אמר ג שהוחלקה במימי רגליה רבא אמר שדחפתה חברתה מ"ד שדחפתה חברתה כל שכן שהוחלקה במימי רגליה ומאן דאמר שהוחלקה במימי רגליה ד אבל דחפתה חברתה פשעה ומשלמת מה שהזיקה דא"ל ה אביעי לך עבורי חדא חדא אמר רב כהנא לא שנו אלא באותה ערוגה אבל מערוגה לערוגה משלמת מה שהזיקה ורבי יוחנן אמר ו אפי' מערוגה לערוגה ואפילו כל היום כולו עד שתצא ותחזור לדעת א"ר פפא לא תימא עד שתצא לדעת ותחזור לדעת אלא ז כיון שיצתה לדעת אע"פ שחזרה שלא לדעת מ"ט דא"ל כיון דילפא כל אימת דמשתמטא להתם רהטא: ירדה כדרכה והזיקה משלמת מה שהזיקה: בעי רבי ירמיה ירדה כדרכה והזיקה במי לידה מהו אליבא דמאן דאמר ח תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב לא תיבעי לך כי תיבעי לך אליבא דמאן דאמר תחלתו בפשיעה וסופו באונס פטור מאי מי אמרינן כיון דתחלתו בפשיעה וסופו באונס פטור או דלמא הכא כולה בפשיעה הוא דכיון דקא חזי דקריבה לה למילד איבעי ליה לנטורה ולאסטמורי

מע"ג דמן הדין היה פטור מ"מ תקנת חכמים הוא שישלם לו כדי שיהא מבדיל מרי בעלמו של פורע מוזו אין לנו לעשות תקנה ע"י זה להא דכתיב בשמעתין משמע דלי הוה מדעתו הוה חשיב מבריח מרי ולא היה נוטל כלום מע"י שהוא מציל חבירו מן ההפסד לא עשו תקנה ורבינה לר"י דמבריח מרי שחינו נוטל שכר היינו כשאין הדבר ברור שיבא לידי הפסד כגון שהמרי רחוק ואין יודע אם יבא כאן המרי אם לאו ואין מגיעו אלא מדמגה ומן הסתם שדומה שמא יבא אבל אם הדבר ברור שיבא לידי הפסד ולידי דריסת המרי אז מגיע מפי המרי עצמו אז ולפי נוטל שכרו כמו שטף נהר ממון חבירו והך דשמעתין מיירי שהגיעו ירקות מצער בעלמא שאין בעל הבהמה רוצה שתחבט בהמתו בארץ ותצטער מ"מ אלא היו לפניו נפתחין כך ולכך היה מחשב מבריח מרי מי הוה מדעתו ופורע מוזו אין מגיעו מהפסד דמה שהיה הולה זקוק לפרעו אין זה הפסד שהרי נתחייב לו ואינו מגיעו אלא מצער בעלמא ומשיב מבריח מרי מ"ג כדמפרש טעמא בירושלמי לכתובות (פ"ג) ובנדרים (פ"ד) מפייסיה הוינא ליה ומחיל לי ולפי' במשכון מפייס הוינא ליה ויהיב לי משכוני ולפי' בב"ח דוחק עשו מפיק לה בירושלמי ונראה להטעם משום שיכול לומר לו הייתי מוצא הרבה בני אדם שהיו פורעין עבורי כי הך דתוכיס שמחמיץ על תוכיסה להניל מן הצער הזה להיינו מעין חותו טעם והא דקרי בחזקת הבתים (ב"ב דף נג.) מבריח מרי נתן נרור והועיל נטל נרור והועיל דסכר מינה מיד והועיל מינה מ"ע שמגיעו מהפסד שהיה נהר שוטפה לו נקט לשון מבריח מרי לעניו שיפטר חבירו משכר הבראתו אלא כלומר לחין זה חזקה לחין זה חזקה דחין זה תיקון כמו רפק בה פורתא או נעל וגדר ופרץ אלא מגין עליה פורתא שלא תבא לידי קלקול ורבינו גרשון פסק בתשובה אחת על חנם עכו"ם שחנם ביתו של ישראל ובא ישראל אחר ולקחו ממנו שלא יחזיר לבעלים בחנם אבל רש"י פי' בהמזקין (גיטין דף נח:) ד) גבי עכו"ם הבא מחמת חוב ומחמת מנפרות אין בו משום סיקריקון שאם החזיק עכו"ם בקרקע של ישראל מחמת חוב שהיה לו עליו או מחמת מנפרות בגזל בעלמא ואינו משוב בידו להחזיר אין בו דין סיקריקון אפילו אם שהתה י"ב חדש רציא לבעלים כתיקון חכמים שלא מחזיר לו הקרקע בחנם לכיון דאין כאן סיקריקון לא גמר ומקני מידי ולא"ג דשהתה י"ב חדש לא נא שאם לכופו הלכך אין מכירת העכו"ם מכירה כלל ור"י אמר דלא מצעיף במקום שאם לא קנאו ישראל לא היה מוחזר לבעלים לעולם שהיה מוכרו או נותנו לעכו"ם אחר והיה אבוד מן הבעלים לגמרי דלא חשיב מבריח מרי כיון שמניחו מן ההפסד ואפי' קנאו בזוזי מניחו מן ההפסד הוא כמו מקדיש פרועים ובמקלות בשכר דאמרינן שנותן שכר עד כדי דמיהם ו"מ לכותבת לחיותה או לטורחא יתירתא שלא לפי' יודע ולחי שאם לא מהדר זה לקנות היה מוחזר לבעלים דחשיב הללו כל שעה שירלו להשתמש אין מניחו מן ההפסד מעפ"כ אין לדמותו כלל למבריח מרי דכיון שיצא הבית מחזקת ישראל ובא ליד הנכרי זה מוניחו מיד הנכרי ומחזירו ליד ישראל לא דמי למבריח מרי ונוטל מה שהנהנו ואותם היהודים הנורמים מעירם והבר מחזיק קרקעותיהם אמרין בהן טפקות ואפי' יש בהן טפקות אם היה הקרקעות ביד אחרים לפרוע מהן טפקות אומר ר"י שאם בא ישראל וקנאו מיד הבר מחזירם לבעלים ונוטל מה שהנהנו לאין זה דיינ דמלכותא שלא גזלה כי רשויו בתדינה שבמדינותיו שמשפט היהודים לעמוד כמו פרשים בכל מקום שילכו ודין מלכותא היו תופסין שלא יחזיק המוסל בגחלת היהודים כשילכו מעירו וכן היו נוהגין בכל מרן בורגונ"ה ואם יש בר שבא לגנוב את הדין ולעשות דין לעצמו אין זה דיינ דמלכותא שהרי זה הדין אין הגון כלל ודמיון למוכס שאין לו קצבה (לקמן דף קיג.) והיכא שמשביח נכסי חבירו אין דומה כלל למבריח מרי כגון יורד לתוך שדה חבירו ונטעו שלא ברשות ומקיף את חבירו משלם רומותיו וכגון הזה להמומין (ב"מ דף עו.) השוכר את הפועל לעשות בשלו והרשהו בשל חבירו דנוטל מבעל הבית מה שהנהנו ואין להקשות בשטף נהר ממוך חבירו למה אין לו שלא שכרו למה אין לו כל הפסדו דכיון דבעל ממוך עומד שם מה לנו לעשות לו תקנה שלא מדעתו שם ילכה (עם) המציל לשלם חמורו ועוד דע"כ מיירי ביכול להציל על ידי הדחק דאל"כ לימא ליה מהפקר קזכינא דאמרין התם על חפית של דבש ומ"מ שכרו נותן לו דמשמע ניחא ליה שכל מי שיכל יטול שכר כל זמן שלא יעמה בידו כיון שאין יכול להציל שלא ע"י הדחק: **לא שנו אלא באותה ערוגה.** דכיון שאחלת נפילתה בחומה ערוגה בחומם חיו חייב להעלותה מחומה ערוגה לחבל מערוגה לערוגה הוי כאדם אחר:

נט: הכונס פרק ששי בבא קמא

עין משפט נר מצוה

מז א מיי' פי"ז מהל' מלוה ולוה הל"ב יפ סמג עשין מה טוש"ע חו"מ סימן ק סעיף ח ופסימן ר סעיף ג:

מז ב ג מיי' פ"ג מהל' מלוה ולוה הל"ב טו סמג עשין מה טוש"ע חו"מ סימן צג סעיף ד:

מח ד מיי' שם פי"ד הלכה ה סמג עשין סט טוש"ע ח"מ סימן מח סעיף ז:

מט ה מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ח:

נ ו ז ח מיי' שם הלכה ז ועי' בהגהות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף ט:

נא ט מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעי' ז:

מוסף רש"י

כתב לראשון. שטר מכר על שדה פלוני, ולא חתמה לו. לפ שהיא בחזקת מכר, וכתב שטר חתם ללוקח שמי על שדה פלוני וחתמה לו, אבדה כתובתה. שם אין שם כתי מוכין, שהרי הראשון יאמר הרמתי לך מקום לגבות חימצו (כתובות צה.). יכולה היא שתאמר נחת רוח עשיתי לבעלי. מן הסתי מגנב (שם). עד שיקבל עליו בעל הבית לשמור. דעול ומיב ונטור לך קאמר ליה (ב"מ פא:). פטור מדיני אדם. לפ שהיה בדיני שמים. פורעניות לפ שנעשים שמתפיין להפקיד את ישראל (גיטין נג.). לא שנו. להסולא הנעילה בית מרס שוטה וקטן דפטור מדיני אדם (לעיל ט:). אלא כשמסר לו בחלת וליבה. במרס, דלא דמי לשור, דשור מזומן להזיק אבל הא דגמלא מרס עביד ליה להיזק (לעיל כב:). מעשיו קא גרמו לו. מזומן להיזק וחזי כשורו (שם, לגירסת הגמ' שם: ברבי היזקא) מצוכל היזקו לכל שהיא מזומנת להזיק (לעיל ט: לגי' הנ"ל). ור' יוחנן אמר אפילו מסר לו שלחבת פטור. וכ' יומנן לטעמיה דאמר לקמן מצו מצום תלוי וכבא מלוה תלוי (לעיל כב:). צבתא דחרש גרמה לו. מחיתתו של מרס גרמה להבעבר, שהוא נעלה והוליכה לגדים. לבעבר, מחיתה וכתו, מלבון לבעבר שקורן טוילא"ש, ל"א גרסינן לוותא, יחודו של מרס שנתייחד עם השלהבת ונעלה, ולבון לוותא שולא"ש, כדלמרינן (ב"ב כא.). ליהוי לוותא לאבבו (לעיל ט:). גוזזא. עליס יבשים (לעיל כב:).

מסורת הש"ס

מפאני לוכמי. מנהג מלבים: כופרת. בתמרים כבוסר בענבים: דמי כופרת. לינו כלום ליתכר עבאיו: והא הוו תמרי. לאתר זמן: בשמיש. עם הקרקע להכל בכלל שהקונה קרקע בפירותיה נותן עיניו קלת בשבח של אחר זמן: הן רב. מעשה עבד: פפק הלכתא. כלומר ליתמ לתלמידים שהלכה בר"ש הלכה פסוקה לדורות: לא תסמה לו. שלה המיומלת לכתובה: אבדה לכתובה. ולא מלית לומר נתת רוח עשיתי לבעלי דל"ב הוה לה למעבד לרשמון אלא ולאי גמרה ומקניא: נטר בי דרי. שומר הגלונות שמנהגן היה לעשות לו בני הבקעה בגוון אחד זה בגדיו וזה בגדיו וממנין שומר ובהשיא לאני רבי מודה: מתני' המביא אם העליה חייב. לאי לאו אחרון קמא לא אבדה כתובתה לו מיב לכא אמר לאו אחרון אמר לאו שפיר קאמר לכו בששים ושבקוהו: ר"ש אומר אבלה פירות גמורים כו': מ"ט הא דאמר רחמנא [1]ובער בשדה אחר [2]מלמד ששמין על גב השדה ה"מ מידי דצריך לשדה הני כיון דלא צריכי לשדה בעינייהו בעי שלומי אמר רב הונא בר חייא א"ר ירמיה בר אבא דן רב כר"מ ופסק הלכתא כר"ש דן רב כר"מ דתניא[3] [4]כתב לראשון ולא חתמה לו לשני וחתמה לו אבדה כתובתה דברי ר"מ רבי יהודה אומר יכולה היא שתאמר נחת רוח עשיתי לבעלי אתם מה לכם עלי ופסק הלכתא כר"ש כי הא דתנן ר"ש אומר אבלה פירות גמורין משלמת פירות גמורין אם מאה מאה אם מאתים מאתים: **מתני'** [5]המגדיש בתוך שדה חבירו שלא ברשות ואבלתן בהמתו של בעל השדה פטור ואם הזקה בהן בעל הגדיש חייב ואם הגדיש ברשות בעל השדה חייב: **גמ'** לימא תנן דלא כרבי דאי כרבי [6]האמר עד שיקבל עליו בעל הבית לשמור אמר רב פפא הכא [7]בנטר בי דרי עסקינן דכיון דא"ל לייל וגדוש עייל ואנטר לך הוא: **מתני'** [8]השולח את הבערה ביד חרש שוטה וקטן פטור בדיני אדם וחייב בדיני שמים [9]שלח ביד פקח הפקח חייב [10]אחד הביא את האור ואחד הביא את העצים המביא את העצים חייב [11]אחד הביא את העצים ואחד הביא את האור המביא את האור חייב [12]בא אחר וליבה המלבה חייב ליבתה הרוח כולן פטורין: **גמ'** [13]אמר ר"ל משמיה דחזקיה [14]לא שנו אלא שמסר לו גחלת וליבה אבל מסר לו שלהבת חייב מ"ט מעשיו קא גרמו לו ורבי יוחנן אמר אפילו מסר לו שלהבת פטור מ"ט צבתא דחרש גרמה לו ולא מחייב עד שימסור לו גווזא סלתא

הוה סיים מסאני אוכמי. משמע שלא היו רגילין במעשים שמורין וכן משמע בסדר תעניות גלו (תענית כב. ושם) דקאמר מדהכי שמע שהוה גברא דסיים מסאני לוכמי ולא רמי מוטי כלי שלא יכילו בו שהוא יהודי ומימה בפ"ק דביצה (דף טו.) תנן מין מסלמין מעגל בגן ביו"ט מפני שצריך בית הגיר להסחיבו משמע שלא היו נועלים שלא שמור ומומר ר"ת דהמעגל ודאי היה שמור אבל הלעועות היו לבנות ומסאני לוכמי דהכא ודמסכת תעניות היינו המעגל והלעועות הכל היה שמור [א] והיינו דתמרינן בפרק בן סורר (סנהדרין דף עד. ושם)[ו] בשעת השמד אפי' לשניי ערקתא דמסאני לשור שהלעועות היו משונות משל נכרים ומצילות דלעיזור היה כזה שהיה לבוש שמורים ומתכסה שמורים והיה רוכב שאפי' הלעועות יהיו שמורים שלא יהא עליו כלל לא לבנועים אפי' מיבעה של יהושע:

כתב לראשון ולא חתמה לו כו'. בסוף מי שהיה נשוי (כתובות דף נה. ושם)[ו] מפרש רב אחי דאפילו ר"מ לא קאמר אלא בשני לקומות דאם איתא דשמת רוח עבדה מקמא מצעי לה למעבד אבל בלוקח אחר אפילו ר"מ מודה ות"ת דבפ' הניזקין (גיטין נא. ושם)[ו] גבי לקח מן הים ומזל ולקח מן האשה מקמו בעל אמר רב לא שנו אלא לא"ל לך חזק וקני אבל בעטר קנה ולקח מן הים ומזל ולקח מהאשה קאי כדמוכח בסוגיא ומו"י שיש לחלק בין כתבה בעטר בפני עלמו של בעל לכתבה בעטר בפני עלמו ועוד אומר ר"י דאפילו בעטר של בעל מיירי התם אלא שכתבה שהיא עלמה מכרה ללקומות אבל אמתה לו להכא היינו שאמלה בעבוד כוכבים שיש לה על שדה זו וכן משמע לשון אמתה דלומר שאמרלית במקח ולא מאתה דו ה"ל לאעזר מלי"ן פי' בטעמא דלא אמר אלא שמסר לו גחלת וליבה דל"ל אלא שמסר בעטר קונה משום דס"ל אחריות בעמא קופר הוא והוי כאילו קבל עליה אחריות אבל אם פירש שלא אחריות לו קנה אפי' בעטר ושמואל דאמר עד שיכתוב לו אחריות משום דקסבר אחריות לאו בעמא קופר הוא דאפילו בשבי מגיעא (דף יב.) דשמואל קאמר בהדיא דשעבוד לריך לימלך ורב נמי אמר התם נמלא שאינו שלו רב אמר יש לו בעמא ושמואל אמר אין לו בעמא ומשמע דפשיטא ליה דאפי' לא פירש לו את השבח קאמר רב דיש לו שבח והיינו משום דאית ליה דאחריות בעמא קופר הוא: **ופסק** הלכה בר"ש דאמר אבלה פירות גמורין כו'. פי' ר"ת דמהכא פשיטא ליה דאפילו בעמא קופר הוא לגזוז כגזוז דמי לענין בעל מוד ללא טריף להו מע"ג דפלוגתא לענין שבועה בפרק שבועה הדיינין בענבים העומדים ליבצר אי בבצורות דמירן אי לא. [השולח את] הבעירה ביד חרש שוטה וקטן פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים. אוקמה ר' יוחנן [אפילו] מסר להו להבה פטור. מאי בעמא צבתא דחרש גרים ולא מיחייב עד דמסר ליה גוזאזא אן

המגדיש בתוך שדה חבירו כו'. לפי' דבכרוח מלויה מיירי כדמשמע בגמ' דקתם ליבוי דרוח מייבי ברוח מלויה מדפריך עלה דבבייתא וליבוי מזוהב ורוח מפייעתו ומי ברוח שאין מלויה הא לא הוה ליה לאסוקי מדעתיה ות"ת כיון דמהלבה ברוח מלויה יתחייב התחרון של הגחת עליה [ומור] דבכל דוכתי משכחת שמתחייב לעניין תם בשיכול להזיק ברוח מלויה כגון אבנו וסכינו ומשתו שהניחן ברוחם גבו ונפלו ברוח מלויה והזיקו וכופף קמת מבירו בפני הלליקה דמטיא ליה ברוח מלויה ואין לחלק משום דבהנהו אין מחוסר אלא הולכת התם בעלמא ע"י רוח מלויה אבל כאן מחוסר ליבוי ואין שם אש עליו ולא קיימ"ל היה המבעיר את הבערה להא בפ"ק (דף ט:) שאר גחלת כמה לשביק ליה מעמיק עמיק ואזלא מע"פ שמתנדנד בטלטולו מעמיק עמיק ואזלא הא שם דרכה להתלבות ע"י נדנודו של חרש המטלטלה היה המוסר לו חייב הכא נמי יהיה התחרון חייב אע"פ שמחוסר ליבוי ו"ל לבאה ברוח למתני' קאי אבל אחר וליבה דהתם הוי ליבוי וליבוי ברוח כבריית דגמ' וכן משמע לישנא דכולן ובאין בליבוי כדי לגבות ולא ברוח בפני עלמו כדי לגבות כמו שאפרש בגמ' ובחזקה דחק לפרש ליבתה ברוח היינו ליבה וליבוי ברוח שלא נרמה לפרש ליבתה ברוח היינו שליבתה ברוח בפני עלמה ברוח שאין מלויה וליבה וליבתו ברוח בגמ' אין מלויה אין מין מלויה וכגון שקודם ליבוי כבר נח ברוח שליבתו לבסוף מיהא רוח שיהיה למחר שבח כבר כך לי שאינו מלויה כמלויה וכן משמע מתוך תירוצו של רבא שאין כאן ברוח מלויה וליבתו ברוח שאינה מלויה מכלל למעיקרא ס"ד שמעיקרא בא ברוח שבסוף ליבה וכן משמע בירושלמי למתניתין מייירי ברוח שאינה מלויה דגרסינן התם ליבתו ברוח שהעולם מתנהג בו שפעמים הוא בא ופעמים אין בא:

מסורת הש"ס

ו) [לעיל מח:], ב) כתובות לה., ג) לעיל מז: ד"ה פפא: בילה מ., ד) לעיל כב: ו. קדושין מב:, ה) לעיל ט: [ד"ה] כב: [ע"ב], ו) [ד"ה לפילו], ז) [ד"ה כתבה], ח) [ד"ה אבלן], ט) [ד"ה סוף], י) [ד"ה כבלוחות], כ) רש"ל.

תורה אור השלם

1. כי יִבְעֶר אִישׁ שָׂדֶה אוֹ כֶרֶם וְשִׁלַּח אֶת בְּעִירָה וּבִעֵר בִּשְׂדֵה אַחֵר מֵיטַב שָׂדֵהוּ וּמֵיטַב כַּרְמוֹ יְשַׁלֵּם: שמות כב ד

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה סוס כו' והיינו דלמרינן כו'. נ"ב אבל סרי"ף והרמ"ם (בפסהדרין סה) כתבו שלישראל היו שמורות ושלסה מלומות:

לעזי רש"י

טנלי"ש [טינלי"א]. צבת.

רבינו חננאל

האי דקאי כופרא מאי משלם. א"ל דמי כופרא. והא הוו תמרי א"ל דמי תמרי. והא לאו תמרי שקל. פי' כל זמן שהפרי רך ולא נגמר נקרא כופרי. ופסק הלכתא כרבי שמעון דאמר אבלה פירות גמורין כו'. פי' ר"ח דמהכא פשיטא לן בפרק נערות בכתובות דכל העומד לגזוז כגזוז דמי לענין בעל חוב דלא טריף להו, אע"ג דפלוגתא לענין שבועה בפרק שבועה הדיינין בענבים העומדים ליבצר אי לא. אי כבצורות דמירן אי לא. [השולח את] הבעירה ביד חרש שוטה וקטן פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים. אוקמה ר' יוחנן [אפילו] מסר להו להבה פטור. מאי בעמא צבתא דחרש גרים ולא מיחייב עד דמסר ליה גוזאזא אן

הכונס פרק ששי בבא קמא ס.

סלתא. עניס דקיס: **ניבה.** כשמלס מדבר מנענע שפתיו ורוח יולא: **ליהוי כוורה.** לחייב משום מלאכה בשבת ע"פ שהרוח מסייעתו כשהוא מגביה התבואה בכרחה שקורין פליי"ר: **מנד אחר.** ללא להניי מיהו: **כגון שליבה ברוח מצויה.** כשמתחיל ללבות ללא היתה הרוח נוחבת בחזקה ולא היה מצטיר בכך ובשתה רוח שהיה מצויה ולבתו למילתא ללא סליק לדעתא הוא. שאל זורה לעניו שבת שגי לה ברוח מצויה ולכתי מיכון: **למרה לומרי.** לשון תישבת למילתא (שבת קף סז.) תמיתות. כלומר שלא נפח ממש שלא בשבילה כלרך המחמת בשבילתו את יהיו לתיו זה ליבוי כלל: **מלאכה מחשבת.** שתקיימה מחשבתו לניתה ליה ברוח מסייעתו: **מתני' או עפר.** לחבה גירו ושתקלקל: **גמ' דשכיח שם גנייבו.** תין בני שלא מזלהרין בהן לילך עומדין הילך תיכא למימר זה בשבת: **אבל גדיש כו'.** לתיכא למימר שנוס היה: **[גר"י].** פלוגתא דרבי יהודה בהאי פירקא (ד' קפ:): **לא בעלי קומה.** שף בעלי חיים ותיולות: **גירו.** תריסה שלא שרש: **שיעור.** שיעור שייך בהניסים לתיכה בשאר בניסים: **הוה לחמינא מה שבשדה.** תבואה קאמר קרא ולא קרקע ממש להכי כתב קרא בהדיא להשתא לחמרני שדה לגופה של קרקע: **הכי גרסינן כולי האי נמי לאין דומין.** כלומר להבל תשופים הבדיקים שקולמים לפולעניות: **טיבחא הוא.** שלא ירלו נרעה העתידה לבא לתמיד כו': **ליבה** ולבתה הרוח **אם יש בליבויו כדי ללבות חייב ואם לאו פטור.** בשאין ברוח בפני עלמו כדי ללבות מיירי דלי בשיש בו כדי ללבות לפילו לפשיש בליבוי המלבה כדי ללבות למה יתחייב דבשלמא לילו נמי היה הולך ומזיק ולא כשאין ברוח כדי ללבות מיירי ולכך כשיש בליבויו כדי ללבות חייב המלבה כי הוא עשה כל הכל להוה ליה כמו זה יכול וזה יכול אינו יכול לחשיב אינו יכול מסייע שאין בו ממש בפרק המניח (שבת ד' נב. ושם)[ב] ואם אין בליבויו כדי ללבות אע"פ שגם ברוח אין כדי ללבות פטור ללא מיחייב משום שלו אלא שם כן עשה כל כך בפני עלמו ללא סיוע ברוח או דבר אחר שיוכל להזיק ברוח מצויה אחר גמר המעשה שלו להכי מקרי גמר המעשה שבפני עלמו עשה את הבערה שיוכל להזיק ברוח מצויה ולכך כאן פטור דבשלמא ליבוי לא היתה יכולה להזיק והליבוי להיינו גמר עשייתה לא עשה המלבה בפני עלמו ופרין אחר פטור ליהוי כעשוה הליבוי ע"י סיוע ברוח כאילו עשאה בפני עלמו כמו לענין שבת דחשיב זורה ורוח מסייעתו כעושה בפני עלמו ומשני מיבי הכא בשאי עסקינן כגון שליבה מלד אחד שבענין זה אין לך ברוח לסייעו ולכך כי מתרמי שבשחייב בליבוי ברוח פטור ללא הוה ליה לאסוקי לדעתיה שיעטרף ליבוי ברוח עם ליבויו ללא שכיח שיעטרפו וללא הו"ל להזהר בכך יותר מברוח שאין מלויה כך פר"י ועוד יש לפרש כגון שליבה מלד אחד שאין בליבויו ללבות כל המדורה ולא ברוח ללא לד אחד דמדורה ליבה הוה ולד אחר ליבה ברוח ושם לא היתה המדורה מתלבה כי אם מלד אחד היה הולך וכבה מחמת שרוח מועט ומחמת שהשבות מחשבות יחד מתגדלת השם ומזקת ולא דמי השתא לזורה ורוח מסייעתו למה שליבה לא סייע ברוח כלום: **רבא** אמר בגון שליבה ברוח מצויה **וליבתה הרוח שאין מצויה.** וה"פ אם יש בליבויו כדי ללבות אע"פ שאין ברוח מצויה אלא שנפחה הרוח מלד אחד כי לא היה מלויה ברוח ולא היה מסייעתו ללבות ללא לא היה ליה לאסוקי לדעתיה: **רבי** זירא **אמר** בגון **דצמרה צמורי.** לא נפח ממש כעין נשיבת ברוח ללא חוש בגל פיו הולית על האור ללבותו ולכי קאמר **סלתא שרגא דההוא ודאי מעשה דידית גרמו:** שלח ביד פקח הפקח חייב וכו': אמר ר"נ בר יצחק מאן דתני ליבה לא משתבש ומאן דתני ניבה לא משתבש מאן דתני ליבה לא משתבש דכתיב [1]בלבת אש ומאן דתני ניבה לא משתבש דכתיב [2]בורא ניב שפתים: לבתה הרוח כולן פטורין: ת"ר [א]ליבה ולבתה הרוח אם יש בלבויו כדי ללבותה חייב ואם לאו פטור אמאי ליהוי [ב]כזורה ורוח מסייעתו אמר אביי הכא במאי עסקינן כגון שליבה מצד אחד ולבתו הרוח מצד אחר רבא אמר כגון שליבה ברוח מצויה ולבתו הרוח ברוח שאינה מצויה ר' זירא אמר כגון דצמרה צמורי רב אשי אמר [3]כי אמרינן זורה ורוח מסייעתו ה"מ לענין שבת [ג]דמלאכת מחשבת אסרה תורה אבל הכא גרמא בעלמא הוא וגרמא בנזקין פטור: **מתני'** [3]השולח את הבערה ואכלה עצים או אבנים או עפר חייב שנאמר [3]כי תצא אש ומצאה קוצים ונאכל גדיש או הקמה או השדה שלם ישלם המבעיר את הבערה: **גמ'** אמר רבא למה לי דכתב רחמנא קוצים גדיש קמה ושדה צריכי דאי כתב רחמנא קוצים ה"א קוצים הוא דחייב רחמנא משום דשכיח אש גבייהו ושכיח דפשע אבל גדיש דלא שכיח אש גבייהו ולא שכיח דפשע אימא לא ואי כתב רחמנא גדיש הוה אמינא לא קמה למה לי מה קמה בגלוי אף כל בגלוי ולר' יהודה [ג]דמחייב אנזקי טמון באש קמה למה לי לרבות כל בעלי קומה ורבנן לרבות כל בעלי קומה מנא להו נפקא להו מאו הקמה ורבי יהודה [ד] או מיבעי ליה לחלק ורבנן לחלק מנא להו נפקא להו מאו השדה שדה למה לי ורבי יהודה [ד]איידי דכתב רחמנא או הקמה כתב או השדה שדה למה לי לאתויי [ד]לחבה נירו וסכסבה אבניו ולכתוב רחמנא שדה ולא בעי הנך צריכא דאי כתב רחמנא שדה הוה אמינא מה שבשדה אין מידי אחרינא לא קמ"ל אר"ש בר נחמני א"ר יונתן אין פורענות באה לעולם אלא בזמן שהרשעים בעולם ואינה מתחלת אלא מן הצדיקים תחלה שנאמר כי תצא אש ומצאה קוצים אימתי אש יוצאה בזמן שקוצים מצויין לה ואינה מתחלת אלא מן הצדיקים תחלה שנאמר ונאכל גדיש ואכל גדיש לא נאמר אלא ונאכל גדיש שנאכל גדיש כבר: תאני רב יוסף מאי דכתיב [4]ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר כיון שניתן רשות למשחית אינו מבחין בין צדיקים לרשעים ולא עוד אלא שמתחיל מן הצדיקים תחלה שנאמר [5]והכרתי ממך צדיק ורשע בבי רב יוסף כולי האי נמי לאין דומין א"ל אביי טיבוחא הוא לגבייהו דכתיב [6]כי מפני הרעה נאספ הצדיק אמר רב יהודה אמר רב לעולם **רב** אשי אמר כי אמרינן זורה ורוח מסייעתו הני מילי לענין שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה. וכשגורס לזרות הרוח המסייעתו הוי מלאכת מחשבת ולכי מייב בגרמת זרייס זו אבל עושה מעשה של זרייס בפני עלמו לא מקרי [ו](זורה) לכך הכא לא מקרי מבעיר אלא גורם והתורה לא מייבה אלא מבעיר ולא הגורם [ו](אלא) הבערה ע"י רוח המסייעתו ולכי מחייב הא גרמא לענין שאם כבל שאר גרמות דקי"ל גרמא בנזקין פטור ומר בר רב אשי לטי לפריך גבי רקמה אלא יחפור (ב"ב קף כו. ושם)[ד] מאי שנא מזורה ורוח מסייעתו מאי סבר כרב אשי אלא ודאי לטי לפריך גבי רקמה אלא ודאי כרב אשי [ז]ר' יוסי כמו הרקמה סלום מהשתא דחשיב גירי דיליה לענין הרקמה אע"ג דלא חשיב ליה התם אלא גרמא לפטור מתשלומין מ"מ לחשוב גירי דיליה להרקמה וגם היולא מתחת הפטיש לחשיב מזיק משום דניחא ליה לתיזל ומכח בכח כל כך שאחר גמר כמו זיק ברוח מלויה וכך מאפי אלא יחפור ולא לכה להעמיד שאכה כל כך בכח עד שאמזיק בכח אחר אלא רוח אחר לחשם כן לא הוה תני לה גבי מזקין לחשם אלא גבי מזקין לחאחר: **והכא** גרמא בנזקין. אתון כך נראה לחשם שניתו הניחו ואינו שניתו אין בכל אחד כדי ללבות פטור ואיתמה הוא: **לרבות** כל **בעלי** קומה. בקונטרס פירש כל ג"ח אבל בירושלמי משמע לחרבי לילות וכל דבר המחובר ואכי אינחא התם אי מה שגדיש מיוחד שהוא תלוש מן הקרקע אף כל שהוא תלוש מן הקרקע ת"ל או הקמה:

מסורת הש"ס

ב) [ב"ב כו.], ג) [לעיל כו: בילה יג: מגילה י: סנהדרין סב: זבחים מז. כריתות יט:], ג) [לעיל ה: לקמן סח:], ד) [לעיל נא. ושם נסמן], ה) [ד"ה אמר], ו) ר"ח מ"ו, ז) [ד"ה זקף], ח) ל"ל לר' יוסי יעב"ץ.

תורה אור השלם

1. וַיִּרְא מַלְאַךְ יְיָ אֵלָיו בְּלַבַּת אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסְּנֶה וַיַּרְא וְהִנֵּה הַסְּנֶה בֹּעֵר בָּאֵשׁ וְהַסְּנֶה אֵינֶנּוּ אֻכָּל: שמות ג ב
2. בּוֹרֵא נִיב שְׂפָתָיִם שָׁלוֹם שָׁלוֹם לָרָחוֹק וְלַקָּרוֹב אָמַר יְיָ וּרְפָאתִיו: ישעיהו נז יט
3. כִּי תֵצֵא אֵשׁ וְמָצְאָה קִצִּים וְנֶאֱכַל גָּדִישׁ אוֹ הַקָּמָה אוֹ הַשָּׂדֶה שַׁלֵּם יְשַׁלֵּם הַמַּבְעֵר אֶת הַבָּעֵרָה: שמות כב ה
4. וּלְפֶתַח אֶגְדַּת אָזוֹב וְטִבַלְתֶּם בַּדָּם אֲשֶׁר בַּסַּף וְהִגַּעְתֶּם אֶל הַמַּשְׁקוֹף וְאֶל שְׁתֵּי הַמְּזוּזֹת מִן הַדָּם אֲשֶׁר בַּסָּף וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ עַד בֹּקֶר: שמות יב כב
5. וְאָמַרְתָּ לְאַדְמַת יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר יְיָ הִנֵּנִי אֵלַיִךְ וְהוֹצֵאתִי חַרְבִּי מִתַּעְרָהּ וְהִכְרַתִּי מִמֵּךְ צַדִּיק וְרָשָׁע: יחזקאל כא ח
6. הַצַּדִּיק אָבַד וְאֵין אִישׁ שָׂם עַל לֵב וְאַנְשֵׁי חֶסֶד נֶאֱסָפִים בְּאֵין מֵבִין כִּי מִפְּנֵי הָרָעָה נֶאֱסַף הַצַּדִּיק: ישעיהו נז א

גליון הש"ס

גמ' או מיבעי ליה לחלק. עיין תוס' דף פו ע"ב תוס' ד"ה לחלק וכ"ע:

רבינו חננאל

סילתא או שראגא דההוא ודאי מעשה דידיה גרמי וקיימא לן דהכי ואלף על גב דריש לקיש] משמיה דחזקיה דהוא רביה דר' יוחנן פליג עליה כיון דבהדיא לא אלישכחן פלוגתייהו לא דחינן לר' יוחנן]. [בא] אחד וניבה המנבה חייב מאן דתאני ליקבה לא מישתבש דכתיב בלבת אש ומאן דתאני ניבה לא משתבש דכתי' בורא ניב ש]פתים. תרוייהו חדא טעמא נינהו... [לבתה הרוח כולן פטורין. ת"ר] ליבה [ולבתה הרוח אם יש בלבתו] כדי ל[לבותה] חייב ואם לאו פטור] [צ]א זה.. פי' גראדא, עצים יבשים. **סילתא**, עצים קטנים. **שרגא**, נר. ר' זירא **אמר דצמרא צמורי**. פי' חממא חמומי שלא נשף בשפתיו אלא פער פיו ונשף מן הגרון דהיינו רוח חם לפיכך אינו דומה לזורה דרוח מסייעתו. פ"א שלא היה מלבה בכל כחו אלא מנשב ע"ג האור, ולי[בתו הרוח.

עין משפט נר מצוה

נב א מיי' פי"ד מהל' מזק' ממון הלכה ז ועיין בהגהות ומ"מ סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סימן תיח סעיף ט ועיין שם בהג"ה ובב"י:
ב [רא] שלפס במקומו ועוד בב"ע פ"ג דף קמן:
נג ג ד מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף ב:

לעזי רש"י

פליי"א [פיל"א]. יעה.

מוסף רש"י

סלתא. עניס קטניס דקיס, דהלי ולאי פוסק הוא (לעיל כב:). **דמלאכת מחשבת אסרה תורה.** שנעשתה בידיעה ומכוין למלאכה למלאכת המשכן בניקבל והשם מלאכת מחשבת כתיב (ביצה יג:) שהעושה מוצא מתכוין למלאכה גמורה אלא שעשה בשבת או שעשה בשבת אך אינו מתכוין למלאכה זו עלמה (כריתות יט:).

המשך הנספח בעמוד הבא.

הכונס פרק ששי בבא קמא סב.

במה דברים אמורים במדליק בתוך שלו והלכה ודלקה בתוך של חבירו (דברי הכל) משלם כל מה שהיתה בתוכו ומודה ר' יהודה לחכמים במשאיל מקום לחבירו להגדיש גדיש והגדיש והטמין שאין משלם אלא דמי גדיש בלבד להגדיש חטין והגדיש שעורין שעורין והגדיש חטין חטין וחיפן בשעורין שעורין וחיפן בחטים שאינו משלם אלא דמי שעורין בלבד אמר רבא הנותן דינר זהב לאשה ואמר לה הזהרי בו של כסף הוא הזיקתו משלמת דינר זהב משום דאמר לה מאי הוה לך גביה דאזקתיה פשעה בו משלמת של כסף דאמרה ליה נטירותא דכספא קבילי עלי נטירותא דדהבא לא קבילי עלי א"ל רב מרדכי לרב אשי אתון בדרבא מתניתי לה אנן ממתניתא פשיטא לן חטין וחיפן בשעורין שעורין וחיפן בחטין אינו משלם אלא דמי שעורין בלבד אלמא אמר ליה נטירותא דשערי קבילי עלי הכא נמי אמרה ליה נטירותא דדהבא לא קבילי עלי אמר רב שמעית מילתא לר' יהודה ולא ידענא מאי היא אמר שמואל ולא ידע אבא מאי שמיע ליה לר' יהודה דמחייב על נזקי טמון באש עשו תקנת נגזל באשו בעי אמימר עשו תקנת נגזל במסור או לא אליבא דמ"ד לא דיינינן דינא דגרמי לא תבעי לך דמסירות נמי לא דיינינן אלא כי תבעי לך אליבא דמ"ד דיינינן דינא דגרמי עשו תקנת נגזל במסור דמשתבע ושקיל או לא תיקו ההוא גברא דבטש בכספתא דחבריה שדייה בנהרא אתא מריה ואמר הבי והכי הוה לי בגוה יתיב רב אשי וקא מעיין ביה כי האי גוונא מאי א"ל רבינא לרב אחא בריה דרבא ואמרי לה רב אחא בריה דרבא לרב אשי לאו היינו מתניתין דתנן ומודים חכמים לר' יהודה במדליק את הבירה שמשלם כל מה שבתוכו שכן דרך בני אדם להניח בבתים אמר ליה אי דקא טעין זוזי הכא נמי הכא (במאי עסקינן) דקא טעין מרגניתא מאי מי מנחי אינשי מרגניתא בכספתא או לא תיקו א"ל רב יימר לרב אשי טעין כסא דכספא בבירה מאי אמר ליה חזינא אי אינשי אמיד הוא דאית ליה כסא דכספא אי נמי אינשי מהימנא הוא דמפקדי אינשי גביה משתבע ושקיל ואי לא לאו כל כמיניה א"ל רב אדא בריה דרב אויא לרב אשי מה בין גזלן לחמסן א"ל חמסן יהיב דמי גזלן לא יהיב דמי א"ל אי יהיב דמי חמסן קרית ליה והאמר רב הונא תלוה וזבין זביניה זביני לא קשיא הא דאמר רוצה אני הא דלא אמר רוצה אני חמסן פסולה

במה דברים אמורים במדליק בתוך שלו והלכה ודלקה בתוך של חבירו אבל במדליק בתוך של חבירו משלם כל מה שבתוכו. כלומר בדבר שדרכו שרוב מוריגים ולכי בקר אבל מרנקי בגדים לא מחייבי רבנן מע"פ שדקדקו (1) בכל הני דלעיל שיהא משלם כל מה שבתוכו לרבנן כמו לר' יהודה הני מילי היכא דקתני ומודים או היכא דקתני דברי הכל אבל הכא במה דברים אמורים קתני ורבנן מילתייהו מפרשי ולאו למימרא דלרבי יהודה קיימי:

שאינו משלם אלא דמי שעורים. במדליק בתוך שלו מיירי דאי במדליק בתוך של חבירו והגדיש שעורין והגדיש חטין חטין וחיפן בשעורין שעורין והגדיש חטין חטין וחיפן בשעורין שעורין וחיפן בחטים שאינו משלם אלא דמי שעורין בלבד אמר רבא הנותן דינר זהב לאשה ואמר לה הזהרי בו של כסף הוא הזיקתו משלמת דינר זהב משום דאמר לה מאי הוה לך גביה דאזקתיה פשעה בו משלמת של כסף דאמרה ליה נטירותא דכספא קבילי עלי נטירותא דדהבא לא קבילי עלי א"ל רב מרדכי לרב אשי אתון בדרבא מתניתי לה אנן ממתניתא פשיטא לן חטין וחיפן בשעורין שעורין וחיפן בחטין אינו משלם אלא דמי שעורין בלבד אלמא אמר ליה נטירותא דשערי קבילי עלי הכא נמי אמרה ליה נטירותא דדהבא לא קבילי עלי אמר רב שמעית מילתא לר' יהודה ולא ידענא מאי היא אמר שמואל ולא ידע אבא מאי שמיע ליה לר' יהודה דמחייב על נזקי טמון באש עשו תקנת נגזל באשו בעי אמימר עשו תקנת נגזל במסור או לא אליבא דמ"ד לא דיינינן דינא דגרמי לא תבעי לך דמסירות נמי לא דיינינן אלא כי תבעי לך אליבא דמ"ד דיינינן דינא דגרמי עשו תקנת נגזל במסור דמשתבע ושקיל או לא תיקו ההוא גברא דבטש בכספתא דחבריה שדייה בנהרא אתא מריה ואמר הבי והכי הוה לי בגוה יתיב רב אשי וקא מעיין ביה כי האי גוונא מאי א"ל רבינא לרב אחא בריה דרבא ואמרי לה רב אחא בריה דרבא לרב אשי לאו היינו מתניתין דתנן ומודים חכמים לר' יהודה במדליק את הבירה שמשלם כל מה שבתוכו שכן דרך בני אדם להניח בבתים אמר ליה אי דקא טעין זוזי הכא נמי הכא (במאי עסקינן) דקא טעין מרגניתא מאי מי מנחי אינשי מרגניתא בכספתא או לא תיקו חזינא אי אינשי אמיד הוא דאית ליה כסא דכספא אי נמי אינשי מהימנא הוא דמפקדי אינשי גביה משתבע ושקיל ואי לא לאו כל כמיניה א"ל רב אדא בריה דרב אויא לרב אשי מה בין גזלן לחמסן א"ל חמסן יהיב דמי גזלן לא יהיב דמי א"ל אי יהיב דמי חמסן קרית ליה והאמר רב הונא תלוה וזבין זביניה זביני לא קשיא הא דאמר רוצה אני הא דלא אמר רוצה אני חמסן פסולה

מה בין גזלן לחמסן. גלישנא דקרא אין מילוק ביניהם והכא קבעי מה בין גזלן דרבנן לחמסן דרבנן לתניא בפ' זה בורר (סנהדרין דף פה:) הוסיפו עליהם הגזלנים והחמסנים ומפרש גזלן לא יהיב דמי ומצילא מרא שוטה וקטן כדמוקי ליה התם לחיין פסול מן התורה אלא משום דרכי שלום: **חמסן יהיב דמי.** וכאלא תמר רוחה מני דלמפרע לאב מן התורה אינו פסול אלא משום דרכי שלום אבל היכא דיהיב דמי כאב ע"ג אע"ג דלא תמר רוחה מני אע"פ שעובר על לאו דלא תממוד לא תמרי בפרק שנים אוחזין (ב"מ דף ה: ושם ד"ה גלא) לא תממוד לאיבעי ליה דלא דמי משמע להו והיינו דקתני חמסן דרבנן בעלמא דחמסן דקרא היינו גזלן דלא יהיב דמי ות"ת כיון דחמסן דיהיב דמי פסול מדרבנן ק"ל כי תמרי בפ' שנים אוחזין (ב"מ ד' ה: ושם ד"ה גלא) אלא הא דתמר רב הונא מסייעא אחיה דרבותו נימא מיגו דחמסיה כולי אלא דמי לריבה זהב לגבות מיגו דחמסיה לא יהיב דמי ות"ת כיון דחמסן דיהיב דמי פסול לחמסיה כו' ומשני מורה ואומר דמי קיימנא מ"מ מה תירץ בכך אם הוא מעכב הפקדון בידו ורוצה ליפטר בדמים בעל כרחו של בעלים הרי הוא חמסן ופסול לשבועה מדרבנן ואפילו נימא מיגו דחמסיה כו' וי"ל דמ"מ בגזלן לתוריתא אין להוכיח אלא יהא חשוד לשבועתו ועוד לחמסן דרבנן כשר הוא ואינו פסול עד שיכריזו עליו כדתמר בפ' זה בורר (סנהדרין ד' כו:) ואפילו אם הוא ידוע שנעשה חמסן בענין זה אמת לא ראו מכמים לפוסלו בכך וגם לא להכריח אלא לא דוקא כי אקיל ואטיף בזרוע בעל כרחייהו דבעלים והמקשה דקא פריך נימא מיגו דחמסיה כו' מע"ג דהא ודאי קיים לן דגזלן דרבנן בעי שכרוה ואינו נפסל עד אחר שכרוה כל עיקר לא בעיא דבעי רב הונא אלא משום דמקשה והא קשיא אלא אמר הנגזל רוצה אני חמסן קרית ליה, והאמר רב הונא תלוה וזבין זביניה זביני. לא קשיא הא דאמר רוצה אני הא דלא אמר רוצה אני. פי' אע"ג דיהיב דמי כיון דבעל כרחיה שקיל ולא אמר הנגזל רוצה אני חמסן קרית ליה.

ד"ה משלם מה שנשתו. רבינו מתרץ לה לטעמיה בגליון שלרבן להטמין בגדים: **אלא דמי גדיש.** אם הבעירו בעל השדה אלא קבעי עלויה אלא לטעמיה דרבנן: **חטין וחיפן בשעורים.** אע"פ שנותן לו רשות לחטין אינו משלם אלא שעורין דאמר ליה לא שעורין לפיכך לא מזכרתי בהן כל כך: **מאי טוס ניך גביה לחוקפיה.** בידים שגרפתו או שהשלכתו ליס. ולא דמי למשאיל מקום לחביבו להגדיש שעורין והגדיש חטין דאינו משלם אלא דמי שעורין דמבעיר לא מזיק בידים הוא אלא פושעה כדמתני' כי תנא תם מעלמא מפי השמועה: **פשעה בו.** לא שגרתו כלך השומרים ומצד: **[נדרכה] מפניו לה.** משמיה דרבא אמרינן: **שעורין וחיפן בחטין.** נותן לו רשות להגדיש שעורין ולא חטין: **שמעת מינה ר' יהודה.** אליבא דר' יהודה דמתני': **עשו תקנה נגזל נחמס.** כי היכי דתקנו רבנן לנגזל ליטבע כמה גזלו ויטול דתנן במסכת שבועות (דף מד:) אלו נשבעין ונוטלין השביר והנגזל כך תקנו בחמס שישבע מה הטמין ויטול: **אליבא דמ"ד לא דיינינן דינא דגרמי.** בפרק הגוזל ומקבל (לקמן דף קי:): **בכספתא.** לרבות שמניחין בו בספים: **אמיד.** עשיר שאומדין אותו לכלי כסף:

ממני'

ג) רש"ל מ"ז וכ' רש"ם דמ"ל למומקו וכמ"ש תוס' לעיל ד"ה לפלוג, ב) רש"ל מ"ז, ג) שבועות מו:, ד) ב"ב מז:, ה) [שמות כב], ו) ג' רש"ל לרב כהנא דלעיל,

רבינו חננאל

בעי אמימר אליבא דמאן דאמ' דיינינן דינא דמסורות עשו תקנת נגזל במסור ומשתבע הנמסר ושקיל, אי לא, ועלתה בתיקו. וקימא לן כל תיקו דממונא לקולא ולא משתבע ולא שקיל ולא מידי. וראינו שפסק רבינו הגאון בספר שבועות נשתבע כמה נענש ונוטל מן המסור חצי מה שנענש, דקימא לן ממון המוטל בספק חולקין, ותיקו דממונא ספק הוא, ובהדיא אמרינן המסור הוא מכ"ש אבות נזיקים ולאו קנסא הוא אלא ממונא הוא, והוא מפורש בתחלת המסכת, ולא עוד אלא דחזינן סוגיא דשמעתא במסקנא עשו תקנת נגזל במפקיד ממון חבירו בידים, ונשבע ושקיל. **ההוא גברא דבטש בכספתא דחבריה וכו'.** **בטש**, פי' בעיטה שהיא רפיסה ברגל. **בכספתא**, פי' ארגז שמשימין שם הכספין. **א"ל רב יימר לרב אשי טענו כסא דכספא בבירה מאי, אמר ליה חזינא אי אינש אמיד הוא וכו'.** פר"ח זצ"ל שמע מינה עשו תקנת נגזל כמפקיד ממון חבירו בידים. יהודאי. חד בר נש אפקיד בהדיה חבריה חד שק צרור ואירעו אונס. הדין הוה אמר סיגין הוה מלא ואיהו הוה אמר מיטכסין הוה מלא. אתא עובדא קומיה דרב ואמר הרי זה נשבע ונוטל. ר' יוחנן בעי מהו שיטעננו דברים שאינם ראוין לו. נשמעינה מן הדא אריסיה דבר זיזא אפקיד גבי חד בר נש ליטרא דדהבא, מית בר זיזא ומית אריסיה דבר זיזא. אתא עובדא קומיה ר' ישמעאל בר' יוסי אמר מאן לא ידע דכל מה דאית ליה לאריסיה דבר זיזא, דבר זיזא הוא, דיתיהבון לבנוי דבר זיזא. הוה ליה לבר זיזא בנין רבן[ר]בין ובנין (ז)[ד]קיקין אמר יסבון רבן[ר]בא [ובא] פלגיא (ומאן) [וכד] דדקיקא רבן יסבון פלגא. (דמר') [דמר] ר' ישמעאל בר' יוסי. אתא עובדא קומיה ר' חייא אמר אי מאן מן הדא ליתא את שמע מינה כלום. יתיהבון לבנוי דאריסיה, אמר ליה מריה דפקדונא כבר יהבית פלגא. אמר ליה מה שנתת על פי ב"ד נתת, ומה שאתה נותן על פי ב"ד אתה נותן. מהו דיימרון בנוהי דאריסיה לבנוהי דבר זיזא הוו לן מאן דנסבינתון. יכילון למימר להן מה שנענשה על פי ב"ד נעשה. מהו דיימרון דקיקיא לרבן[ר]בא נחלוק עמכון. יכלין למימר להו מציאה מצאנו. אמר ר' יצחק ליית בין דקיקא לרברבי אלא כמי שניתן להם במתנה. א"ל רב אדא בריה דרב אויא לרב אשי מה בין גזלן לחמסן א"ל גזלן לא יהיב דמי חמסן יהיב דמי. אי יהיב דמי חמסן קרית ליה, והאמר רב הונא תלוה וזבין זביניה זביני. לא קשיא הא דאמר רוצה אני הא דלא אמר רוצה אני. פי' אע"ג דיהיב דמי כיון דבעל כרחיה שקיל ולא אמר הנגזל רוצה אני חמסן קרית ליה.

סו א מיי' פי"ד מהל' נ"מ הל' יח סמג עשין סט טוש"ע מ"מ סי' תיט סעי' יד:

סז ב מיי' שם טוש"ע שם סעי' ו:

סח ג ד טוש"ע מ"מ סי' רלח סעי' ד:

סט ה מיי' פי"ד מהל' נ"מ הל' יג ופ"ו מהל' מוכר ומוזיק הלכה י"ח סמג עשין סט ומיי' ע טוש"ע מ"מ סי' תיט סעי' יג ומיי' ל סעי' ז ומיי' שפח סעי' ג:

ע ו מיי' פ"ו מהל' מוכר ומוזיק הל' ז סמג עשין ע טוש"ע מ"מ סי' שפו סעי' ג:

עא ז מיי' שם פ"ח הל' ז סמג שם טוש"ע מ"מ סי' שפח סעי' ז [כ"ה בלפפ במקומנו ועוד כפ' ו' דף מט]:

עב ח ט י כ מיי' שם פ"ו הל' יח סמג שם טוש"ע שם סעי' ג:

עג ל מיי' פ"י מהל' עדות הל' ד ופ"ע מהל' מכיר' הל' ה סמג לאוין ריד טוש"ע מ"מ סי' לד סעי' יג ומיי' רס סעי' ח:

עד מ מיי' פ"ג מהל' גזלה הלכה ג סמג לאוין קפו טוש"ע מ"מ סי' שנט סעי' ז:

עה נ מיי' פ"ע מהל' מכירה הלכה ג סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' רה סעי' ג:

עו ס מיי' פ"י מהל' עדות הלכה ד סמג לאוין רטז טוש"ע מ"מ סי' לד סעי' יג:

גליון הש"ס

גמ' עשו תקנת נגזל במסור. עיין לעיל דף נד ע"ל תוס' ד"ה תמור. ולקמן ע"ב תוס' ד"ה יפלו שטרות:

מוסף רש"י

תלוה וזבין. מי שתלוה מאחו מו עשו לו יסורין על שמכר וקיבל הדמים ואמר רוצה אני, זביניה זביני. ולא יוכל לחזור בו (רשב"ם ב"ב מז:).

עט: מרובה פרק שביעי בבא קמא

שהטמין בחורשין. פי' הטמין עצמו וס"ד שהלך בחלקי וטעם הכתוב במקום שהוא ומ"ש פריך והא לא משך:

ביון דראוהו גזלן הוא. כלומר שעושה במקום גלוי ולא דמי לגונב בבית או במבוי: **ורבי** יוחנן הא דמטמרי בו'. למ"ד בהכונס (לעיל דף מ. ושם) דלר' יוחנן לסטים מזויין כיון דמטמר מחיצתי גנב הוא ולסטריך להאי טעמא דלמ"ד דגזלן הוא לר' יוחנן לא צריך להאי טעמא כלל:

מפני מה החמירה תורה בו'. בטוען טענת גנב וטענת גזלן לא צריך האי טעמא כלל:

אין מגדלין בהמה דקה. פי' בגית קאמר דלרעות אפי' בהמה גסה אסור כדאמרינן בזה בורר (בחלהלין דף כה:) רועה אחמרו אחד רועה בהמה גסה ואחד רועה בהמה דקה ופ"ת והא דאמרינן התם דרבית מגדלין אימתר דמגדלי בהמה דקה בארץ ישראל פסולין בחולה דבמו"ל כשריס ומגדלי בהמה גסה דאפי' בא"י כשריס מלטרין לשמועינן דאי ממתניתין הוה אמינא דאפי' גסה אסור והא דנקט דקה לשמועינן דאפי' דקה אבי פסולין ואגלאה להא דלמרינן בפ"ק דב"מ (דף ה:) לרועה בהמות של אחרים כשר לתן לתם חוטא ולא לו היינו דוקא גסה שמותר לגדל אבל דקה בא"י או בגבול לרב אין נראה לחלק בין מגדל שלו לשל אחרים להא אפי' קשורה בכרעי המטה אסור ולא כלבי המפרס לקמן דשכר רב הונא שמותר למסור לשמש כמו שמותר לרועה ולכך היתה מנוחת להו חובה להא דיון דבבל כא"י לבהמה דקה אין לו לחלק בין על ידי עלמו בין ע"י אחרים והיכו עיזי דאבל חולני נהרדעא במזוקק דבמים (ב"ב דף ו:) וקאמר שאני עיזי דמסילי לרועה אף על גב דנהרדעא היא בבל שמא לא היו כל כך מזהרים על דברי רב שאמר בבל כא"י לבהמה דקה אבל גסה רב הונא לא אסור ופשיטא דאסור אפי' בבבל ואפי' בזמן הזה ואפי' בחוצה לארץ ואפי' בשלשלת (ב) אין פורסין נישובים ליונים אלא אם כן היה רחוק מן הישוב ל' ריס: **גמ'** ת"ר אין מגדלין בהמה דקה בא"י אבל מגדלין בחורשין שבארץ ישראל בסוריא אפילו בישוב ואין צריך לומר בחוצה לארץ תניא אידך אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל אבל מגדלין במדבר שביהודה ובמדבר שבספר עכו ואף על פי שאמרו אין מגדלין בהמה דקה אבל מגדלין בהמה גסה לפי (ג) שאין גוזרין גזרה על הצבור אלא אם כן רוב צבור יכולין לעמוד בה בהמה דקה אפשר להביא מחוצה לארץ בהמה גסה אי אפשר להביא מחוצה לארץ ואף על פי שאמרו אין מגדלין בהמה דקה (ד) אבל (ה) משהה הוא קודם לרגל שלשים יום וקודם משתה בנו ל' יום ובלבד שלא ישהה את האחרונה שלשים יום דסד"א דאי נפק ליה רגל ומכי זבנה עד השתא אכתי לא מלו ליה תלתין יומין לא נימא תלתין משרא שרי ליה לשהויי אלא כיון דנפק ליה רגל לא מבעי ליה לשהויי

והטבח

שבירות דמטלטלין מטלטלי בני שטרא נינהו אמר רב חסדא (א) שבירות דקרקע: אמר ר' אלעזר (ב) ראוהו שהטמין בחורשין וטבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה אמאי הא לא משך א"ר חסדא (ג) שהכישה במקל אמרי וכיון דראוהו גזלן הוא (ד) כיון דקא מטמרי מנייהו גנב הוא ואלא גזלן היכי דמי אמר ר' אבהו (ה) כגון בניהו בן יהוידע שנאמר [1] ויגזל את החנית מיד המצרי ויהרגהו בחניתו ר' יוחנן אמר כגון בעלי שכם שנאמר [2] וישימו לו בעלי שכם מארבים על ראשי ההרים ויגזלו [את] כל אשר יעבר עליהם בדרך ור' אבהו מאי טעמא לא אמר מהאי אמר לך כיון דמטמרי איטמורי לא גזלני נינהו ור' יוחנן הא דקא מטמרי דלא ניחזינהו אינשי וניערקו מנייהו שאלו תלמידיו את רבן יוחנן בן זכאי מפני מה החמירה תורה בגנב יותר (ו) מגזלן אמר להן זה השוה כבוד עבד לכבוד קונו וזה לא השוה כבוד עבד לכבוד קונו (ז) כביכול עשה עין של מטה באילו אינה רואה ואוזן של מטה באילו אינה שומעת שנאמר [3] הוי המעמיקים מה' לסתיר עצה והיה במחשך מעשיהם וגו' וכתיב [4] ויאמרו לא יראה יה ולא יבין אלהי יעקב וכתיב [5] כי [אמרו] עזב ה' את הארץ ואין ה' רואה (ח) (תניא) אמר ר' מאיר משלו משל למה הדבר דומה לשני בני אדם שהיו בעיר ועשו משתה אחד זימן את בני העיר ולא זימן את בני המלך ואחד לא זימן את בני העיר ולא זימן את בני המלך איזה מהן עונשו מרובה הוי אומר זה שזימן את בני העיר ולא זימן את בני המלך אמר רבי מאיר בא וראה כמה גדול כח של מלאכה שור שביטלו ממלאכתו חמשה שה שלא ביטלו ממלאכתו ארבעה אמר רבן יוחנן בן זכאי בא וראה כמה גדול כבוד הבריות שור שהלך ברגליו חמשה שה שהרכיבו על כתיפו ארבעה: **מתני'** (ט) אין מגדלין בהמה דקה בא"י (י) אבל מגדלין בסוריא ובמדברות של ארץ ישראל (יא) אין מגדלין תרנגולין בירושלים מפני הקדשים (יב) ולא כהנים בארץ ישראל מפני הטהרות (יג) אין מגדלין חזירין בכל מקום (יד) לא יגדל אדם את הכלב אלא אם כן היה קשור

והטבח

שבירות דמטלטלי. שהכיר לו כליו: **בני שטרא נינהו.** בתמיה הא לא מקרו מטלטלין אלא במשיכה כדאמרינן בקדושין (דף כו.) ואפי' אמר למקרו בכספא לענין קבולי מי שפרע מיהו בשטר לא מיקרו מידי דלדברים בעלמא ניתהו כדאמרינן בהזהב (ב"מ דף מט.) **דבריס** אין בהם משוס מחוסרי אמנה: **שהטמין בחורשין.** שנטמן ביער לגונב בהמות הרועות שם: **וכיון דראוהו גזלן הוא.** ולא דומה לגנב בפני עמים דהתם אע"ג דחזו ליה שאר אינשי לא מיסתפי מינייהו דאמר אמר לא מיסתפי מינייהו שקילנא מידי דאגל מורשין מרעה לכל היא ולא ידע דאמלן ניהו הך בהמה וכיון דלא מיסתפי מכולי עלמא גזלן הוא: **החמירה תורה.** לשלם כפל לרבעה וחמשה: **השוה כבוד עבד.** לא ירע מנני מלם כלרך שלא ירא מהקב"ה אגל גנב לא השוה עבד לקונו אלא כיצד העבד יותר מקונו שהוא ירא מנני מלם ומעיז אל מעלה לא מזהר: **לספיר עלה.** כמו להסמיר יועץ במסמרים לגנוב להרע: **שה שהרכיבו.** הגנב על כתיפו וזלזל אם עלמו כו לפיכך היקל הקב"ה עליו בתשלומין: **מתני' אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל.** משום ישוב ג"י שמבעירין (ט) את השדות וכל שדות ג"י סמנן ליערות: **אבל מגדלין בסוריא.** לרס לוקה דלוד כיבשה וקשבר ללא שמיה כיבוש והוי כמולה לארץ ובמולה לארץ מותר לגדל ללא חייבין ליטוב ושם יפסילו שדות אחרים ישלמנה: **אין מגדלין תרנגולין בירושלים.** לפי' ישראל: **מפני הקדשים.** שישראל מוכלים שם בשר שלמים ותודה ומעשר בהמה ולרך מרנגולים לנקר בשפתה שמא יבילו א) עלם בעלמה מן השרץ ויטמאו את הקדשים: **ולא יגדלו כהנים תרנגולין.** בכל ג"י: **מפני טהרות.** שהכהנים מוכלין תרומה הן לריכין להזהר בטהרתן: **חזירין.** בעלמא מפרש בגמרא ו): **אם הלכו.** מפני שנוסך ומנבח ומפלת לשה מילמלו: **ניטובים.** פחים שלא ילכדו בהן יוני בני ליטוב: **שלשים ריס.** מרבע מילין: **גמ' בחורשין.** ביערות כדממרגמינן ביערי ב) מורשה: **בהמה גסה.** לריכה ביטוב למשלו ולחריסה: **שלא ישהה בחזרתה שבהן שלשים יום.** לקח בהמות קודם לרגל שלשים יום וסמוך לרגל לא ימלר בריני שוחט את המוקדמות ומחמר את האחרונות אף לאחר הרגל עד מלאות שלשים יום למקון:

והטבח

ישראל בסוריא אפילו בישוב ואין צריך לומר בחוצה לארץ תניא אידך אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל אבל מגדלין במדבר שביהודה ובמדבר שבספר עכו ואף על פי שאמרו אין מגדלין בהמה דקה אבל מגדלין בהמה גסה לפי (ג) שאין גוזרין גזרה על הצבור אלא אם כן רוב צבור יכולין לעמוד בה בהמה דקה אפשר להביא מחוצה לארץ בהמה גסה אי אפשר להביא מחוצה לארץ ואף על פי שאמרו אין מגדלין בהמה דקה (ד) אבל (ה) משהה הוא קודם לרגל שלשים יום וקודם משתה בנו ל' יום ובלבד שלא ישהה את האחרונה שלשים יום דסד"א דאי נפק ליה רגל ומכי זבנה עד השתא אכתי לא מלו ליה תלתין יומין לא נימא תלתין משרא שרי ליה לשהויי אלא כיון דנפק ליה רגל לא מבעי ליה לשהויי

והטבח

עין משפט נר מצוה

קכו א מיי' פ"ג מהל' מכירה הלכה יח סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן קלה סעיף ט וסימן שז סעיף ג וסימן שטו סעיף ה:

קכח ב ג מיי' פ"ג מהלכות גניבה הלכה ח:

קכט ד מיי' שם פ"ג הלכה ג ועיין בהשגות ובמ"מ ופ"ח מהלכות גזילה ואבידה הלכה ג ועיין במ"מ ובנ"מ סמג לאוין קנה טוש"ע ח"מ סימן שנו סעיף ז:

קל ה ו מיי' פ"ה מהל' מזקי ממון הלכה ב סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סימן מט סעיף ה:

קלא ז ח מיי' פ"ו מהלכות נזיקי הכמיה הלכה יד:

קלב ט מיי' פ"ה מהל' מזקי ממון הלכה ט סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סימן מט סעיף ג:

קלג י מיי' שם טוש"ע סימן שם סעיף ג:

קלד כ מיי' פ"ו מהל' גזילה והאבידה הל' ח סמג עשין עג טור ח"מ סימן שם:

קלה ל מיי' פ"ב מהל' ממכירה הלכה ה סמג עשין קיו:

קלו מ מיי' פ"ה מהל' מזקי ממון הלכה ז סמג עשין סו טור ח"מ סימן מט:

תורה אור השלם

1. וְהוּא הִכָּה אֶת אִישׁ מִצְרִי אִישׁ מַרְאֶה וּבְיַד הַמִּצְרִי חֲנִית וַיֵּרֶד אֵלָיו בְּשִׁבְטוֹ וַיִּגְזֹל אֶת חֲנִית מִיַּד הַמִּצְרִי וַיַּהַרְגֵהוּ בַּחֲנִיתוֹ: שמואל ב כג כא
2. וַיָּשִׂימוּ לוֹ בַּעֲלֵי שְׁכֶם מַאֳרְבִים עַל רָאשֵׁי הֶהָרִים וַיִּגְזְלוּ אֶת כָּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר עֲלֵיהֶם בַּדֶּרֶךְ וַיֻּגַּד לַאֲבִימֶלֶךְ: שופטים ט כה
3. הוֹי הַמַּעֲמִיקִים מֵיְיָ לִסְתֹּר עֵצָה וְהָיָה בְמַחְשָׁךְ מַעֲשֵׂיהֶם וַיֹּאמְרוּ מִי רֹאֵנוּ וּמִי יוֹדְעֵנוּ: ישעיה כט טו
4. וַיֹּאמְרוּ לֹא יִרְאֶה יָהּ וְלֹא יָבִין אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: תהלים צד ז
5. וַיֹּאמֶר אֵלַי עָוֹן בֵּית יִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה גָּדוֹל בִּמְאֹד מְאֹד וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ דָּמִים וְהָעִיר מָלְאָה מִשְׁפָּה כִּי אָמְרוּ עָזַב יְיָ אֶת הָאָרֶץ וַאֵין יְיָ רֹאֶה: יחזקאל ט ט

הגהות הב"ח

(ו) גמ' יותר מבגזלן:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה מפני הקדשים וכו' עכ"ל כעתה. מלת עכ"ל נמחק:

מסורת הש"ס

א) [לעיל מ.], ב) [עיין פרש"י ביומא ג: ד"ה כביכול], ג) רש"ל מ"ק, ד) [פסחים כה. תמורה טו:], ה) [עי' תוספות לקמן פב: ד"ה לא], ו) [ב"ב כג. ועי' רש"י חולין קמו. ופסחים י. ד"ה ויצפה משמע דגרס הכא ביצפה], ז) [ב"ב ח: ע"ש ט. חוליות ג:], ח) [תוספ' פ"ח], ט) בס"ג: שמסמיר, י) [לקמן פב:], כ) [בכורים יט],

מוסף רש"י

שבירות דקרקע. שבכיר ליה ביומו, משנתן לו בכף או שכתבו לו בעלים ביתי מוכר לך ומכר לו בשטר או שהמחיק בו בשוכר, אין לאחר מכס יכול לחזור (ב"מ צט:). כביכול. כלילו אפשר לומר כן, וכן כל כביכול שבש"ס (יומא ג:). שור שהלך ברגליו. ולא נתנוהו בו שבגב לגשאו על כתפו (שמות כא לז). שה שהרכיבו על כתיפו. כדאמרי' בסוטה (שם). אין פורסים נישובים ליונים. שלא יכלכו בכס יוני ליטוב (ב"ב כג.).

רבינו חננאל

ואורקיינהו שבירות קרקע בקנייתו. אמר ר' אלעזר ראוהו שהטמין בחורשין, ביערין, כיון שהכישה במקל, משכח טבח ומכר משלם ד' וה', דכיון דקא מטמר גנב הוא ומשלם ד' וה', ולא גזלן הוא שאינו משלם אלא קרן. והיכי דאמי גזלן, כגון בניהו בן יהוידע שנ' ויגזל את החנית מיד המצ' ויהרגהו בחנ', או נמי כבעלי שכם. שאלו תלמידיו את רבן יוחנן בן זכאי מפני מה החמירה התורה בגנב, שמשלם ד' וה', יותר מן הגזלן שאינו משלם אלא קרן בלבד. אמ' להן, גזלן השוה כבוד עבד לכבוד קונו ולא נתבייש לא מקונו ולא מן הבריות. והגנב נתבייש מבני אדם והסתתיר ולא נתבייש מקונו. [מתני'. אין] מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל כו'. תנו רבנן אין מגדלין [בהמה דקה בארץ ישראל...] שאין גוזרין גזרה על הצבור אלא א"כ רוב צבור יכולין לעמוד בה. בהמה דקה אפשר להביא מחוצה לארץ, ולשחוט כל זמן שצריך. אבל בהמה גסה לחרישה ולמשרי ולמלאכה אי אפשר בכל יום להביא מחוצה לארץ.

מרובה פרק שביעי בבא קמא פ.

והטבח לוקח ושוחט לוקח ושוהה. פי' בקונטרס עד יום השוק ובלבד שלא ישהה העגונה שבהן ל' יום: [א]שאלו תלמידיו את ר"ג מהו לגדל אמר להן מותר והתנן אין מגדלין אלא הכי קא בעו מיניה מהו לשהות אמר להן מותר [ב]ובלבד שלא תצא ותרעה בעדר אלא קושרה בכרעי המטה: [ג]ת"ר מעשה בחסיד אחד שהיה גונח מלבו ושאלו לרופאים ואמרו אין לו תקנה עד שינק חלב רותח משחרית לשחרית והביאו לו עז וקשרו לו בכרעי המטה והיה יונק ממנה משחרית לשחרית לימים נכנסו חבריו לבקרו כיון שראו אותה העז קשורה בכרעי המטה חזרו לאחוריהם ואמרו לסטים מזויין בביתו של זה ואנו נכנסין אצלו ישבו ובדקו ולא מצאו בו אלא אותו עון של אותה העז ואף הוא בשעת מיתתו אמר יודע אני [א] שאין בי עון אלא עון אותה העז שעברתי על דברי חברי: אמר ר' [ג]ישמעאל מבעלי בתים שבגליל העליון היו בית אבא ומפני מה חרבו שהיו מרעין בחורשין ודנין דיני ממונות ביחיד ואע"פ שהיו להם חורשים סמוך לבתיהם שדה קטנה היתה ומעבירין דרך עליה [ד]ת"ר רועה שעשה תשובה אין מחייבין אותו למכור מיד אלא מוכר על יד [ה]וכן גר שנפלו לו כלבים וחזירים בירושתו אין מחייבין אותו למכור מיד אלא מוכר על יד על יד וכן [ו]מי שנדר ליקח בית וליקח אשה בארץ ישראל אין מחייבין אותו ליקח מיד עד שימצא את ההוגנת לו [ז]ומעשה באשה אחת שהיה בנה מיצר לה וקפצה ונשבעה כל מי שיבא איני מחזירתו וקפצו עליה בני אדם שאינן מהוגנין וכשבא הדבר אצל חכמים אמרו לא נתכוונה זו אלא להגן לה כשם שאמרו אין מגדלין בהמה דקה כך אמרו [ח]אין מגדלין חיה דקה

[ט]ר' ישמעאל אומר מגדלין בכלבים כופרין וחתולים וקופין וחולדות סנאים מפני שעשויים לנקר את הבית מאי חולדות סנאים אמר רב יהודה חרצא ואיכא דאמרי [י]חרזא דקטיני שקיה ורעיא ביני וורדיני ומאי שרצא דמתתאי שקיה אמר רב יהודה אמר רב [יא]עשינו עצמנו בבבל כארץ ישראל לבהמה דקה [יב]א"ל רב אדא בר אהבה לרב הונא דידך מאי א"ל דידן קא מינטרא להו חובה א"ל חובה תקברינהו לבנה כולה שניה דרב אדא בר אהבה לא אקיים זרעא לרב הונא מחובה איכא דאמרי אמר רב הונא [יג] אמר רב עשינו עצמנו בבבל כארץ ישראל לבהמה דקה [יד]מכי אתא רב לבבל רב ושמואל ורב אסי איקלעו לבי שבוע הבן ואמרי לה לבי ישוע הבן רב לא עייל קמיה דשמואל שמואל

והטבח לוקח ושוחט לוקח ושוהה ובלבד שלא ישהה העגונה שבהן ל' יום: [ב]שאלו תלמידיו את ר"ג מהו לגדל אמר להן מותר והתנן אין מגדלין אלא הכי קא בעו מיניה מהו לשהות אמר להן מותר [ג]ובלבד שלא תצא ותרעה בעדר אלא קושרה בכרעי המטה: [ד]ת"ר מעשה בחסיד אחד שהיה גונח מלבו ושאלו לרופאים ואמרו אין לו תקנה עד שינק חלב רותח משחרית לשחרית והביאו לו עז וקשרו לו בכרעי המטה והיה יונק ממנה משחרית לשחרית לימים נכנסו חבריו לבקרו כיון שראו אותה העז קשורה בכרעי המטה חזרו לאחוריהם ואמרו לסטים מזויין בביתו של זה ואנו נכנסין אצלו ישבו ובדקו ולא מצאו בו אלא אותו עון של אותה העז ואף הוא בשעת מיתתו אמר יודע אני [א] שאין בי עון אלא עון אותה העז שעברתי על דברי חברי: אמר ר' [ג]ישמעאל מבעלי בתים שבגליל העליון היו בית אבא ומפני מה חרבו שהיו מרעין בחורשין ודנין דיני ממונות ביחיד ואע"פ שהיו להם חורשים סמוך לבתיהם שדה קטנה היתה ומעבירין דרך עליה [ד]ת"ר רועה שעשה תשובה אין מחייבין אותו למכור מיד אלא מוכר על יד [ה]וכן גר שנפלו לו כלבים וחזירים בירושתו אין מחייבין אותו למכור מיד אלא מוכר על יד על יד וכן [ו]מי שנדר ליקח בית וליקח אשה בארץ ישראל אין מחייבין אותו ליקח מיד עד שימצא את ההוגנת לו [ז]ומעשה באשה אחת שהיה בנה מיצר לה וקפצה ונשבעה כל מי שיבא איני מחזירתו וקפצו עליה בני אדם שאינן מהוגנין וכשבא הדבר אצל חכמים אמרו לא נתכוונה זו אלא להגן לה כשם שאמרו אין מגדלין בהמה דקה כך אמרו [ח]אין מגדלין חיה דקה

[ט]ר' ישמעאל אומר מגדלין בכלבים כופרין וחתולים וקופין וחולדות סנאים מפני שעשויים לנקר את הבית מאי חולדות סנאים אמר רב יהודה חרצא ואיכא דאמרי [י]חרזא דקטיני שקיה ורעיא ביני וורדיני ומאי שרצא דמתתאי שקיה אמר רב יהודה אמר רב [יא]עשינו עצמנו בבבל כארץ ישראל לבהמה דקה [יב]א"ל רב אדא בר אהבה לרב הונא דידך מאי א"ל דידן קא מינטרא להו חובה א"ל חובה תקברינהו לבנה כולה שניה דרב אדא בר אהבה לא אקיים זרעא לרב הונא מחובה איכא דאמרי אמר רב הונא [יג] אמר רב עשינו עצמנו בבבל כארץ ישראל לבהמה דקה [יד]מכי אתא רב לבבל רב ושמואל ורב אסי איקלעו לבי שבוע הבן ואמרי לה לבי ישוע הבן רב לא עייל קמיה דשמואל שמואל

והטבח. המקבץ את הבהמות ליום השוק: **לוקח ושוחט או לוקח ושוהה.** עד יום השוק שלשים יום למקומו: **ובלבד שלא ישהה את העגונה.** המשוחרת למקומו שלקח ממוך לעת השוק לא ישהה פחות לפחות יום השוק להשלים שלשים יום למקומה: **העגונה.** מפוחדת כמו הלהן תעגנה (רות ג) תמהרנה מלהגשת: **שלא קושרה.** ורבנן פליגי עליה דרבן גמליאל: **גונח.** פלידר"ש לועק מפני כאב הלב לא היה יכול להשיב רוחו: **לסטים מזויין.** רועה בשדות מחריש וגוזל את הרגיש: **שהיו מרעין.** בהמה שלהן בחורשין: **ודנין דיני ממונות ביחיד שהיו חורשים סמוך לבתיהם.** ולא היו רועין בשדות מחריש ומשום חורשין ליכא גזל דאמר לעיל[ו] אבל מגדלין בחורשין ולקמן (לד פא.) נמי בתקנת יהושע תיקן שלא יקפיד בעל היער על כך לפי' כי נעשו מפני שעשה קטנה היתה ביניהם ואל תחריש ליתה: **רועה.** בהמות שלו: **שעשה תשובה.** שלא לגדל בהמה דקה עוד: **לנכים וחזירים.** תנן במתניתין[ז] לאמור לגדלן: **חיה דקה.** לצייד ושועלין: **לנכים וחופריים.** קטנים וננסים הם. ל"ת כלבים גדולים של ליידים ואין מזיקין: **מולדות סנאין.** גדילות בסנה: **נוקר את הבית.** מן העבבים: **וורדיני.** סנה: **דקטיני.** דקים: **דמתתאי שקיה.** שוקיה גוללין: **נעשנו לארץ ישראל.** שמיום גלות יכניה רבו שם תלמידים ונתיישבו שם ביסוד קבוע: **דידך מאי.** הלא יש לך בהמה דקה: **חובה.** שם אשמו: **תקברינהו לבנה.** שאתה סומך עליה והיא אינה יכולה לשמור: **מכי אתא רב לבבל.** רבו מתייסדין שם מפני ישיבתו. ליישנא אחריני הוא גם ולמדנו להזהר בכך שלשה שם רוב ישראל ויסוד קבוע: **שבוע הבן.** בירת מילה על שם שעברו עליו שבעה ימים: **ישוע הבן.** משמה שעושין לפדיון הבן בכור. [יא]ישוע מתרגמינן פורקן כמו פדיון: **רב לא עייל קמיה דשמואל.** טעמא אמרינן לקמן: שמואל

[ו] [בספרפא פ"ח], [ז] ממורה טו:, [ח] ס"ק שמעון שזורי, [ט] [בספרפא פ"ח], [י] [לקמן ע"ב פ"ח], [יא] [בספרפא פ"ח] כ"ה בן מלעזר וכ"ה בספרפ' פ"ח וכעיון ערך חלד [ב], [יב] ס"ק תרכ"ה, [יג] מיל מז:, [יד] [ניטין נ:], [טס] [דף עט.]: [טו] [ל"ל טועמין וע"ש], [טז] ל"ל בספ"ח דכלאים מ"ה, [יז] [ב"ק מכ"].

הגהות הב"ח

(ע) גמ' אמר ר' יוחנן עשינו עצמנו כל"ל ותיבת אמר רב נמחק:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ישוע הבן בי' ישוע מתרגמינן. ל"ל ויושע מתרגמינן ופרק (שמות יד) ועי' כ"ב ע"ז דף ד' ע"ש ד"ה לסם שוע:

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] גמ' שאין בי עון אלא עון אותה העז. עיין שיטה מקובצת ומהרש"ל בח"ס כתב בענין אמר ודבריו תמוהים קצת מקוגיל דמקמוחות דף ס ע"ל דגונח יונק בשבת:

לעזי רש"י

פלידר"א [פלייגדר"א]. להאנה.

מוסף רש"י

גונח. מיילל (חולין נא: ע"ש) פלמי"ט בלע"ז, לועק מבפנים לבו, כמו גומזי גמח בתמיהי [בקיבה] (תמורה סו:). **לסטים מזויין.** בהמה דקה אין יכולים לשומרה והולכת ורועה בשדות אחרים (שם). **מכי אתא רב לבבל.** וקבע ישיבה בעולה, ושמואל הוא נהרדעא, אבל מעיקרא לא, ופ"ג דגמילי דמצנעה יכניס לבבל ושתרם ושמגר עמו לא פסקה תורה מהם (ניטין ו:). **שבוע הבן.** מילה שהיא לסוף ז' (רשב"ם ב"ב ס:). **ישוע הבן.** פדיון (ע"ז ד:).

עין משפט נר מצוה

קלז א ב מיי' פ"ה מהלכות גזלה ואבידה הלכה ז סמג עשין סו טוש"ע סי' שמ:

קלח ג ד מיי' שם הל' י סמג שם טור ושו"ע ח"מ סימן שמ סעיף ד:

קלט ה ו מיי' פ"ח מהלכות נדרים הלכה יג סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן ריט סעיף ג:

קמ ז מיי' פ"ה מהל' גזלה ואבידה הלכה ב סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סימן שמ סעיף ג ועיין בטור:

קמא ח מיי' שם הלכה ו סמג שם טור ח"מ סימן שמ:

רבינו חננאל

ובלבד שלא ישהא את [העגונה][שבהן] ל' יום. פי' אחרונה כמו הלהן תעגנה, כלומר התאחרו. ת"ר מעשה בחסיד אחד שהיה גונח מלבו ושאלו הרופאים ואמרו אין לו תקנה עד שינק חלב עז רותח משחרית לשחרית. פי' מרציא קול בעין שעול ומשליך דם. **רשב"א** אומר מגדלין כלבים כופרים וחתולות וקופים וחולדת הסנאין מפני שעשויין לנקר את הבית. פי' כלב קטן שצווח בלילה במדברות. **וחתולות וקופדין.** קאת וקפוד, שמה קננה קפוד. תרגום קופרא בלשון ישמעאל קנפד. **מאי חולדת הסנאין** אמר רב יהודה שרצא וחרצא. איכא דאמרי חרזא וקטיני שקי ורעיא ביני ורדיני. מאי שירצא דמיתי שקי. א"ל רב אדא בר אהבה לרב הונא דידך מאי א"ל דידי קא מנטרא להו חובה. פי' שם אשתו. **חובה תקברינהו לבנה.** פר"ח ז"ל דה"ק וכי רוצה היא לקבור את בניה שלא תהא עוסקת לגדלם אלא עוסקת לגדל את הצאן. והואי כשגגה שירצאה מלפני השליט. **רב ושמואל ור"א איקלעו לבי שבוע הבן,** ואמרי לה לבי ישוע הבן. **שבוע הבן,** פי' לבית המילה. ישוע הבן, פי' יום לדת הבן, כדכתיב והמליטה זכר. ישוע ומילוט, אחד הוא. והיה מנהגם לינקם לכבד אבי הבן בבשורת בן זכר.

לבי ישוע הבן. פ"ה פדיון הבן וכן הערוך ופקאי דמתרגמינן פדיון פורקן מ"מ אין צריך לשון ישועה ור"ת פי' שעולה שם בן ועל שם שהולד נושע וממלט ממעי אמו כדכתיב והמליטה זכר (ישעיה סו) נקט לשון ישועה והיו רגילין לעשות סעודה:

פב: מרובה פרק שביעי בבא קמא

עין משפט נר מצוה

אתא איהו ותיקן **אפילו** לדברי תורה. לא קיימא לן הכי אלא כר' יהודה בן בתירא דאמר דברי תורה אין מקבלין טומאה דאמר קרא (חגיי דף קו: ושם) ובמי שמתו (נדה דף כב.) המיטה נהוג עלמא כוותיה ופ"ת דהיכי אלים ר' יהודה לבטל תקנת עזרא וי"ל דללמא סבר ליה כר' יהודה בן בתירא עזרא דבר זה לא נמי התנה שכל מי שרוצה לבטל יבטל דכי הלי גזרוה מותר דאמר ברייתא מועד קטן (דף ג:) לי נמי ליה פשיטא ליה דאי ברוב ישראל דאמרינן גבי שמן כפר מין מעמידין (ע"ז דף לו.) ותע"ג דמשמע התם דאי דיעבד גזר עליו ליה היה ר' יהודה נשיאה יכול לבטלו אע"פ שלא פשט היינו במילתא דכתיב בקלע בקלע אבל תקנת עזרא לא כתיב בקלע בקלע והא דדרשינן במי שמתו (נדרים דף כב:) מדכתיב והודעת לבניך וסמיך ליה יום אשר עמדת שם להלן בעלי קריין לתורין כו' משמיה דרבי יוחנן ה"מ תיקון דבר רוצה דעלמא כדאמר בפ"ק דמציעא (ב"מ דף כג:) ותע"ג דאמר התם דציפצם אין להריס לא חזלין בתר רובא וירושלים הריס סביב לה מכל מקום היו ישראל נכנסין ויוצאין לה לעולם לרגל ובאחר יום השבעה נמי לשלם נדריס ונדבות וגם לומות העולה היו בתין לה לשמורה שקריה רוכלת עמיס וי"ל דמ"מ היו שם מקומות שלא היו מלויים כי שם יושבי ירושלים לבדם אי נמי בימי חזקיה שכל ישראל היו בירושלים ולא היו בתין לשמורה: **ואין מטמא בנגעים דכתיב אחוזתכם וירושלים לא נתחלקה לשבטים.** אין לפרש שנתחלקה שלא שנתנו רושנה של יריחו מתחילה ולפיכך אין מטמא בציפצ"ק ביומא (דף יב.) משמע דלמ"ד לא נתחלקה לא נתחלקה ממש ול"מ מלויה שלא נתחלקה ממש למאי שכר נתחלקה שלא שנתנו רושנה של יריחו מתחילה כמו לר' יהודה דאמר נתחלקה ומטמא ובית המקדש עצמו אין מטמא בע"ג דנתחלק שלא משום שנתנו רושנה של יריחו מתחילה כדאמר התם ויו"ל דבית המקדש שכבר הוא בע"ג דנתחלק לחזרו ונקנו לחומו כדי שיהא לכל ישראל חלק בו אבל ירושלים שם מתחילה נתחלקה למה היו מחזיקין שלא יתגנו על בעליהם: ותיקן טבילה לבעלי קריין דאורייתא הוא דכתיב ואיש כי תצא ממנו שכבת זרע ורחץ את בשרו במים דאורייתא הוא לתרומה וקדשים אתא הוא ותיקן אפילו לדברי תורה: עשרה דברים נאמרו בירושלים אין הבית חלוט בה ואינה מביאה עגלה ערופה ואינה נעשית עיר הנדחת ואינה מטמאה בנגעים ואין מוציאין בה זיזין וגזוזטראות ואין עושין בה אשפתות ואין עושין בה בבשונות ופרדסות חוץ מגגות וורדין שהיו מימות נביאים הראשונים ואין מגדלים בה תרנגולין ואין מלינין בה את המת אין הבית חלוט בה דכתיב וקם הבית אשר לו חומה לצמיתות לקונה אותו לדורותיו וקסבר לא נתחלקה ירושלים לשבטים ואינה מביאה עגלה ערופה דכתיב כי ימצא חלל באדמה אשר ה' אלהיך נותן לך לרשתה וירושלים לא נתחלקה לשבטים ואינה נעשית עיר הנדחת דכתיב ערוך וירושלים לא נתחלקה לשבטים ואינה מטמאה בנגעים דכתיב ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם וירושלים לא נתחלקה לשבטים ואין מוציאין בה זיזין וגזוזטראות מפני אהל הטומאה ומשום דלא ליתזקו עולי רגלים ואין עושין בה אשפתות משום שקצים ואין עושין בה בבשונות משום קוטרא ואין עושין בה גגות ופרדסין משום סירחא ואין מגדלין בה תרנגולין משום קדשים ואין מלינין בה את המת גמרא: אין מגדלין חזירים בכל מקום תנו רבנן כשצרו בית חשמונאי זה על זה היה הורקנוס מבפנים ואריסטובולס מבחוץ ובכל יום היו משלשים להם בקופה דינרין והיו מעלין להם תמידים היה שם זקן אחד שהיה מכיר בחכמת יוונית אמר להם כל זמן שעוסקין בעבודה אין נמסרים בידכם למחר שילשלו דינרין בקופה והעלו להם חזיר כיון שהגיע לחצי החומה נעץ צפרניו בחומה ונזדעזעה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה באותה שעה אמרו ארור האיש שיגדל חזירים וארור האדם שילמד את בנו חכמת יוונית ועל אותה שעה שנינו מעשה שבא עומר מגנות הצריפין ושתי הלחם מבקעת עין סוכר: וחכמת יוונית מי אסירא והתניא אמר רבי בארץ ישראל לשון

ואתא איהו תיקן חפיפה: ושיהו רוכלין מחזרין בעיירות משום תכשיטי נשים כדי שלא יתגנו על בעליהם: ותיקן טבילה לבעלי קריין דאורייתא הוא דכתיב ואיש כי תצא ממנו שכבת זרע ורחץ את בשרו במים דאורייתא הוא לתרומה וקדשים אתא הוא תיקן אפילו לדברי תורה: עשרה דברים נאמרו בירושלים אין הבית חלוט בה ואינה מביאה עגלה ערופה ואינה נעשית עיר הנדחת ואינה מטמאה בנגעים ואין מוציאין בה זיזין וגזוזטראות ואין עושין בה אשפתות ואין עושין בה בבשונות ופרדסות חוץ מגגות וורדין שהיו מימות נביאים הראשונים ואין מגדלים בה תרנגולין ואין מלינין בה את המת אין הבית חלוט בה דכתיב וקם הבית אשר לו חומה לצמיתות לקונה אותו לדורותיו וקסבר לא נתחלקה ירושלים לשבטים ואינה מביאה עגלה ערופה דכתיב כי ימצא חלל באדמה אשר ה' אלהיך נותן לך לרשתה וירושלים לא נתחלקה לשבטים ואינה נעשית עיר הנדחת דכתיב ערוך וירושלים לא נתחלקה לשבטים ואינה מטמאה בנגעים דכתיב ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם וירושלים לא נתחלקה לשבטים ואין מוציאין בה זיזין וגזוזטראות מפני אהל הטומאה ומשום דלא ליתזקו עולי רגלים ואין עושין בה אשפתות משום שקצים ואין עושין בה בבשונות משום קוטרא ואין עושין בה גגות ופרדסין משום סירחא ואין מגדלין בה תרנגולין משום קדשים ואין מלינין בה את המת גמרא: אין מגדלין חזירים בכל מקום תנו רבנן כשצרו בית חשמונאי זה על זה היה הורקנוס מבפנים ואריסטובולס מבחוץ ובכל יום היו משלשים להם בקופה דינרין והיו מעלין להם תמידים היה שם זקן אחד שהיה מכיר בחכמת יוונית אמר להם כל זמן שעוסקין בעבודה אין נמסרים בידכם למחר שילשלו דינרין בקופה והעלו להם חזיר כיון שהגיע לחצי החומה נעץ צפרניו בחומה ונזדעזעה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה באותה שעה אמרו ארור האיש שיגדל חזירים וארור האדם שילמד את בנו חכמת יוונית ועל אותה שעה שנינו מעשה שבא עומר מגנות הצריפין ושתי הלחם מבקעת עין סוכר: וחכמת יוונית מי אסירא והתניא אמר רבי בארץ ישראל לשון

חפיפה. במסרק להרחקה למילתא: **נדרי פורס.** שלא ישנה על שיטתו: **אין הכיס חלוט בה.** כלין בתי ערי מושב שלא גחלה תהיה לו שם ילדה לגחול ושם יגיע יובל ושלח ביובל כבתי ערי חלריס: **ויזין.** קורות יוצאין מן הכתלים: **גוזוטרתות.** חולדליו"ר בלע"ז על פני העלייה מבחוץ: **לבשונות.** מזרפות שיל לקדילות: **גינס ורדין.** כך שמה והיא היתה לריכה לקטורת והיינו ציפת הילדן (כריתות דף ו.) על שם שדרך הורד לגדל על שפת הירדן: **אין מלינין בה את המת.** מת בה אדם נחותו היום קוברים אותו מיד: **עריך.** משמע שאתה יודע למי מיוחדת היא: **אהל טבומאה.** שאתה יכול לומר מן המת מוטל בארץ והנשחוטות מהילות עליו ועל מגשים הרבה ומגיעת מרבה את הטומאה: **משום שדיסים.** דרכן ליגדל בשפאה ומרבים טומאה לפי שאתים שם ומטמאים הקדשים שבירושלים: **קוטרא.** עשן שמשחיר את החומה וגגלי הוא: **סרטון.** עשבים רעים הגדילים שם וזורקין בחון ועוד דרך גגות לזגלן ויש סרטון: **משום קדשים.** שמרגולין מנקרין בשפאה ומביאים בשר שדיסים בפיהם ומטמאין את הקדשים: **גמרא.** מקורת היא בידינו ואין טעם לדבר: הורקנוס ואריסטובולס אחים היו ומריבין על דבר המלוכה: **היו מצטינין.** לומה שבפנים מוידין מעל החומה לינרין מתרומת הלשכה בקופה לחון שבחון לקנות תמידין: **נעץ בפריניו.** מקע"ם שכן דרך חזיר בשגוררין חומו: **ועל חופה שעה שניונו.** בחגגות (דף סד:) מעשה שבא העומר שהיה רגיל לבא מן הקרוב לירושלים לחופה שעה בא מגנות לריפין לחוך מירושלים לפי שהחריבו בני המלור את תבואות השדה: **מבקעת עין סוכר.** שם מקום: לשון

נאמרו בירושלם. אין בית חלוט בה, ואינה חייבת בעגלה ערופה, ואינה נעשית עיר הנדחת, ואין מטמא׳ בנגעין, קא סבר ירושלם לא נתחלקה לשבטים. ואין מוציאין בה זיזין וגזוזטראות משום אהל טומאה, אינמי דלא ליתזקו עולי רגלים. ואין עושין בה אשפתות, מפני שמגדלין בה שרצים. ולא בבשונות, משום קוטרא. ואין עושין בה גגות ופרדיסין, משום סריחת הזבלים, חוץ מגינת ורידין שהיתה מימות הנביאים הראשונים. **ואין מגדלין בה תרנגולין** בירושלם, משום ביזיון דקדשים, שהתרנגולין עשיריו לאכל ולנקר באשפתות השרצים ולטרפם בפיהם ולנקר באכלין ושמא יהלכו בהן על הקדשים. **וגרסינן בתלמוד ארץ ישראל** תני אין מגדלין תרנגולין בירושלם מפני הקדשים, ולא כהנים בארץ ישר׳ מפני הטהרות. **אין מלינין בה מת.** תנינן באבות דר׳ נתן אין מעבירין עצמות אדם בירושלם, ואין נותנין בה מקום לגר תושב, ואין מקיימין בה בית הקברות חוץ מקברי בית דוד וקבר חולדה הנביאה שהיו בירושלם מימות הנביאים הראשונים. ר׳ נתן אומ׳ אף אין בה משום בן סורר ומורה. ושנינו עוד אין ממזר ניכנס בירושלם. **אין מגדלין חזירין בכל מקום.** ת״ר כשצרו מלכי בית חשמונאי היו הורקנוס מבפנים ואריסטובולוס מבחוץ וכול׳. באותה שעה אמ׳ ארור אדם מגדל חזירים וארור אדם שלמד את בנו חכמה יוונית, ועל אותה **מעשה שבא העומר מגנת צריפין וכל׳.** זה המעשה כולו מפורש באר היטב במנחות פרק ר׳ ישמעאל. **תניא ר׳ אליעזר הגדול אומר המגדל כלבים כמגדל חזירים.** ואוקימנה, למיקם ליה בארור.

מסורת הש"ס

קצא א מיי׳ פ״ו מהל׳ שכנים הלכה ט סמג עשין פה טוש״ע ח״מ סי׳ קט סעיף ו:

קצב ב מיי׳ פ״ה מהל׳ מקוואות הלכה ה סמג עשין רמח:

קצג ג מיי׳ פ״ד מהלכות קריאת שמע הלכה ח טוש״ע ס״ח סי׳ פח:

קצד ד מיי׳ פ״ו מהל׳ בית הבחירה הלכה יד סמג עשין קפד:

קצה ה מיי׳ שם ופי״ב מהל׳ שמיטה ויובל הלכה יב:

קצו ו מיי׳ פ״ו מהלכות בית הבחירה הלכה יד וע״ע מהל׳ רוצח הלכה ד:

קצז ז מיי׳ פ״ו מהלכות בית הבחירה הלכה יד ופ״ד מהלכות עו״נ הלכה ד:

קצח ח מיי׳ פ״ו מהל׳ בית הבחירה הלכה יד ופי״ד מהלכות טומאת צרעת הלכה יא:

קצט ט י כ ל מ ג מיי׳ פ״ו מהלכות בית המקדש הלכה יד:

קפ ס מיי׳ פ״ב מהלכות מלכים הלכה יד:

מוסף רש"י

לא נתחלקה ירושלים לשבטים. ומקן קא מקני ליה (ערכין לב:). **נותן לך לרשתה.** ולין ירושלים ירושה, דקסבר לא נתחלקה לשבטים (יומא כג:). **ואינה מטמאה בנגעים דכתיב כר׳ אחוזתכם.** שלין אחחה להם, קסבר לא נתחלקה לשבט ובניהן, אלא כל השבטים שוין בה (יומא יב: וכערי״ז מגילה כו:). **בית חשמונאי.** שני אחים סיו מתקוטטים על המלוכה, הורקנוס ואריסטובולוס (סוטה מח:). **ואריסטובולוס מבחוץ.** לר על ירושלים וסיו עמו מיל רומיים (שם, לגירסתו: הורקנוס מבחוץ). **היה שם זקן אחד.** מצפוים (שם). **שהיה מכיר בחכמת יוונית.** למיחוש (מנחות סד:) לשון סמכה שמדכרים בו בני פלטין ואין שאר העם מכירים בו (סוטה מח:). **אמר להם.** לאותן שבחון (שם). **ונזדעזעה ארץ ישראל.** מחמת המלך שנערה על מילוי שמו (שם). **מעשה שבא עומר כר׳.** שאותן החילות החריבו כל מניות ירושלים (מנחות סד:) שאותה שנה החריבו החילות את הכרמים שבמניות מדינת ירושלים והולרך להניף אותה שנה את העומר מגנות לריפים, ובאחר העיים מלוח העומר להניף מן הקרוב לירושלים כדאמרי כרמל מקריב, שיהא הזרע לח וכסך מלח ממנו וכשהוא בח מרמוח מחייבש ומחמעך ואין כל השבלת מלח מן הגרעין (סוטה מח:).

תורה אור השלם

1. וְאִישׁ כִּי תֵצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת זָרַע וְרָחַץ בַּמַּיִם אֶת כָּל בְּשָׂרוֹ וְטָמֵא עַד הָעָרֶב: ויקרא טו טז
2. וְאִם לֹא יִגְאַל עַד מְלֹאת לוֹ שָׁנָה תְּמִימָה וְקָם הַבַּיִת אֲשֶׁר בָּעִיר אֲשֶׁר לוֹ חֹמָה לְצָמִיתֻת לַקֹּנֶה אֹתוֹ לְדֹרֹתָיו לֹא יֵצֵא בַּיּוֹבֵל: ויקרא כה ל
3. כִּי יִמָּצֵא חָלָל בָּאֲדָמָה אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ לָרִשְׁתָּהּ נֹפֵל בַּשָּׂדֶה לֹא נוֹדַע מִי הִכָּהוּ: דברים כא א
4. כִּי תִשְׁמַע בְּאַחַת עָרֶיךָ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ לָשֶׁבֶת שָׁם לֵאמֹר: דברים יג יג
5. כִּי תְבֹאוּ אֶל אֶרֶץ כְּנַעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם לַאֲחֻזָּה וְנָתַתִּי נֶגַע צָרַעַת בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֻזָּתְכֶם: ויקרא יד לד

גליון הש"ס

גמ׳ הורקנוס מבפנים. במנחות דף סד ע״ב ובסוטה דף מט ע״ב מיתא בהיפך הורקנוס מבחון ואריסטובולוס מבפנים:

לעזי רש"י

אולדליו"ר [אלידוי"ר]. גזוזטרה, מרפסת.

רבינו חננאל

אתא הוא תקין חפיפה. ושיהו רוכלין מחזרין בעיירות, **משום תכשיטי נשים. ומדאורייתא** בעלי קריין אסורין בתרומה ובקדשים ומותרין בדברי תורה. אתא איהו תיקן טבילה לבעלי קריין אפילו לדברי תורה. והאידנא נהוג עלמא כר׳ יהודה בן בתירה בדברי תורה כדגרסינן מעשה בתלמיד אחד שאירגע בו קרי והיה מגמגם וקורא למעלה מר׳ יהודה בן בתירה אמ׳ לו פתח פיך ויאירו דבריך שאין דברי תורה מקבלין טומא׳ שנ׳ הלא כה דברי כאש נאם יי״ וגו׳, וכר׳ ישעיה בכלאים דתניא ר׳ ישעיה אומ׳ לעולם אינו חייב עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן שלשתן בבת אחת במפולת יד, שכך הוא מפורש בספרן אתו ואת בנו. נוהג בארץ, וכר׳ אלעאי בראשית הגז, דתניא ר׳ אלעאי אומ׳ אין ראשית הגז נוהג אלא בארץ. **עשרה דברים**

מסורת הש"ס

ע) ב״ב כב., ג) [ל״ל נמיס אח כל בשרו], ג) [יומא כב. ערכין לב: אנות לה״ר פ׳ לה מוספתא דנגעים פ״ו], ד) [מגיגה כו. זבחים סו.], ה) סוטה מה:, ו) יומא יב. [מגילה כו.], ז) סוטה מט: מנחות סד:, ח) נעז לחן מחכמת יוונית. רש״ל, ט) [מנחות סד:], י) עיין סטעם בזוהר נשא, כ) ס״ל ופוס, ל) [ד״ה נרכיו], מ) [ד״ה ממנו], נ) [ד״ה מהיכן],

החובל פרק שמיני בבא קמא פד.

מסורת הש"ס

ו) [לעיל נח., וש"נ], ז) כתובות לח., ג) מכות כב:, ד) [ס"ל לרבינו יונה ז"ל], ה) [לעיל כו: לקמן פה.], ו) גי' רש"ל רבינו, ז) [ויקהל כד], ח) [לעיל ה.], ט) עיין רש"ל,

קטן שהרג. מדם נקם שהרג את הגדול: **קיטע וקיטע חילף אני קורח כו'.** וכי תימא הכא נשקול ממונא המורה למרה משפט שוה: **ופטרינן ליה.** בולא כלום והוי משפט שוה לו ליטול מבר ממש לו לפטור לגמרי: **מאי עבדינן ליה.** הא גברא קטילא הוא והוה ליה [9]עדות שאי אתה יכול להזימה דהא מי משתכחי עדים זוממים פטוריס לגבוה קטילא נעו למקטל והלכך חיובו גמי פטור וכי תמרינן נמלו הן הנסקפין (סנהדרין דף עח.): **יד ניד. גבי עד זומם כתיב ומשמועינן דמשם הועיד נמיס פלוגי שקיטע יד מבילו משלם ממון שיתן ליד: במקום נזק.** ותע"פ שיש שם תשלומי המזק משלם אף הנשר ומקרע יתילת קדליס דהא כתיב כויה תחת כויה למה לי פצע תחת פצע. וכויה וחבורה מדריש לקמן (ע"ב): **ואיכא חיובא דנא מפנק כו' נפקא חיובא.** מפצע תחת פצע למיתב ליה היאך דניני ניני: **היזק.** מהכ. כמו משור הייט בתמכת שבת (דף קיט.): **אלא במזיק.** עיבו של מזיק שיימינן כמה הוא שוה ליתכר עבטיו וכמה הוא יפה בלא עין והיינו ממש דקתמר עיבו של מזיק ישתומה תחת עיבו של ניזק: **וחמור אין משלם אלא נזק.** כדלמרינן בפ' ג' (דף כו.) לית בעמיתו[ו] ולא שור בעמיתו: **והא קמחייבת ליה ניזוקא.** אתה חב ומרייע לו שמוחל אתה על חבלותיו דהא משלומיו של תיוק הן ולא אבך כדמניא לקמן (דף פז:) קטיעס יעשה להס סגולה: **דאלס.** לעס וכסס: **לו הניזוס לעבד.** הוליל ודבר שאין קנוי הוא אין גוביו אותו בעבד. וטעמא מפרש לקמן: **דאי אפשי.** הכי אמר להו שומו ליה והיוס לו למחר אס יתפס מאלו יעבדנו: **נזקי שור בשור.** נזקי שור שאמו לו על ידי השור: **נזקי שור באדם.** נזקין שאמו לשור על ידי אדם ידעינן למשיימיה כעבדא:

מלהים

רב אשי אמר אתיא תחת תחת משור. ושמא מחוורתי סבבי לחומה ג"ם לענין מיטב[ה] ואין להוליא מג"ם עין תחת עין מפשטיה דמשמע עין ממש אלא מדרשא אחרינא: **אלא** בדמזיק. דס"ל לרבי אליעזר דהוי ככופר [9] דמשלם דמי מזיק לרשעה קרייה כופר מבל אתה לוקח כופר כו' [ז] ותנאי דלעיל ס"ל דלוקח בכופר משלם דמי מזיק משום פדיון נפשו:

זילו שומו ליה ד' דברים. היה סבור למדם הזיקו ואותו קטן כל כך גדול היה דמכלמי ליה ומכלס: קנסא

ח) [לעיל נב.], ט) כתובות לב., י) [ס"ל כרבינו יונה ז"ל], כ) [ב"ק לה.], ל) [לעיל כו.], מ) [לעיל נב.], נ) [ב"ק לה.], ס) [לעיל כו.], ע) [ב"ק לה.], פ) [לעיל כו.], צ) [ב"ק לה.], ק) [לעיל כו.], ר) [לעיל כו.], ש) [לעיל כו.], ת) [לעיל כו.], א) [לעיל כו.], ב) [לעיל כו.], ג) [לעיל כו.], ד) [לעיל כו.], ה) [לעיל כו.], ו) [לעיל כו.], ז) [לעיל כו.], ח) [לעיל כו.], ט) [לעיל כו.], י) [לעיל כו.], כ) [לעיל כו.], ל) [לעיל כו.], מ) [לעיל כו.], נ) [לעיל כו.], ס) [לעיל כו.], ע) [לעיל כו.], פ) [לעיל כו.], צ) [לעיל כו.], ק) [לעיל כו.], ר) [לעיל כו.], ש) [לעיל כו.], ת) [לעיל כו.],

תורה אור השלם

1. מִשְׁפָּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם כַּגֵּר כָּאֶזְרָח יִהְיֶה כִּי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם:
ויקרא כד כב
2. שֶׁבֶר תַּחַת שֶׁבֶר עַיִן תַּחַת עַיִן שֵׁן תַּחַת שֵׁן כַּאֲשֶׁר יִתֵּן מוּם בָּאָדָם כֵּן יִנָּתֵן בּוֹ:
ויקרא כד כ
3. וְאִישׁ כִּי יִתֵּן מוּם בַּעֲמִיתוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה כֵּן יֵעָשֶׂה לוֹ:
ויקרא כד יט
4. וְלֹא תָחוּס עֵינֶךָ נֶפֶשׁ בְּנֶפֶשׁ עַיִן בְּעַיִן שֵׁן בְּשֵׁן יָד בְּיָד רֶגֶל בְּרָגֶל:
דברים יט כא
5. וְעָשִׂיתָם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ:
דברים יט יט
6. עַיִן תַּחַת עַיִן שֵׁן תַּחַת שֵׁן יָד תַּחַת יָד רֶגֶל תַּחַת רָגֶל:
שמות כא כד
וְאִם אָסוֹן יִהְיֶה וְנָתַתָּה נֶפֶשׁ תַּחַת נָפֶשׁ:
שם כג
7. כְּוִיָּה תַּחַת כְּוִיָּה פֶּצַע תַּחַת פֶּצַע חַבּוּרָה תַּחַת חַבּוּרָה:
שמות כא כה
8. אִם יָקוּם וְהִתְהַלֵּךְ בַּחוּץ עַל מִשְׁעַנְתּוֹ וְנִקָּה הַמַּכֶּה רַק שִׁבְתּוֹ יִתֵּן וְרַפֹּא יְרַפֵּא:
שמות כא יט
9. אוֹ נוֹדַע כִּי שׁוֹר נָגָף הוּא מִתְּמוֹל שִׁלְשֹׁם וְלֹא יַשְׁמִרֶנּוּ בְּעָלָיו שִׁלֵּם יְשַׁלֵּם שׁוֹר תַּחַת הַשּׁוֹר וְהַמֵּת יִהְיֶה לוֹ:
שמות כא לו
10. וְאִם אָסוֹן יִהְיֶה וְנָתַתָּה נֶפֶשׁ תַּחַת נָפֶשׁ:
שמות כא כג
11. וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָ חֲמִשִּׁים כֶּסֶף וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּה לֹא יוּכַל שַׁלְּחָהּ כָּל יָמָיו:
דברים כב כט

הגהות הב"ח

(ג) גמ' עין ממש אמרת כמי שהיה קומה: (ד) שם אביי אמר תניא:

רבינו חננאל

הא דתניא ר' שמע' בן יוחאי אומ' הרי שהיה סומא וסימא קיטע וקטע וכולי', ודחינן לה, היכא דאיפשר איפשר לא איפשר דלא איפשר לא איפשר ופטרינן ליה. הא דתנן **דבי ר' ישמע' אמ'** קרא כן יתן בו בחובל ואין נתינה דכת' בכל מקום אלא ממון, כדכת' ונתן לאבי הנערה חמשים כסף. ודחינן, או הכי האי דכתב ואיש כי יתן מום בעמיתו, האי נתינת ממון היא נתינת מום היא, והיא החבלה. ואמר', דבי ר' ישמעאל קרא יתירא קא דרשי, כן יתן בו מופנה הוא, לא אתא אלא לאשמעינן נתינת ממון הוא. דבי ר' תנא, יד ביד דבר הניתן מיד ליד, ומאי ניהו ממון. ואוקימנה דר' (אמי) [נמ'] קרא יתירא דריש. **אביי** ילוף לה מתנא דבי חזקיה, עין תחת עין ולא עין ונפש תחת עין. ודחו לה הכי, או אמדוה דיכול לקבל לעוורי עיניה ולא לימות, ובהדי דעוורין ליה מית לא חיישין לה (דהנתן) [דהתנן] גבי מלקות אמדוהו ומת תחת ידו פטור. **רב זביד** ילוף

גליון הש"ס

רש"י ד"ה מאי עבדינן ליה וכו' עדות שאי אתה יכול להזימה. ק"ל היך יוכל להזים עדות שמ"מ יכול להזימה לא מיקרי עדות ומהרי שמא בתמיה לא הרג ס"ק מאי פריכות הא שפיר מתקיים משפט אחד ללא דפטרינן ליה לגיסא עדות להרג וע"ש: תוד"ה אלא בדמזיק וכו' דמשלם דמי מזיק. לעיל דף מ ע"ש:

מוסף רש"י

אמדוהו ומת תחת ידו פטור. בשלים ב"ד חוץ, ומאמן (מכות ח.) ילא הלה המכה את בנו ובתו ב"ד (מכות כב:). **ליתן צער במקום נזק.** לשפיעו היכל לשיעל נזק משלם נמי לצער, ללא מימת לצער לכתפה דממנע היינו בלליכל נזק, כגון כוותו בשפוח על לפניו ללא לשפמיס מכפיס (לעיל כו:) שמשלם שנותן לו דמי ידו אין פוטרים אותו מן הלצער לומר הואיל וקנה ידו יש עליו לתתכה בכל מה שילמה, ללא אומרים יש לו לתכה בשם שאינו מצטער כל כך חוס מתכה בנחל ובינהל (שמות כא כה).

רבינו חננאל (המשך)

לה מפצע תחת פצע ליתן צער במקום נזק. ודחו לה הכי, כגון שהחובל גבור ואינו חושש בזו החבלה עלי' כל כך והנחבל יש לו צער גדול מזו החבלה, שצריך להרציא מן החובל מה שהוא ביני ביני ולתתו לנחבל, וזה הוא צער במקום נזק. וכך לדברי ר' פפא שהחובל עשו לו כאשר עשה, הרציא עינו כאשר הרציאו ועלתה ארוכתו ונתרפא מהרה. וזה פירוש סליק בישריה הייא. והנחבל לא עלתה עדיין ארוכתו, שחייב החובל לתת לו עד שיתרפא. **רב אשי אמ'** אתיא תחת תחת וכול'. ואסיקנא, אתיא תחת תחת מתחת אשר ענה דהוה ממון והוא אדם מאדם. **תניא ר' אליעזר אומ'** עין תחת עין ממש. ר' אליעזר חולק עליהם כולם. ופירוק רב אשי לאוקומי פירוקיה דרבא ואמ' טעמ' דר' אליעזר שאין שמין שומת העין כעבד בניזק אלא במזיק. **ההוא חמרא דקטע ידא דינוקא,** דין רב יהודה לשום אותו כעבד ולשלם בעל החמור הנזק. לית הילכתא כותיה אלא אי תפס, אבל אפוקי לא מפקינן מיניה, דקימא לן כרבא דאמ' כל הנישום אין גובין אותו בבבל. ואף על פי שאין גובין, (או) [דאי] תפס הניזק ממון המזיק לא מפקינן מיניה אלא שימין ליה ומחלטין ליה. **רבא לטעמיה דאמר ניזקי שור בשור [ונזקי שור באדם],** כגון שהזיק האדם את השור, כגון אלו גובין בבבל בלבד. ואף על גב דבענן א"ם וליכא, פיר' דיין דמיתקרי א"ם, בחוצה לארץ ליכא.

קטן שהרג את הגדול וגדול שהרג את הקטן היכי קטלינן ליה התורה אמרה [1]משפט אחד יהיה לכם משפט השוה לכולכם אלא נשמה שקיל מיניה נשמה אמר רחמנא נשקול מיניה ה"נ נהורא שקיל מיניה נהורא אמר רחמנא נשקול מיניה: תניא אידך רבי שמעון בן יוחי אומר עין תחת עין ממון אתה אומר ממון או אינו אלא עין ממש [מ] הרי שהיה סומא וסימא קיטע וקיטע חיגר וחיגר היאך אני מקיים בזה עין תחת עין והתורה אמרה משפט אחד יהיה לכם משפט השוה לכולכם אמרי ומאי קושיא דלמא היכא דאפשר אפשר היכא דלא אפשר לא אפשר ופטרינן ליה דאי לא תימא הכי טרפה שהרג את השלם מאי עבדינן ליה אלא היכא דאפשר אפשר היכא דלא אפשר לא אפשר [ס]ופטרינן ליה דבי רבי ישמעאל תנא אמר קרא [ב]כן ינתן בו ואין נתינה אלא ממון אלא מעתה [ב]כאשר יתן מום באדם הכי נמי דממון הוא אמרי דבי רבי ישמעאל קרא יתירא דרשי מכדי כתיב [ג]ואיש כי יתן מום בעמיתו כאשר עשה כן יעשה לו כן ינתן בו למה לי ש"מ ממון כאשר יתן מום באדם למה לי [פ]אידי דבעי מיכתב כן ינתן בו כתב נמי כאשר יתן מום באדם דבי רבי חייא תנא אמר קרא [ד]יד ביד דבר הניתן מיד ליד ומאי ניהו ממון אלא מעתה [ה]רגל ברגל נמי הכי הוא אמרי דבי רבי חייא קרא יתירא קא דרשי מכדי כתיב [ו]ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו אי סלקא דעתך ממש יד ביד למה לי ש"מ ממון רגל ברגל למה לי אידי דכתיב יד ביד כתב נמי רגל ברגל אביי [ס] אומר אתיא מדתני דבי חזקיה [ב]דתנא דבי חזקיה [ח]עין תחת עין נפש תחת נפש ולא נפש ועין תחת עין ואי סלקא דעתך ממש זימנין דמשכחת לה עין ונפש תחת עין דבהדי דעויר ליה נפקא ליה נשמתיה ומאי קושיא דלמא מימד אמדינן ליה אי מצי מקבל עבדינן ואי לא מצי מקבל לא עבדינן ואי אמדינן דמצי מקבל ועבדינן ביה ונפק רוחיה אי מיית לימות מי לא תנן גבי מלקות [ב]אמדוהו ומת תחת ידו פטור רב זביד משמיה [ק]דרבה אמר אמר קרא [ר]פצע תחת פצע [ש]ליתן צער במקום נזק ואי סלקא דעתך ממש כי היכי דלהאי הוי ליה צערא להאי נמי אית ליה צערא ומאי קושיא דלמא איכא איניש דמפנק אית ליה צערא טפי ואיכא איניש דלא מפנק ליה צערא למאי נפקא מינה למתבי ליה היאך דביני ביני רב פפא משמיה דרבא אמר אמר קרא [ת]ורפא ירפא ליתן רפואה במקום נזק ואי סלקא דעתך ממש כי היכי דהאי בעי אסייא האי נמי בעי אסייא מאי קושיא דלמא איכא דסליק בשריה הייא ואיכא דלא סליק בשריה הייא למאי נפקא מינה למיתב ליה היאך דביני ביני רב אשי אמר אתיא תחת תחת משור כתיב הכא [ו]עין תחת עין וכתיב התם [ט]שלם ישלם שור תחת השור מה להלן ממון אף כאן ממון מאי חזית דילפת תחת תחת משור נילף תחת תחת מאדם דכתיב [י]ונתת נפש תחת נפש מה להלן ממש אף כאן ממש אמרי דנין נזקין מנזקין ואין דנין נזקין ממיתה אדרבה דנין אדם מאדם ואין דנין אדם מבהמה אלא אמר רב אשי [יא]מתחת אשר ענה יליף ליה אדם מאדם ונזיקין מנזיקין תניא ר"א אומר עין תחת עין ממש סלקא דעתך רבי אליעזר לית ליה ככל הני תנאי אמר [ו]רבה לומר שאין שמין אותו כעבד א"ל אביי אלא כמאן כבן חורין בן חורין מי אית ליה דמי אלא אמר רב אשי לומר שאין שמין אותו בניזק אלא במזיק: ההוא חמרא דקטע ידא דינוקא אתא לקמיה דרב פפא בר שמואל אמר להו זילו שומו ליה ארבעה דברים אמר ליה רבא והא אנן חמשה תנן א"ל לבר מנזק קאמינא אמר ליה אביי והא חמור הוא וחמור אינו משלם אלא נזק אמר להו זילו שומו ליה נזקיה והא כעבדא בעי למשיימיה אמר להו זילו שיימוהו כעבדא אמר להו אבוה דינוקא לא בעינא דזילא ביה מילתא אמרו ליה והא קא מחייבת ליה לינוקא אמר להו לכי גדיל מפייסנא ליה מדידי: ההוא תורא דאלם ידיה דינוקא אתא לקמיה דרבא אמר להו זילו שיימוהו כעבדא אמרו ליה והא מר הוא דאמר [ב]כל הנישום כעבד אין גובין אותו בבבל אמר להו לא צריכא [ד]דאי תפס רבא לטעמיה דאמר רבא נזקי שור בשור ונזקי שור באדם גובין אותו בבבל נזקי אדם באדם ונזקי אדם בשור ונזקי שור באדם גובין אותו בבבל מ"ש נזקי אדם באדם ונזקי אדם בשור דלא אלהים בעינן וליכא נזקי שור בשור ושור באדם נמי אלהים

עין משפט נר מצוה

י א מיי' פ"ג מהלכות חובל הלכה ט ופ"ל מהל' עדות הלכה ז:
יא ב מיי' פט"ו מהלכות סנהדרין הלכה יב:
יב ג מיי' פ"ה מהלכות סנהדרין הלכה י סמג עשין לה טוש"ע מ' ס' ו:
יג ד מיי' שם הלכה יז סמג שם טוש"ע מ"מ ס' ו פעיף ה:

פד: החובל פרק שמיני בבא קמא

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

קנסא קמגבית בבבל. נראו דוקא קנס אבל ממון אית ביה כיס חסרון כיס קרי ליה קנס: **אי נמי אית ביה חסרון כיס ולא שביח לא עבדינן שליחותייהו.** וגזלות ואבדות דבעי מומחין כדאמר בפרק קמא דסנהדרין (דף ג:) אימא למימר דגזלות ואבדות מילתא דלא שביח היא (ב) (טפי) אבל הולאות והלוואות שביחי וכן יש בהמגרש (גיטין דף פח: ושם) ותימה דבכמה מקומות שהיו דיני גזלות בהגוזל (לקמן דף קו:) הכוס גברא לגזל פדגא לתורא והגוזל בתרא (לקמן דף קטו.) נראה שגג שפרא והכוס לגג גלימא ובהרבה מקומות יש לתמוה לכל הנהו מיירי בממש או ע"י דמ"ל מקבעו דינא לגי' דאמר בפרק קמא (דף טו:) וי"מ דדוקא גזלות שע"י מבלות כגון דמנעו בי תרי ומחו מהדדי עד שתקף אחד מהן וגזל את חבירו דכי הדי גווע לא שביח (ב) [טפי] ולא עבדינן שליחותייהו ומעשים בכל יום שאנו דנין דיני גזלות: **צער** שלא במקום נזק דמשתלם מאן תנא. פירשתי בפרק ג' (דף טו: ושם ד"ה הא): כלל

אלהים בעינן וליכא אלא מאי שנא שור בשור ושור באדם דשליחותייהו קא עבדינן מידי דהוה אהודאות והלואות אדם באדם ואדם בשור נמי שליחותייהו קא עבדינן מידי דהוה אהודאות והלואות אמרי כי קא שליחותייהו במידי דקים לן בגויה במידי דלא קים לן בגויה לא עבדינן שליחותייהו אמרי שור בשור ושור באדם נמי לא קים לן בגויה אלא פוק חזי (ג) היכא מזדבני תורא בשוקא אדם באדם ואדם בשור נמי פוק חזי היכא מזדבני עבדי בשוקא ועוד תשלום כפל ותשלום ארבעה וחמשה דקיצי נעבד שליחותייהו אמרי כי קא עבדינן שליחותייהו בממונא (ד) בקנסא לא עבדינן שליחותייהו אדם באדם (ה) דממונא הוא נעבד שליחותייהו (ו) כי קא עבדינן שליחותייהו במילתא דשביחא אדם באדם דלא שביחא לא עבדינן שליחותייהו

הרי בושת (ז) ופגם דשביח נעביד שליחותייהו אמרי הכי נמי דהא רב פפא אגבי ארבע מאה זוזי לבושת והא ליתיה לדרב פפא (ח) דשלח ליה רב חסדא לרב נחמן ושלח ליה חסדא חסדא קנסא קא מגבית בבבל (ט) אלא כי עבדינן שליחותייהו במילתא דשביחא ואית ביה חסרון כיס אבל מילתא דשביחא ולית ביה חסרון כיס אי נמי מילתא דלא שביחא ואית ביה חסרון כיס לא עבדינן שליחותייהו (י) הלכך אדם באדם אע"ג דאית ביה חסרון כיס כיון דלא שביחא לא עבדינן שליחותייהו בושת אע"ג דשביחא כיון דלית ביה חסרון כיס לא עבדינן שליחותייהו ושור בשור גובין בבבל והאמר רבא שור שהזיק אין גובין אותו בבבל דאזיק מאן אילימא דאזיק אדם מאי אידיא שור דאזיק אדם אפילו אדם דאזיק אדם נמי אין גובין אותו בבבל אלא פשיטא דאזיק שור וקתני אין גובין אותו בבבל אמרי התם בתם הכא במועד והאמר רבא (יא) אין מועד בבבל אמרי דאייעד התם ואייתוה להכא (יב) והא מילתא דלא שביחא היא ומילתא דלא שביחא הא אמרת דלא עבדינן שליחותייהו דאתו רבנן דהתם וייעדוה הכא (יג) סוף סוף מילתא דלא שביחא היא ואת אמרת מילתא דלא שביחא לא קא עבדינן שליחותייהו (יד) אלא כי קאמר רבא בשן ורגל דמועדין מתחילתן נינהו: צער כוואו בשפוד או במסמר וכו': צער שלא במקום נזק משתלם מאן תנא אמר רבא בן עזאי היא דתניא רבי אומר כויה נאמרה תחילה בן עזאי אומר חבורה נאמרה תחילה במאי קא מיפלגי רבי סבר כויה דלית בה חבורה משמע כתב רחמנא חבורה לגלויי עלה דכויה דאית בה חבורה אין אי לא לא ובן עזאי סבר כויה דאית בה חבורה משמע כתב רחמנא חבורה לגלויי עלה דכויה דלית בה חבורה מתקיף לה רב פפא אדרבה איפכא מסתברא רבי אומר כויה נאמרה תחילה סבר כויה דאית בה חבורה משמע כתב רחמנא חבורה לגלויי עלה דכויה דלית בה חבורה בן עזאי אומר חבורה נאמרה תחילה סבר כויה דלית בה חבורה משמע כתב רחמנא לגלויי עלה דכויה דאית בה חבורה אין אי לא לא ואמסקנא קיימי אי נמי דכולי עלמא כויה בין דאית בה חבורה בין דלית בה חבורה משמע והכא בכלל

חייב על כויה גרידא לפיכך נלע"ד לפי זה חבורה לריכה לגלח לגלח צער לכך הוצרכה חבורה ללמד שחייב כלום על שיהא חבורה עמה לכיון דמשלם רפוי משום חבורה משלם נמי צער אבל שלא במקום חבורה כגון על לפורן פטור לצער נלע"ד נזק לא משלם דלי נאו משום הכי לא מצטריך חבורה להשתא כויה נלע"ד חבורה שמעינן לחייב כל שכן חבורה שיש בה נזק: **בן עזאי סבר כויה דלית בה חבורה משמע.** והיינו דקאמר חבורה נאמרה תחילה כלומר מכויה המתורה לראשונה היינו שומעין שאין חייב נלע"ד נצער נלע"ד נזק כמתניתין: **לימא מסתברא.** ומתניתין רבי היא ולא בן עזאי דלא עקיבין ליה מרבי לחוד סדרה ועוד דסבי מסתברא טפי להא נאמרה דקאמרי רבי ובן עזאי אמילתא קיימי דמתוקמא כה לרשת דקאי ולאו ממשעות קאי קאי לסוף המקרא עמיד להוציאו וסבי קאמר רבי סוף המקרא מוכיח גבי כויה נלע"ד חבורה שיש בכתוב בתחילתו ונצער משמלם שלא במקום נזק מאי טעמא כויה לחיים בה חבורה משמע כתב רחמנא כו' ובן עזאי אומר סוף המקרא מוכיח גבי חבורה נאמרה תחילה. פירי, ר' סבר כויה בה חבורה משמע, ולא היה צריך לכתוב חבורה בפסוק דממילה

מחיים נעינן. דהא כולהו בפרשת שלח המשפטים כתיבי מדם בנפש וכי ילינון מדם בשור וכי יגח [שמות כא] ובהניא פרשה כתיב על המחיים יצא דבר שניסת[ג] ומקבר אכולהו קאי והיינו מומחין ומסוכין ובבבל אין סמיכה כדאמר בסנהדרין פ' קמא (דף יד.). **שור בשור ושור בחדם** נמי הכא כתיבי שור בשור וכי יגוף שור וגו'[ד] שור בחדם מרבינא שומריס הכא כתיבי (ה) ושליחות יד הכא כתיבי: **מידי דהוה אהודאות והלוואות.** דאמר בפרק קמא דסנהדרין (ד' ג.) דלא בעינן מומחין שלא תנעול לפני בפני לוין. והודאות הכא לידון בעדי הודאה שאמרו בפניו הודה לו והלוואות שבא לידון בעדי הלוואה שאומרים בפניו הלוה לו: **דלא קים ליה לן.** כגון שבא לבעינן למשיימיה: **בממוני כפל נעבד שליחותייהו.** שאמר קיימא לן דאין דנין דיני קנסות בבבל: **חדם בחדם דממונא הוא.** דקא מפסידה מדמיה: **ופגם.** שייך בחומם ומפסה והוא במקום נזק דאין לחומדים כמה חדם רולה ליתן בין שפסה בחולה לבעולה להשלה לעבדו שיש לו קורת רוח ממנו שאמר ממונא הוא דלפסדה מכספא. **ובושת** לאו קנס הוא שהרי אין קנוב שלא לפי המבייש והמתביים: **ד' מאה ווזי.** כדאמרן לרש בחזנו שלא בשערו כו' בפתני' (לקמן דף 5.): **דשלח ליה רב חסדא.** בהמניח את הכד (לעיל דף מז:): **חסרון כיס ושביח.** חולאה והלוחה: **מאי לאיזיל שור דחזיק אחד.** שלא שביח לגמרי: **אפילו אחד דחזיק אחד.** דשביח טפי קאמר רבא לאין דין: **בשן.** אין גובין דקיימא לן פלגא נזקא קנסא בפ"ק (ד' טו:): **אין מועד בבבל.** לכיון דמגיחות דתמות לא מייתינן ליה לבי דינא היכי מייעד ליה: **והא לא שביחא הוא.** לבא שור מועד מאכין ישראל לבבל ומעמידין לעיל בעיא בעיא שביח לא עבדינן שליחותייהו: **שלח כי קאמר רבא.** דשור בשור גובין בבבל: **בשן ורגל קאמר.** כגון שנאמכך בחבירו להנאתו והזיקו (ו) (והפילו על שור אחר) דהיינו מולאה דשן או שהזיק את שור חבירו בגופו דרך הילוכו שלחפו ולא כיון לשור תולאה לרגל: **צער שלא במקום נזק.** כי מתניתי' על לפורנו דלא לפחמיה: ס"ג **רבי אומר כויה נאמרה תחילה בן עזאי אומר חבורה נאמרה תחילה: כויה לים בה חבורה משמע.** והיינו דקאמר כויה לחיים בה חבורה משמע נאמרה תחילה כלומר כויה שחייב בכתוב בתחילתו אינה אלא לחיים בה חבורה משמע כתב רחמנא כו' ובן עזאי אומר סוף המקרא מוכיח גבי חבורה נאמרה תחילה כלומר מסוף המקרא נאו למדין שכויה בחמנא בתחילתו אינה אלא לחיים בה חבורה משמע כתב רחמנא כו' ובן עזאי אומר סוף המקרא מוכיח גבי חבורה נאמרה תחילה) דלית בה חבורה משמע כו': **ואמסקנא קיימי.** האי נאמרה דקאמרה בסוף הדברה ועיקרה שהיה עומדת קיימי:

רבי

(ג) גיטין פח:, (ד) [שמות כא], (ה) [שם כא], (ו) [שמות כא], (ז) ב"ק מ"ו, (ח) ב"ק מ"ו, (ט) ב"ק מ"ו, (י) ד"ה אין, (יא) ב"ק מ"ו,

הגהות הב"ח

(א) גמ' אלא פוק חזי (סיכלו). מז"מ וע"ב ס"ל כמה וכן בסמוך: (ב) שם אלא בחלא בפגם דממונא הוא: (ג) שם הכי נוסא דבסיום כ"ל ותיבת ופגם בסמוך:

מוסף רש"י

במילתא דשביחא. אלאא וכן גנו (גיטין פח:).

רבינו חננאל (המשך)

שמעינן לה, אם הכאה בלא חבורה חייב דהכאה בחבורה לא כל שכן. כתב רחמנא חבורה לאשמועינן דכויה אי אית בה חבורה אין, אי לא לא מיחייב. בן עזאי אומ' חבורה נאמרה תחלה. חס ושלום שמהפך הפסוק, אלא כך פירושו, כויה דאית בה חבורה משמע, נמצאת כאילו כתוב חבורה בכויה. הדר כתב רחמנא חבורה לגלויי עלה דכויה ואף על גב דלית בה חבורה חייב, כתנא דידן דאמ' משלם צער בלא חבורה. **ואתקיף רב פפא עלה, אדרבה איפכא מיסתברא.** כר' דאמ' כויה נאמרה תחלה אית לן למשמע מינה כי כויה דאית בה חבורה משמע. כתב רחמנא חבורה, גילה לנו שהכויה שאמ' לא היתה בה חבורה, ומתני' ר' היא. בן עזאי שאמ' חבורה נאמרה תחלה, כויה לית בה חבורה משמע. והכי קאמ', כויה דלית בה חבורה חייב וכל שכן החובל בחבירו ועשה בו חבורה. ונמצא מדוקיא דקא כאלו חבורה גדולה מן הכויה, שלא הוצרך הכתוב להזכירה. הדר כתב רחמנא לגלויי עלה דכויה דאית בה חבורה. מר, דהא תנא דידן, **סוף מילתא ניקיט.** ולעולם כר', וכדמסיק ליה כויה דלית בה חבורה היא, לפיכך שנה צער כואו בשפוד כול'. **או נמי** בין ר' ובין בן עזאי תרוייהו אית להו דכויה בין לית בה חבורה כויה משמע

המשך הנספח בעמוד הבא.

פו: החובל פרק שמיני בבא קמא

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

ערום בר בושת הוא. פי' בקונטרס כיון דאין מקפיד להנות ערום בפני בני אדם מי הוי כלא בר בושת וק' לפירושו מ"ש דפריך מבריתא הוה ליה למפרך ממתניתין דקתני המניח את העבוט מיד וגרסה לפרש דמתניתין דערום בר בושת הוא אם רוקק בו או סתרו אבל נאון הבריתא משמע ליה דאיצטריך ערום ומעריומי ועוד דקתני אין דומה בייש ערום לבייש בגוף ואם רוקק בו או סותרו כך מתבייש כשהוא ערום כמו כשהוא בגוף ולכך פריך ערום בר בושת הוא אם הוא ערום היאך העבירו והא דקתני גמי בבריתא בייש בבית המרחץ חייב אבייש בבית המרחץ אבייש ערום גמי קאי שהעבירו בבית המרחץ מיד ואם הוא

החובל פרק שמיני בבא קמא פז.

מסורת הש"ס

ה) [ל"ל וחסא המלוס], ו) קדושין נא., ז) סה. לעיל נא. ע"ז ג., וקדושין נא. ד"ה גדול], ח) לעיל פה:, ט) סנהדרין פו., י) ב"מ י:, יא) ל"ל שור שנגח ד' וכ'. יב) [כתובות מז:], יג) [ב"ק מו:], יד) [ל"ה מ"], טו) [ועין תוספות עירובין סו. ד"ה לילמ"], טז) [ל"ה שבת], יז) [ועי' תוספות גיטין יג: ד"ה רפואתו],

תורה אור השלם

1. וְשָׁפְטוּ הָעֵדָה בֵּין הַמַּכֶּה וּבֵין גֹּאֵל הַדָּם עַל הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה:
במדבר לה כד
2. וְזֹאת הַמִּצְוָה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֱלֹהֵיכֶם לְלַמֵּד אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: דברים ו א

הגהות הב"ח

(ה) תוס' ד"ה וכן וכו' שהגיע למינוך שאינו מלא למכמו:

גליון הש"ס

מתני' ר"א אין לעבדים בושת. עיין מלה דף מז ע"ב תוספות ד"ה בלק: שם החובל בהן חייב. עיין לעיל דף פה ע"ב תוספות ד"ה נהי דמק:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] מתני' מזמן שהוא שלו. עי' פני יהושע ולפמ"ש לעיל דף פו ע"ב נק"מ יעוש"ם ודו"ק:

עין משפט נר מצוה

מז א מיי' פ"ד מהל' מוכל ומזיק הל' י סמג עשין ע:
מז ב מיי' שם סמג שם טוש"ע חו"מ סימן תכד סעיף ג:
מח ג מיי' שם הלכה כ טוש"ע שם סעי"ח:
מט ד ה מיי' שם הל' כא טוש"ע שם סעיף ט:
נ ו מיי' שם הלכה ז ועיין בהשגות ומ"מ טוש"ע שם סעיף ו ט:
נא ז מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סע"ג:

כל שהוא כמכה כו'. וקומת הא לפיקדמיה מדין מיתת בית דין: **כל שהוא כמשפט כו'.** דהא לפיקדמיה מכלל ופטור: **רב יוסף.** סגי נהור הוה: **מתני' ושור תם משלם חצי נזק.** כלתמר בפ"ג (כו.) לית בעמיתו [ויקרא כה] ולא שור בעמיתו: **ופטור מדמי ולדות.** כלתמר בשור שנגח (ט) את הפרה (לעיל מב. **מנכים** [שמות כא] ולא שוורים: **מכה** לבניו ומתו לין חייב על שיעשה בהן תחבולה בגלוי הן הנחנקין (סנהדרין דף פה.): **עבד ושפחה שחבלו בחרשים פטורים.** שמין להם מה לשלם: **נתגרשה האשה ונשפחרר העבד.** וקנו נכסים: **חייבין לשלם.** שהרי ממהלה הן מייבין חלא שמין להם מה לשלם שנכסי מלוג של האשה משועבדים לבעל לפירות ולירושה (י): **גמ' בנח קטנה של אחרים חבלה למי.** גדולה ולמי לידה הוא: **[שבח נעורים לאב.** לכתיב] בנעוריה בית אביה (כ) כל שבח נעורים לפנייה (ל) לפי' כסף קדושין שלו: **דלמי בעי מסר לה לבניה למוקה אחין.** לכתיב (דברים כב) את בתי נתתי לאיש הזה חלא למת שילכה הלכך כסף קדושין נמי לאביה: **לא שלים לה.** לחין

וכן היה רבי יהודה פוטרו מכל דינים שבתורה מ"ט דרבי יהודה אמר קרא [א]ושפטו העדה בין המכה ובין גואל הדם על המשפטים האלה כל שישנו במכה ובגואל הדם ישנו במשפטים כל שאינו במכה ובגואל הדם אינו במשפטים תניא אידך ר' יהודה אומר סומא אין לו בושת וכן היה רבי יהודה פוטרו מכל מצות האמורות בתורה אמר רב שישא בריה דרב אידי מאי טעמא דר' יהודה אמר קרא [ב]ואלה המצות החקים והמשפטים כל שישנו במשפטים ישנו במצות וחקים וכל שאינו במשפטים אינו במצות וחקים [ג]אמר רב יוסף מריש הוה אמינא מאן דאמר הלכה כר' יהודה דאמר סומא פטור מן המצות קא עבדינא יומא טבא לרבנן מ"ט דלא מפקדינא וקא עבדינא מצות והשתא דשמעית להא דר' חנינא [ד]דאמר ר' חנינא [ה]גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה מאן דאמר לי אין הלכה כרבי יהודה עבדינא יומא טבא לרבנן מ"ט דכי מפקדינא אית לי אגרא טפי: **מתני'** זה חומר באדם מבשור שהאדם משלם נזק צער ריפוי שבת ובושת ומשלם דמי ולדות ושור אינו משלם אלא נזק ופטור מדמי ולדות [ו]המכה את אביו ואת אמו ולא עשה בהן חבורה וחובל בחבירו ביום הכפורים חייב בכולן [ז]החובל בעבד עברי חייב בכולן חוץ מן השבת [ח]בזמן שהוא שלו [ט]החובל בעבד כנעני של אחרים חייב בכולן [י]רבי יהודה אומר אין לעבדים בושת [יא]חש"ו פגיעתן רעה [יב]החובל בהן חייב והם שחבלו באחרים פטורין [יג]העבד והאשה פגיעתן רעה החובל בהם חייב והם שחבלו באחרים פטורין אבל משלמין לאחר זמן [יד]נתגרשה האשה נשתחרר העבד חייבין לשלם [טו]המכה אביו ואמו ועשה בהן חבורה והחובל בחבירו בשבת פטור מכולן מפני שהוא נדון בנפשו [טז]והחובל בעבד בנעני שלו פטור מכולן: **גמ'** בעא מיניה רבי אלעזר מרב החובל בבת קטנה של אחרים חבלה למי מי אמרינן כיון דאקני ליה רחמנא שבח נעורים לאב חבלה נמי דאבוה הוי מאי טעמא דהא אפחתה מכספה או דילמא שבח נעורים הוא דאקני ליה רחמנא דאי בעי לממסר לה למוכה שחין מצי מסר אבל חבלה כיון דאי בעי מתחבל בה לא מצי חביל לא קנייה ליה רחמנא אמר

ממנות והיכך יפרוס על שמע להוציא מחריס ובירושלמי למוקי שלא רשה מאורות מימיו ביוסב בנים לפל [לו] שגולד במערה ואינו קומה מ"ם אבל בגמרא דיקן מסמע ממס ומפרס טעמא דרבי יהודה לומר אין פורס מסוס לפיק נהנה מן המאורות וכיון [שבנין] אית ליה הנאה כר' יוסי שרשה קומה ומפוקה בידו אמר ליה בני מפוקה זו למה אמר ליה כל זמן שמפוקה זו בידי בני אדם רואין אותי ומצילין אותי מן הפחתים והאי טעמא לא שייך אלא בקומה ממס ורשה לפל ע"ג לפטור ר' יהודה קומה מכל המנות מ"מ מדרבנן חייב לפשה ב'פטרה במנות עשה שהזמן גרמה ולא מחייבינן לפילו מדרבנן משום שים מנות הרבה דמחייבת הוא אבל קומה אי פטרת ליה מכל המנות אפי' מדרבנן מ"ל ה"ל כמו נכרי שאין נוהג בתורת ישראל כלל ולכך אותו אלא רשה מאורות מימיו אפילו מדרבנן לא יפרוס על שמע כיון דליים ליה הנאה אבל אם רשה ונסתמא חייב מדרבנן ומוציא אחרים ידי חובתן לפחריס נמי לא מחייבי אלא מדרבנן דק"ם לדבנן היא כדאמר במי שמתו (נכרות דף כא.) ולא דמי חיוב לקומת בחיוב דקטן שהגיע לחינוך (ע) אחין אלא לחנכו דאיכא לפ"ג דחייב מדרבנן אין פורס על שמע להוציא מחריס ידי חובתן(מ):

בעבד כנעני שלו פטור מכולם. ופ"ה ושה ברפואתו חייב כדקאמר בפ"ק דגיטין (דף יב: ושם ס) גבי קיטע יד עבדו של חבירו נותן שבתו ורפואתו לרבו ופריך רפואתו דידיה היא דבעי מיתסויי ביה ומשני לא לגריעא דלמדוהו לה' יומי ועבדו סמע מריפא ואיתסי בתלתא יומי וי"ל דה"ק פטור מכולם היינו מן הינהרן דלמדוהו בה' ואיתסי בג' ואם תאמר ותפשוט ממתני' דיכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זוך מדפטור מכולם משמע וי"ל דהכא מיירי בזן את העבד ומיהו קשה מאי קמ"ל רבי יוחנן שנותן רפואתו לרבו הלא היינו היכרון לאחסי בג' מתני' היא דפטור מכולם ע"כ נרשה שים לחלק בין אחרים חובלין בו בין להרב עלמו חובל בו שכבר זכה בכלו(ס): **ביון דאקני ליה רחמנא שבח נעורים לאב.** פי' בקונטרס לכתיב בנעוריה בית אביה ובשים חומזין (ב"מ דף יב. ושם) גבי מלילת בנו ובתו הקטנים נמי פי' דבתו מלילתה לחנים משום דשבח נעורים לחנים וקשה לפירושו דבריש פרק קמע בקדושין (דף ג: ושם) ובחלו נערות (כתובות דף מ:) לחמר להכוח בהפרת נדרים הוא דכתיב ולח יחנים מהחם שחר דברים ורשה דבכל דוכתי דנקיט שבח נעורים לסיומי בעלמא ונקטיה ולא משום דמפיק מבנעוריה ובשמעתין נמי פירש בקונטרס בסוף דבריו דבכף קדושין שלו לחי בעי מסר לה לממוך ומוכה שחין ומלילתה נמי נלא משום חיבה דלמפרש בפרק נערה שנתפתתה (שם דף מו: ושם) לחייבינן שמע מתוך שנחה שלא תתן לו מלילה ימסרנה לממוך ומוכה שחין ומבעיא ליה בחבלה לרבי חלעזר דחע"ג דחין שייך בה חיבה חלא קפיד במידי דחית ליה לזה נערת בגופייהו כדחמר לקמן מ"מ רחוי הוא להיות של חב משום דלפחתה מכספה:

ע) [ל"ל וחסא המלוס], ו) קדושין נא., ז) סה. לעיל נא. ע"ז ג., וקדושין נא. ד"ה גדול], ח) לעיל פה:, ט) סנהדרין פו., י) ב"מ י:, יא) ל"ל שור שנגח ד' וכ'. יב) [כתובות מז:], יג) [ב"ק מו:], יד) [ל"ה מ"], טו) [ועין תוספות עירובין סו. ד"ה לילמ"], טז) [ל"ה שבת], יז) [ועי' תוספות גיטין יג: ד"ה רפואתו],

מוסף רש"י

יומא טבא לרבנן. סעודה לתלמידים (קדושין לא.). **ולא עשה בהן חבורה.** לחין עליו חיוב מיתה עד שיעשה בהם חבורה (ערוך לפ:). **אין לעבדים בושת.** ממניים לחת העבד, לח מיבעו חורם לחת דמי בשתו (סנהדרין 69.).

רבינו חננאל

אמר רב יוסף מריש הוה אמינא מאן דאמר הלכה כר' יהודה עבדינא לה יומא טבא לרבנן, דאמינא לא מפקידנא וקא עבדינא מצות. וכיון דשמעת' להא דר' חנינא דאמר גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה אמינא אדרבה מאן דאמר לי אין הלכה כר' יהודה עבדינא יומא טבא לרבנן. וכיון דאוקימנן למתניתין דהיא סתמא דלא כר' יהודה. דהאמר ר' יוחנן הלכה בכל מקום בסתמא דמתניתין. **החובל בבת קטנה שלאחרים חבלה למי.** פירי, כלומר ה' דברים שלחבלה למי. מי אמרינן כיון דאקני רחמנא שבח נעורים לאביה, פירי דכתיב בנעוריה בית אביה, וגרסינן בכתובות בנעוריה בית אביה, כל שבח נעורים לאביה. ותנן האב זכאי בבתו בקידושיה בכסף בשטר ובביאה, וכאי במציאתה ובמעשה ידיה. חבלה נמי לאביה הוא דהא אפחתה מכספה, פירי שאם קטע ידה או סימה עינה פחת לאביה מכסף קידושיה הראוין לו הולכך יקח החבל במקום אותו פחת. דאי בעי למימסרה למוכה שחין מצי מסר לה, פירי דיש לאב למסור את בתו קטנה לכל אשות שירצה שנאמר את בתי נתתי לאיש הזה, וכיון שעשה לה טובה ומסרה לטוב זוכה בשבח נעורים. אבל חבלה כיון דאי בעי מחבל בה לא מצי חביל בה לא אקני ליה רחמנא, פירי, ויהא שלה.

המשך הנספח בעמוד הבא.

החובל פרק שמיני בבא קמא צא.

מסורת הש"ס

ג) לעיל ג: מהדרין מה., ב) לקמן לח. קדושין כד:, ג) [לעיל נו. קדושין כד:], ד) [לעיל ל:], ה) כמוכוח סו.], ו) [בירו"ש פיאה רפי יומין], ז) [שמות כא], ח) וכן מוכיח בתוספות מלמעי ממלוכו כו' כל"ל רש"ל ועו"ש,

הגהות הב"ח

(א) גמ' הוא ניהו לתנעים נפשיה: (ב) שם עד שיתרפא (למלוכו) והיה מתנוכ וכו' כמו שממלוכו). מל"מ וב"ע המוס' ל"ג לתך בגמ' בגמ': (ג) תוס' ד"ה מעמה לכריס חומטים אותו וומנים:

גליון הש"ם

גמ' אין נותנין זמן לחבלות. עיין לעיל דף מו ע"ב תוס' ד"ה שאין:

הגהות הגר"א

[א] גמ' מעמיה דל"ו כך אמין (וצת חומכת) מל"מ (למעני דקתני כו לפוקי בגדו ל"ל כך לתין למייבו ד' מלות זה):

רבינו חננאל

קדמו ודנוהו דיני נפשות, אין דנין אותו דיני ממונות. ואקשינן אמאי, דפירק רבה כגון שהעידו עדים בבית דין על זה השור שהרג בפני בעלין וברח וליתיה דלשהידו עליה בהזק ממון. ואקשינן הא דתאני דנין אותו דיני ממונות וחזור ודנין אותו דיני נפשות אם אין בעלים משלם מן העליה מנין מישתלם הנזק הזוקו. מרידיא, פיר' ממה שחורש בזה השור ונוטל שכר, גבי תם נמי ידיונהו דיני ממונות ויחרוש עד שישתלם הנזק חצי נזקו ואחר כך ידיונהו דיני נפשות. ופירק רב מארי, זאת אומרת, שמע מינה מיהא מתניתא, דרידיא דתורא ליתיה חשובה מגופא דתורא אלא מעליה דמריה דתוריה הוא. והתם מגופו משתלם ולא מן העליה דמריה, ושכר חרישת זה השור מן העליה של בעליו הוא חשוב ואין תשלומין לתם הן העליה. איבעיא להו יש אומד לנזקין או לא. פיר' צריכין לשער האבן שהזיקו אם יש בו שיעור כדי להזיק זה ההזק חייב ואם לאו פטור, או לא. ואתין למיפשטה מן הבור, מה בור מטפח ועד עשרה טפחים במיתה פטור, עשרה טפחים חייב במיתה אבל מטפח עד עשרה לעניין נזקין דינם אחד, שמע מינה אין אומד לנזקין, ובנזקין כל שהוא חייב. ודחינן, לעולם יש אומד לנזקין והכי קאמ' עשרה איכא מיתה תשעה נזקא איכא במיתה פטור, ובנזקין מידי דשיעוריה דמיתזק אמדינן ליה. תא שמע הכהו על עינו וסימאה כולי' עבד יוצא לחירות. כנגד עינו ואינו רואה כולי' אין עבד יוצא לחירות, דכת' ושחתה עד (שיחכוון לשחתה) דעביד ליה השחתה. ודיקינן הכהו כנגד עינו אמאי אינו יוצא לחירות לאו משום דבענן אמדויי להההיא הכאה דמחייה או מעוורת אי לא, ושמעינן מינה בענן אומדנא. ודחינן לעולם לא בענן אומדנא והכא כנגד עינו ואינו רואה משום דאמרינן הוא בעית נפשיה, כדתניא המבעית את חבירו הוא פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, כיצד תקע באזנו וחירשו פטור, באזנו וחירשו חייב. תא שמע ולכולן, הני חמשה דברים, אומדיע אותו ונותנין לו מיד. אמדוהו והיה מתנונה והולך אין נותנין לו אלא כמה שאמדוהו וכול'. ואמרינן, למימד מכה כזו בכמה ימים מתרפא ובכמה סמים צריך להתרפות בהן. ואמרינן מימד מכה לא קא מיבעיא לן, דודאי בעי אומדנא. כי קא מיבעיא לן למימד חפצא, כגון האבן או

חמשה דברים אומדים (ג) ונותנין לו מיד רפוי ושבת עד שיתרפא. זו היא גירסת הרי"ף ורבינו ונקו"ל שאומדים אותו כמה לתוי לעולת שבתו ורפואתו עד שיתרפא ונותנין לו מיד וכן ה' דבריס כמו שפי' בקונטרס (ד) וכן מוכיח בתוספתא (פ"ט) דתני מתדותו והיה מתנונה והולך אלמא אומדת ידיה דמרה לא שנא ת"ש (ה) מה בור שיש בו כדי להמית עשרה טפחים אף כל שיש בו כדי להמית עשרה טפחים היו פחותין מעשרה טפחים ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור הזוק בו חייב מאי לאו ממטה למעלה קא חשיב והכי קאמר מטפח ועד עשרה מיתה ליכא נזקין איכא אלמא לנזקין כל דהו שמע מינה אין אומדין לנזקין לא ממעלה למטה קא חשיב והכי קאמר עשרה מיתה איכא פחות מעשרה פורתא נזקין איתא מיתה ליכא ולעולם אימא לך יש אומד לנזקין וכל מידי ומידי כי היכי דמיתזקה ביה בעינן תא שמע (ו)הכהו על עינו וסימאו על אזנו וחירשו עבד יוצא בהן לחירות כנגד עינו ואינו רואה כנגד אזנו ואינו שומע אין עבד יוצא בהן לחירות מאי טעמא לאו משום דבעינן אומדנא ושמע מינה יש אומדנא לנזקין לא משום דאמרינן הוא (ז) דאבעית נפשיה כדתניא (ח)המבעית את חבירו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים כיצד תקע באזנו וחירשו פטור (ט)אחזו ותקע באזנו וחירשו חייב ת"ש (י)חמשה דברים אומדין אותו ונותנין לו מיד ריפוי ושבת עד שיתרפא (כ) אמדוהו והיה מתנונה והולך אין נותנין לו אלא כמו שאמדוהו אמדוהו והבריא נותנין לו כל מה שאמדוהו ש"מ יש אומד לנזקין למימד גברא כמה ליקצר מיהא מכה כמה לא מקצר לא קא מבעי לן דודאי אמדינן כי קא מבעיא לן למימד חפצא אי עביד האי נזקא או לא מאי ת"ש (ל)שמעון התימני אומר מה אגרוף מיוחד שמסור לעדה ולעדים אף כל מיוחד שמסור לעדה ולעדים שמע מינה (מ)יש אומד לנזקין שמע מינה: אמר מר (נ)אמדוהו והבריא נותנין לו כל מה שאמדוהו מסייע ליה לרבא דאמר רבא האי מאן דאמדוהו לכולי יומא ואיתפח לפלגא דיומא וקא עביד עבידתא יהבינן ליה דכולי יומא מן שמיא הוא דרחמי עליה: רקק והגיע בו הרוק והעביר כו': אמר רב פפא (ס)לא שנו אלא בו (ע)אבל בבגדו לא וניהוי כי בייש בדברים אמרי במערבא (א) משמיה דרבי יוסי בר אבין זאת אומרת בייושי בדברים פטור מכלום: הכל לפי כבודו [וכו']: איבעיא להו תנא קמא לקולא קאמר או לחומרא קאמר (פ)לקולא קאמר דאיכא עני דלא בעי למשקל כולי האי או דלמא לחומרא קאמר דאיכא עשיר דבעי למיתב ליה טפי תא שמע מדקאמר ר' עקיבא אפילו עניים שבישראל רואין אותן כאילו הן בני חורין שירדו מנכסיהם שהם בני אברהם יצחק ויעקב שמע מינה תנא קמא לקולא קאמר ראש האשה [וכו']: ומי יהבינן זמן והאמר רבי (ו)חנינא (צ) אין נותנין זמן לחבלות כי לא יהבינן ליה זמן לחבלה דחסריה ממונא (ק)אבל לבושת דלא חסריה ממונא יהבינן: שמרה עומדת על פתח חצירה וכו': והתניא אמר לו ר' עקיבא צללת במים אדירים והעלית חרס בידך אדם רשאי לחבל בעצמו אמר רבא לא קשיא כאן בחבלה כאן בבושת והא מתניתין בבושת הוא דכולי יומא כמו שאמדוהו, מאי טעמא מן שמיא רחמים עליה. ותניא נמי הכי. רקק והגיע בו הרוק. לא שנו אלא בו בעצמו אבל בבגדו פטור. ודייקינן, זאת אומרת המבזה חבירו בדברים פטור מכלום. הכל לפי כבודו. ירושלמי. חד אמר בשם ריש לקיש המבייש הזקן נותן לו בושתו משלם. חד בר נש איקפד לר' יהודה בר חנינא. רואין אותן אלו בני חורין שירדו מנכסיהן, שהן בני אברהם יצחק ויעקב כול'. איבעיא להו, תנא קמא דקתאני רקק והגיע בו הרוק, העביר שליחו ממנו, פרע ראש האשה, נתן לה ת' זוז הכל לפי כבודו, לקולא קאמ' דאי איתיה המתבייש עני יהיב ליה טפי מארבע מאה זוז, ופטור. מדקתאני ר' עקיבה וכולן רואין אותן כאלו הן בני חורין שירדו מנכסיהן, שמע מינה תנא קמא לקולא קאמ', דאי איתי עני מתבייש, פחתינן מת' זוז ויהבינן ליה לפי כבודו. ואקשינן לר' עקיבה שנתן זמן לזה שפרע ראש האשה, ומי יהבי זמן לחבלות. ופרקינן, לחבלות דחסריה ממונא לא יהבינן לה זמן אבל לבשת לית בה חסרון ממון (לא) יהבינן זמן. שימרה כשראה אותה עומדת על פתח חצרה שבר הפך בול', עד לא אמרת כלום שהחובל בעצמו אף על פי שאינו רשאי פטור. והתניא אמר לו ר' עקיבה, אדם רשאי לחבל בעצמו. ומתניתין הכי קתאני

זאת אומרת רידיא עלייה דמרה הוא. תימה ליגבו מת הסוס לגמרי לניזק ולא תקרי יותר עלייה דמרה וי"ל דמס הוס גוהטו לגמרי לא היו ממתינין לו עד שימלס מן הריליא כמו שאין ממתינין לבעלים מס היו חומריס המתינו לי עד שתחרוס בו מעמו וחמ"ל תסקלוהו: **לא משום דאמרי' איהו דאבעית אנפשיה.** תימה ה"ל אלמא בעינן אומדנא דבי דינא והא כיון דגמר דינא לקטלא לא משהינן ליה לאומדנא דבי דינא ולא מענינן לדיניה ואמינא להו אנא אפילו תימא רבי עקיבא הכא במאי עסקינן כגון שברח אי ברח כי לא דנוהו דיני נפשות היכי דיינינא ליה דיני ממונות בלא בעלים דקביל סהדי וברח סוף סוף מהיכא משתלם (א)מרידיא אי הכי תם נדייניה דיני ממונות ברישא ונשתלם מרידיא והדר נדייניה דיני נפשות אמר רב מרי בריה דרב כהנא זאת אומרת רידייא עלייה דמרה הוא: איבעיא להו יש אומד לנזקין או אין אומד לנזקין מי אמרינן לקטלא הוא (ב)דאמדינן בהכי נפקא נשמה בהכי לא נפקא נשמה אבל לנזקין כל דהו או דלמא לא שנא ת"ש (ג)מה בור שיש בו כדי להמית עשרה טפחים אף כל שיש בו כדי להמית עשרה טפחים היו פחותין מעשרה טפחים ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור הזוק בו חייב מאי לאו ממטה למעלה קא חשיב והכי קאמר מטפח ועד עשרה מיתה ליכא נזקין איכא אלמא לנזקין כל דהו שמע מינה אין אומדין לנזקין לא ממעלה למטה קא חשיב והכי קאמר עשרה מיתה איכא פחות מעשרה פורתא נזקין איתא מיתה ליכא ולעולם אימא לך יש אומד לנזקין וכל מידי ומידי כי היכי דמיתזקה ביה בעינן תא שמע (ג)הכהו על עינו וסימאו על אזנו וחירשו עבד יוצא בהן לחירות כנגד עינו ואינו רואה כנגד אזנו ואינו שומע אין עבד יוצא בהן לחירות מאי טעמא לאו משום דבעינן אומדנא ושמע מינה יש אומדנא לנזקין לא משום דאמרינן הוא (ד) דאבעית נפשיה כדתניא (ה)המבעית את חבירו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים כיצד תקע באזנו וחירשו חייב ת"ש (ו)חמשה דברים אומדין אותו ונותנין לו מיד ריפוי ושבת עד שיתרפא (ז) אמדוהו והיה מתנונה והולך אין נותנין לו אלא כמו שאמדוהו אמדוהו והבריא נותנין לו כל מה שאמדוהו ש"מ יש אומד לנזקין למימד גברא כמה ליקצר מיהא מכה כמה לא מקצר לא קא מבעי לן דודאי אמדינן כי קא מבעיא לן למימד חפצא אי עביד האי נזקא או לא מאי ת"ש (ח)שמעון התימני אומר מה אגרוף מיוחד שמסור לעדה ולעדים אף כל מיוחד שמסור לעדה ולעדים שמע מינה (ט)יש אומד לנזקין שמע מינה: אמר מר (י)אמדוהו והבריא נותנין לו כל מה שאמדוהו מסייע ליה לרבא דאמר רבא האי מאן דאמדוהו לכולי יומא ואיתפח לפלגא דיומא וקא עביד עבידתא יהבינן ליה דכולי יומא מן שמיא הוא דרחמי עליה: רקק והגיע בו הרוק והעביר כו': אמר רב פפא (כ)לא שנו אלא בו (ל)אבל בבגדו לא וניהוי כי בייש בדברים אמרי במערבא (מ) משמיה דרבי יוסי בר אבין זאת אומרת בייושי בדברים פטור מכלום: הכל לפי כבודו [וכו']: איבעיא להו תנא קמא לקולא קאמר או לחומרא קאמר (נ)לקולא קאמר דאיכא עני דלא בעי למשקל כולי האי או דלמא לחומרא קאמר דאיכא עשיר דבעי למיתב ליה טפי תא שמע מדקאמר ר' עקיבא אפילו עניים שבישראל רואין אותן כאילו הן בני חורין שירדו מנכסיהם שהם בני אברהם יצחק ויעקב שמע מינה תנא קמא לקולא קאמר ראש האשה [וכו']: ומי יהבינן זמן והאמר רבי (ס)חנינא (פ) אין נותנין זמן לחבלות כי לא יהבינן ליה זמן לחבלה דחסריה ממונא (צ)אבל לבושת דלא חסריה ממונא יהבינן: שמרה עומדת על פתח חצירה וכו': והתניא אמר לו ר' עקיבא צללת במים אדירים והעלית חרס בידך אדם רשאי לחבל בעצמו אמר רבא לא קשיא כאן בחבלה כאן בבושת והא מתניתין בבושת הוא

עין משפט נר מצוה

פו א מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון הלכה ח:

פז ב מיי' פ"ג מהלכות רוצח הלכה ג סמג לאוין קמח:

פח ג מיי' פ"ה מהל' עבדים הל' ז טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף לד:

פט ד ה מיי' פ"ב מהל' מוכר ומקח הלכה ז סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכ סעיף כה וסעיף לב:

צ ו מיי' שם הלכה יד והלכה טו טוש"ע שם סעיף יח:

צא ז מיי' שם פ"ו הלכה יח ועיין בהשגות ובמ"מ סמג שם טוש"ע שם סעיף כח:

צב ח מיי' שם פ"ב הלכה טו טוש"ע שם סעיף יח:

צג ט מיי' שם פ"ג הלכה ה סמג שם טוש"ע שם סעיף לח:

צד י מיי' שם טוש"ע שם וסעיף לט:

צה כ מיי' שם הל' יג טוש"ע שם סעיף כד וסעיף מג:

צו ל מ מיי' שם פ"ב הלכה כ סמג שם טוש"ע שם סעיף מ:

מוסף רש"י

מה בור שיש בו כדי להמית עשרה טפחים. משמה היל (לעיל נ:) אמר המוסר כוכ ואמר שמואל שיש שהמוסר שור ומעמיר מיכ בנפילת שור ומעמיר, אם כן למה נאמר כור, מה כור כול שיש בו כדי להמית, והיינו עשרה טפחים, דמשמה עשרה טפחים אף על פי שיש פחות מעשרה טפחים, אף כל שיש בו כדי להמית ומאי ניהו עשרה טפחים (סנהדרין (קדושין כד:). **המבעית את חבירו.** תקע לו באזנו פתאום ובעמת, ללא עבד כיס מעשה בגופו (לעיל נו). **פטור מדיני אדם.** לשלם, וחייב בדיני שמים. פוטענות לשלם לרשעים שנתכוין להפסיד את יהלכל נג). שמסור לעדה ולעדים. שיכול להכיחו בד"ד לאומדו אם לתוי תנרוף זה לעשות תכלה זו, ואם אין לתוי לא יהלם שמתחת תלשומו של זה ולכאן נתכל (לעיל צא).

רבינו חננאל (המשך)

העין וכיוצא בהן צריכין אומד אם יש בו שיעור להזיק זה ההזק או לא. תא שמע שמע' התימני אומ' מה אגרוף מיוחד שמסור וכול', שמע מינה יש אומד לנזקין שמע מינה. אמר רבא אמדוהו לבוליה יומא וברא ועבד עבודה מפלגיה דיומא נותנין לו